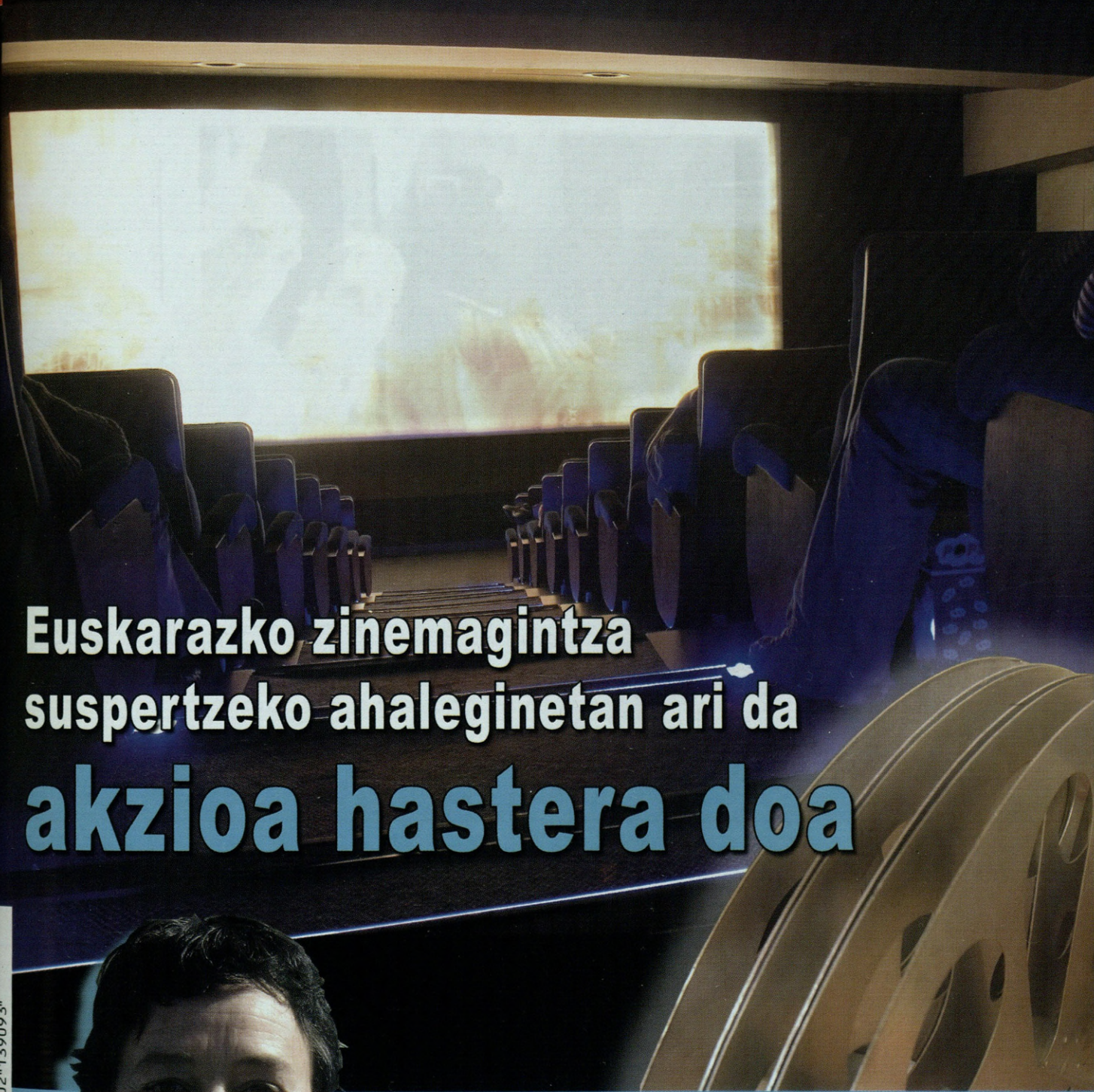

J. Muñoz: "Sei graduko erreakzioa sortzeko, hamar graduko probokazioa egin behar duzu"

ARGIA

2005eko otsailaren 20a
LXVIII. urtea
1.980 zenbakia
3,30 euro

**Euskarazko zinemagintza
suspertzeko ahaleginetan ari da
akzioa hastera doa**

9 778402 139093

Jone Goirizelaia, SAko legebiltzarkidea

“Ibarretxe, irudiz,
harago joateko prest dago”

Mundua ezagutzeko

Zabaldu ateak Nairobi Arraiki

Zortzi lekutako
kontakizun bana.

Sahara, Laponia, Patagonia,
Andeak, Himalaia, Euskal Herria, Alaska
eta Australiako umeen ahotik euren bizimodua
ezagutuko dute etxeko txikienei. Non bizi diren,
beren etxea nolakoa den, zer animalia dituzten,
nolako ohiturak dituzten...

LEHENENGO BIDAIA EGITEKO
AUKERA
20€

eskaerak

© 943 371 545 • denda@argia.com
Ohiko salmenta puntuetan

asteko gaia

- Benetako industriaren lehen fotogramak? 4
MIKEL GARCIA

pertsonaia

- Gabi Mouesca: "Kartzelarik gabeko gizarte bat agertzen da ene ametsetan". AMETS ARZALLUS 10

gaiak

- Ander Izagirre: "Kirolari buruz literatura eskasa dago". AMETS ARZALLUS 16

iritziaren leihoa

- Gora Pro Nobis: ASISKO URMENETA 19
• Herriak, Europa. GABI BASAÑEZ 20
• Eta nafarrok, plan honetan. B. SERRANO IZKO 21
• Luparekin: Lan istripuak eta antzeko erasoak. JUAN MARI ARREGI 22
• Txandan: Egoki da eta zuzen. J. M. IRAZU 23
• Hiruko txikian: Zuhurtzia. J. M. OSTOLAZA 23
• Atzera edo aurrera. KOLDO ALDALUR 24

erdiko kaiera

- Jokin Muñoz: "Sei graduko erreakzioa sortzeko, hamar graduko probokazioa egin behar duzu". PILAR IPARRAGIRRE 25
• Oteiza pausoz pauso. AINHOA LENDINEZ 29
• Ezpalak: KATIXA GARATE 32
• Argitalpenak: Luis Mari Mujikari galdezka. PILAR IPARRAGIRRE 34
• Denbora-pasak 36
• Ihesi: Arnoateko erromeriak eta bidelapurrak. ASIER AGIRRESAROBETE ETAK MUSKILDA TELLABIDE 38
• Makina bat kontu. JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA 42
• Winston Arizmendi 44

termometroa

- Mundu poliglota ingelesaren diktadurari ihes egiteko. BERNARD CASSEN 45
• Jone Goirizelaia: "Ibarretxe, irudiz, harago joateko prest dago". MIKEL ASURMENDI 46
• Nola baloratuko du euskara etorkinak guk berea baloratzen ez badugu? MALORES ETXEBERRIA / UNAI BREA 50
• Bero beroan 54
• Net Hurbil: John Garang: Sudango gerrillaria geopolitikan igeri. PELLO ZUBIRIA 56

azkena

- Diferentzia guztien defentsan. JOSEMARI VELEZ DE MENDIZABAL 58

Euskal zinemagintzak 80ko hamarkadan bizi izan zuen bere azken loraldia. Ordutik, lozorroan egon da. Aurten ordea, *Aupa Etxebeste!* filma estreinatuko da eta *Kutsidazu bidea*, *Ixabel* grabatzen hasiko dira. Horrez gain, ETBekin akordioa lortu dute euskal ekoizleek, eta ondorioz, telebista

publikoak urtean zazpi film luze egiteko diru-laguntza emateko konpromisoa hartu du. Baikorra dirudien panorama horren erdian, Euskal Herrian film bat euskaraz egiteko dauden oztupoak aztertu ditugu. 4

Zinema industriaren lehen planoak?

Jone Goirizelaia

Negoizatzaila sena

Abokatu bulegotik auzitegiatara. Auzitegiatetik espetxetara. Eusko Legebiltzarreko hitzordua aiantzi gabe. Horrela dihardu Jone Goirizelaia. Ez du horregatik super-ema-kumea denik uste. Herri honetan bizi dugun gatazka politikoak gaindiezina irudi badu ere, berarekin berba egin ostean itxaropen errainu bat zabaltzen da zerumuga trumoituan. 46

Luparekin

Juan Mari Arregi

22

JOKIN MUÑOZ

Castejongo idazleak 2004ko Euskadi Saria eskuratu zuen iaz *Bizja lo* ipuin liburuagatik. Pozik aurkitu dugu, saria eskuratzeak euskal mundutik kanpokoek bere obrarekiko interesa agertzea ekarri diolako. 25

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi. Estilutza: Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonariz. Harpidetzak: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Sorraluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Lioarte. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 123 euro. Ipar Euskal Herria: 149 euro. Espainia: 123 euro. Beste atzerriak: 157 euro. Airez: 245 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Argazkia: Dani Blanco.

Benetako industriaren lehen fotogramak?

Euskal zinemak lozorroan dirudi aspalditik: ez industriarik, ez ekoizpenik. Sektoreak 80ko hamarkadan izandako loraldiaren euskarazko azken emaitza Koldo Izagirreraren *Off-eko maitasuna* filma izan zen, 1992. urtean. 2005a, ordea, euskarazko zinemagintza berpiztera dator eta hainbat baldintzari esker itxaropentsu ageri dira etxeko profesionalak. Udaberrian, *Aupa Etxebeste!* filma estreinatuko da eta *Kutsidazu bidea*, *Ixabel* proiektua grabatzen hasiko dira. Gainera, ekoizleek ETBrekin etorkizunerako akordio baikorra lortu berri dute. Benetako bultzada izan daitekeenaren atarian, film bat egitera animatu gara. Prozesuak Euskal Herrian dituen oztopoak eta zailtasunak ezagutzeko, *Aupa Etxebeste!* izan dugu eredu eta Asier Altuna eta Telmo Esnal film horretako zuzendariak, berriz, hizlari.

MIKEL GARCIA

Argazkiak: Dani Blanco

FILM BAT EGITEKO ORDUAN kontuan izan behar diren baldintzak eta bidean aurki daitezkeen trabak asko dira, are gehiago pelikula Euskal Herrian egin nahi denean eta euskaraz filmatzeko asmoa dagoenean. Diru-laguntzek ez dituzte produkzio-etxeak asetzen, aktoreek beraien kexak dituzte, grabazio epeak errespetatu behar dira, banaketa alternatiboak bilatzea komeni da, publikoa euskarazko filmetara ohitu beharra dago eta industria serioa lortzeko egin beharreko lana handia da oraindik. Hori guztia gertutik ezagutzeko, *Aupa Etxebeste!* pelikula burutzeko prozesuan murgildu gara, hutsetik abiatuta filma urratsez urrats eraikiz.

1 IDEIA. Edozein gai, irudi edo elkarrizketa izan daiteke inspirazio iturria. Asier Altunak dio ideiak hemen ez direla falta. Prozesuaren ondorengo beste urratsak gaingidituz, ideia gauzatu ahal izatea da erronka nagusia. Berak, esaterako, burutazio ugari izan ohi ditu hementik eta handik hartuak, noiz garatuko zain.

Aupa Etxebeste!, adibidez, lagun arteko elkarrizketa batean jaio zen. Dirudienez, ezaguna da oporretara doala esan eta bizilagunek ez ikusteko etxean sartuta geratzen den familiaren istorioa. “Baina denek beste herriren batean gertatu dela esaten dute”, dio Telmo Esnalek. *Kutsidazu*, berriz, Joxean Sagastizabalen liburu arrakastatsuan oinarritutako ideia da. Taula gainean izan duen harrera onaren ostean, Fernando Bernues eta Mireia Gabilondo zuzendariak arduratuko dira film luzeaz.

2 TRATAMENDUA. Ideia ipuin bihurtzea da Altuna eta Esnalen teknika, pertsonaiak definituz eta istorioari hasiera, korapiloa eta amaiera emanez. Tratamendua emateak kontakizunaren nondik norakoak zehazten ditu eta gidoirako oinarri baliagarria da. *Aupa Etxebeste!* filmak ukitu propio ugari du, hemengo kutsua nabari zaio eta gaia ere lokala da. Gaia “zenbat eta lokalagoa izan, orduan

eta unibertsalagoa” bihurtzen dela uste dute zuzendariek.

3 GIDOIA. Hamar bat urte pasa dira Altuna gidoia idazten hasi zenetik eta hasierako zirriborroaren hamaika bertsio moldatu dituzte urte horietan. “Polita da horretarako denbora izatea. Lehenengo pelikulan denbora asko erabili ohi da halako gauzetarako, baina filma enkarguzkoa bada, epeak ematen dituzte eta ez dago hainbeste denborarik perfekzionatzen ibiltzeko”. Gidoiak arina eta erakargarria izan behar du eta, batez ere, praktikoa. Azken finean, filma egiteko tresna da, denentzako balioko duten argibideak dira. Aktoreak zeintzuk izango diren buruan izateak lagundu egiten omen du. Altunak eta Esnalek bazekiten zein aktore nahi zituzten eta pertsonaia nagusietarako aukeratutakoek baiezkoa eman zieten ondoren.

4 PRODUKZIO-ETXEA.

Atez ate ibili behar da produkzio-etxeren bati ideia interesatzen zaion arte eta gauza berritan zaila dago Euskal Herrian. Zuzendarien hitzetan, produkzio-etxe bakoitzera gidoi pila iristen dira eta pelikula gutxi ekoizten dira. Altuna eta Esnal aurretik grabatutako film laburrei esker ekoizleekin zuten harremanaz baliatu ziren beraien proiektuan inbertitzea lortzeko. Industria honetan, zuzendari gehienak film laburrekin hasten dira film luzerako saltoa eman aurretik. Berez, istorio bakoitzak bere neurria daukala eta laburrek berezko garrantzia eta nortasuna dutela dio Altunak, baina lehenengo laburretan aritzea ikasteko eta ekoizpen-etxeek zuzendari bati konfiantza emateko balio duela aitortu du. Luze eta laburren arteko desberdintasunak argi dauzkate: “Baldintza ekonomikoak eta denbora, *Aupa Etxebeste!*

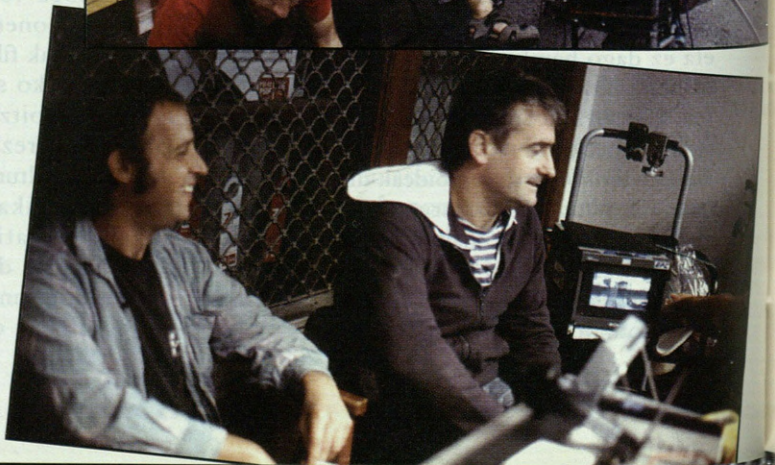
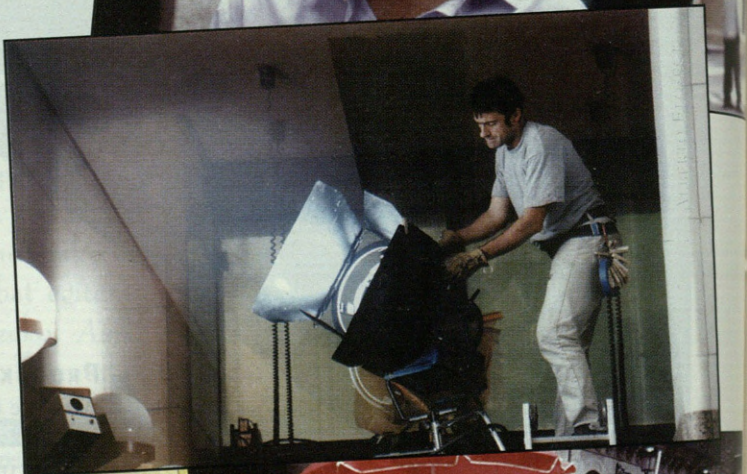
“Industria egin nahi badugu,
salerosketarekin jokatu behar dugu,
ETBrekin zabaldu den atea
aprobetxatuz”, dio Altunak,
“banaketa mantenduz eta
inbertsio pribatua sustatuz,
diru-laguntzak itxaroten egon gabe”

luze egin zaigu. Gainera, jende gehiago dago gure menpe eta guk dugu azkeneko hitza, dena zehatz-mehatz azaldu beharra dago”.

5 DIRUA. Betiko leloa. *Aupa Etxebeste!* proiektuak, adibidez, 1,2 milioi euroko aurrekontua izan du. Zinema egitea “oso-oso garestia da”, aitortu digu Mireia Gabilondok, “eta diru-laguntzarik gabe ezinezkoa da. Diru-laguntzak lortzea zaila da, zinerako diru gutxi dagoelako eta Euskal Herrian are gutxiago. Zer esanik ez euskarazko ekoizpenetarako”.

Gauzak aldatzeko bidean egon daitezke, ordea. Euskal ekoizleek ETBrekin izandako negoziaketei esker, telebista publikoa urtean zazpi film luze egiteko diru-laguntza ematera konprometitu da. Horietako bat, gutxienez, euskarazkoa izango da eta 250.000 euro jasoko ditu. Gainontzekoek 150.000 euroko diru-laguntza izango dute. Urtean zazpi dokumental ekonomikoki laguntzea eta formatu profesionalean eginak dauden film laburren emisio eskubideak erostea ere erabaki da. Orain arte, zinema produktuen inguruan eztabaidatu dute ETBrekin eta laster telebistarako produktuen baldintzak negoziatuko dituzte.

Juanba Berasategi Ikus-Entzunezkoen Euskal Ekoizle Burujabeen Elkarte (IBAIAko) presidentearen ustez, euskal industriarentzako bultzada garrantzitsua izango da hori: “Hurrengo urtean zazpi film luze osatzea lortzen badugu, ez da neurri kaskarra izango”. Berasategiren esanetan, lehen sei edo zazpi film grabatu ohi ziren Euskal Herrian eta aspaldian sektorea geldirik egon bada, ETBrekin konbeniorik ez zegoelako izan da. Gainera, dioenez, urte batek aurrera Eusko Jaurlaritzak diru-laguntzak areagotzeari utzi zion eta hori kaltegarria izan da sektorearentzat. Presidentearen ustez, Jaurlaritzak fitxa mugitu eta diru-kopuru handiagoa eman behar du. “Laguntzak oreka ditzala da gure nahia, aspaldian ez baititu aurrekontuak gehitu”. Gaur egun, Jaurlaritzaren eta ETBren parte-hartzearekin euskal ekoizpen-etxeek lortzen duten diruak filmeko aurrekontuaren %25-30 ordaintzeko balio du. Berasategik argi dauka Euskal Herriko diruarekin bakarrik ez dela posible pelikula osatzea eta diru-laguntze-

tan Madrilekiko mendekotasun handia dutela azaldu du. Hala ere, "Jaurilaritza eta ETBren diru-laguntzak batuta filmeko aurrekontuaren %40 ordaintzera iristen bagara, nik uste bide onetik joango garela, ohituta baikade beste iturrietatik dirua jasotzera". Gure mugetatik kanpo koprodukzioaren, banaketa harremanen, Estatuko telebista kateen eta diru-laguntzen bidez lortzen dute dirua euskal ekoizleek. Dena den, Jaurilaritzak hemendik aurrera ikus-entzunezko ekoizpena sustatzeko interes gabeko eta interes txikiko maileguak emango dituela jakinarazi berri du. Aurten, 15 milioi euro erabiliko ditu horretarako.

Zenbaitzuk autokritika egiten dute eta diru-laguntzak beharrezkoak direla jakin arren, haratago joan behar dela diote. "Industria egin nahi badugu, salerosketarekin jokatu behar dugu, ETBren zabaldu den atea aprobetxatuz", dio Altunak, "banaketa mantenduz eta inbertsio pribatua sustatuz, diru-laguntzak itxaroten egon gabe". Edozein sektoreko merkatuan bezala, errentagarritasunak agintzen du. Berasategirentzat, pelikula jendea zinemara joaten denean da errentagarria, "ekonomikoki noski, baina baita kulturaliki ere". Kultura horrek behar duen babes publikoa baloratzean dago gakoa.

6 EPEA ETA PRESTAKUNTZA. Grabaketa hasteko epea finkatu ostean, baimenak eskatzen dira, aktoreak eta ekipoa aukeratu eta kontratatu behar dira, dekoratuak prestatzen dira, entseatu egin behar da eta hitz gutxitan pelikula diseinatzeko, nola errodatuko den antolatuz.

Teknikoak eta aktoreak aukeratzeko garaian, zuzendariek ekoizleekin negoziatzen dute, nahiak eta dirua uztartzeko. Altuna eta Esnaletan hitzetan, harrobi ona dago Euskal Herrian. Tekniko ugari dagoela diote eta filmean erabilitako ia tekniko guztiak, esaterako, bertakoak dira. Profesionalen bila ez dago atzerria irten beharrik.

Hala ere, aktoreen kasuan hemengo harrobia ez dela aprobetxatzen uste du Joxean Bengoetxea Euskal Aktoreen Batasuneko idazkari nagusiak. Adibide hurbilak jartzearen, zuzendari berri onenaren Goya saria jaso duen Pablo Maloren *Frío Sol de Invierno* eta Montxo Armendarizen *Obabakoak* aipatu ditu. "Hemengo aktoreez benetan baliatu den bakarra *Aupa Etxebeste!* izan da, eta euskaraz delako. Halako proiektuen suspertzean dugu esperantza, hamabost urtetan ez baitzen euskaraz ezer egin". Bengoetxearen iritziz, hemengo harrobia ez da aprobetxatzen ezjakintasun handia dagoelako. "Ikusleek ere ez dituzte aktore asko eta asko ezagutzen, beren lana erakusteko biderik ez baitute eta kanpokoa askoz gehiago baloratzen da, edozein lanbidetan". Badaki industriaren arauak direla: "Dirua mugitzen da eta eteki-

na jaso behar da. Izen ezagunekin askoz ere handiagoa da etekina".

Bengoetxeak dio lan eskasiaren beste arrazoietako bat ekoizpen kopuru urria dela, erakundearen laguntzarik ez dagoelako. ETBren lortutako akordioek ekoizpena eta ondorioz aktoreen lana areagotuko dutela aitortu du, baina beldur da hala ere ekoizleei EAEn lizentzia fiskala eta soziala izatea baino ez ote zaien eskatuko, "kanpoan eta kanpoko jendearekin grabatzeko eskubidea emanez". Hori saihesteko, IBAIAko presidente Juanba Berasategik azaldu du ETBren negoziatutako konbenioaren arabera Euskal Herriko tekniko eta aktoreetan gutxienez %20 inbertituko dela. Baina Bengoetxea ez da itxaropentsu agertu. Bere esanetan, egungo industriarekin, Euskal Herriko aktoreen lanbidea antzerkian dago. Bestela, kanpora joan beharra dago lana egitera. Baita ikastera ere, hemen ez baitago Antzerki Dramatikoko Eskolarik, "leku txikiagoetan bai baina hemen ez; lotsagarria da".

Ehunekoak

Gaur egun, Jaurilaritzaren eta ETBren parte-hartzearekin euskal ekoizpen-etxeek lortzen duten diruak filmeko aurrekontuaren %25-30 ordaintzeko balio du. Juanba Berasategik argi dauka Euskal Herriko diruarekin bakarrik ez dela posible pelikula osatzea eta diru-laguntzetan Madrilekiko mendekotasun handia dutela azaldu du.

7 FILMAZIOA. Grabazioan zenbat eta gehiago aurreztu, hobe, hemen ez baitago Hollywoodeko produkzioen pareko dirutza. Hala pentsatuko zuten baita ere *Aupa Etxebeste!* filmeko arduradunek. "Ijitoen modura ibili gara", diote zuzendariek barre artean. Zazpi astetan zehar, Bergaran kanpoko eszenak eta Pasaian barrukoak filmatu zituzten pasa den udan. Furgonetetan eta autoetan traste andanarekin ibili ziren alde batetik bestera eta catering zerbitzuak prestatutakoa elkarte batean bazkalitzen zuten. Afaltzera eta lo egitera, berriz, bakoitza bere etxera joan ohi zen, ekoizpen-etxetik Donostia inguruko langileak hartzen saiatu baitziren. Ez zuten roulotterik eta hotelik izan, baina horien beharrik ere ez. "Aurrekontu baxuko filma eta gainera lehenengoa izateko, oso baldintza onetan aritu gara", esan digute zuzendariek. Giroa alaitzeko, abestari ekin ohi zioten Altunak eta Esnalek, ekipa osoak kantarekin bat egiten zuen arte. Hori bai, denbora ez dago soberan eta filmazioko sekretua ideiak argi eramatea dela nabarmendu dute, ahalik eta gutxien inprobisatzeko.

8 MUNTAKETA. Zuzendariak eta muntaketa taldea arduratzen dira irudien eta soinuaren muntaketaz. Filmatutako irudiak laborategira bidaltzen dira, bertan formatu egokira pasatzen dituzte eta muntaketa taldeari iristen zaizkio, ordenagailu bidez eszenak lotzen joateko. Lan gogorra da eta aldaketak ugariak dira, dauden irudiekin egin daitekeen muntaketa ez baitator beti bat grabatzerakoan zuzendariek filmaz duten ideiarekin. "Muntaketan pelikula berriz egiten dela esaten da", dio Altunak.

Aupa Etxebeste! filmeko taldeak Madrilgo laborategia erabili behar izan du filmatutako irudiak

moldatzeko, hemen ez baitago mota horretako laborategirik. Materialari dagokionez, Euskal Herrian baliabideak falta direla aitortu du Esna-lek. Bere ustez, horrek kanpoko baliabideekiko mendekotasuna sortzen du eta industria propioa sortu nahi bada prozesu guztia bertan egin ahal izatea ezinbestekoa da. Mireia Gabilondok ere argi dauka: Euskal Herrian ez dago industriarik, tantaka egiten diren pelikulak baizik. “Herri txikia gara eta proportzioan agian produktu gutxiago egin behar da”, dio, “baina egin behar direla argi dago”.

Dena den, benetako industria sortzeko asmoz, bada ekimenik Euskal Herrian. Donostia Film Commission zerbitzuak, esaterako, eskualdean filmatzeko dauden aukeren berri ematen du eta sektoreko taldeak eta baliabideak batzen ditu. Duela hiru urte sortutako Biarritz Image ikus-entzunezko profesionalen taldeak, berriz, Plateau Image proiektuan du Iparraldeko azpiegitura egokiena: mediateka, Film Comission delakoa eta irudia eta soinua ikasi nahi dutenen formaziorako zentroa eskaintzen ditu, besteak beste. Etorkezuna begira, Oiarzun Zinealdea egitasmoa ipini dute martxan. Ikus-entzunezko sektorearekin zerikusia duten eragile zein enpresak bilduko dituen industria parkea izatea du helburu. Trebakuntza zentroa, Film Commission bat, teknologia berriak, nazioartera zuzendutako proiektuak, baliabide teknikoak, laborategiak, ekoizpen-etxeak, komunikabideak, estudioak eta ahalik eta azpiegitura sendoa elkartuko dira bertan. Jada lanean ari dira horretarako, baina oraindik urte batzuk itxaron beharko dira ametsa errealitate bihurtzeko.

9 BANAKETA. Zine merkatua oso handia da eta handiak txikia jaten du. Hala dio Mireia Gabilondok. Horregatik, garrantzitsua da enpresa banatzaile ona izatea. Gabilondoren esanetan, kanpotik datozen pelikulak Espainia eta Frantzia osoko zinetan estreinatzen dira, kopia asko dituzte eta hila bete iraun dezakete aretoetan. Hemen egiten direnek, ordea, banatzaile txikiagoak dituzte, estreinatzea zailagoa da eta pan-

Euskaraz

**Tinko Euskara
Elkarteko
lehendakari
Marian
Galarragaren
esanetan,
datozen hamar
urteetan
euskarazko
zineak azken
hamar urte
hauetan izan
duen adinako
bilakaera baldin
badauka,
euskarazko
filmen proiektzioa
normalizatua
egongo da
Euskal Herriko
zineetan.**

taila handian astebete baino gehiago irautea zer esanik ez. Jendeak ez duela ahoz ahoko propaganda egiteko aukera kritikatzeko du Gabilondok: “Askotan pentsatzen da hemengo pelikulek ez dutela irauteko ahalmenik, baina horretarako ere konfiantza eta beta eman behar zaie, jendeak entzun dezan badagoela zerbait eta ikustera joan dadin”. Horren aurka egitea oso zaila dela badauki, azkenean diruaren eta merkatuaren diktadurak agintzen baitu. “Zenbat film daude azkenean zineetan estreinatu ere egiten ez direnak?”. Kanpoko industria botereitsuagoei aurre egiteko, hemengo istorio txikiak babestu beharko liratekeela uste du Gabilondok, mota guztietako produktuei aukera eman behar zaiela.

Areto komertzialen kontrola duten *major* estatubatuarren aurrean, aldiz, bide berriak zabaltzeko saiakeretan ari dira IBAIAN. Erraldoi horien menpe ez dauden aretoak aztertzen ari dira, distribuzio alternatiboa indartzeko asmoz. Azterketa baikorra izaten ari dela dio Juanba Berasategik, jada berrogei bat sala alternatibo aurkitu dituztela Euskal Herrian eta euskaraz egindako zinemarentzako bultzada garrantzitsua izan daitekeela. Kataluniako ereduari begira, dagoeneko hainbat filmenezko zirkuitu berezia dute han eta beraiekin harremanetan jarri dira euskal ekoizleak. Zirkuitu hori aprobetxatu behar dela azaldu du Berasategik, “gure pelikulak katalanera itzuli eta zirkuitu horretan saltzeko”.

Eta batzuk bide berriak irekitzeko ahaleginean ari diren bitartean, beste batzuk ohiko areto komertzialetan euskarak lekua izan dezan ari dira lanean. Tinko Euskara Elkarteak, adibidez, 1993. urtetik darama euskara zinera eramateko ekintzetan lanean. Elkarteko lehendakari Marian Galarraga pozik dago egungo egoerarekin: “Hasi ginenean pentsaezina zen euskarazko filmak areto komertzialetan ikusiko zirela, baina kontrakoa frogatu dugu”. Egun, Euskal Herri osoan euskarazko film bat estreinatzen da hilean behin gutxienez, areto komertzialetan eta ordutegi arruntetan. Tinkok hitzarmenak ditu Donostiako Sade enpresarekin, Bilbo eta Gasteizko Mikeldirekin eta Nafarroako Golemekin. Gainera,

Animazioa, eredu

Animaziozko euskal zinemak Espainiako Estatuan duen presentzia azpimarragarria da. Hala uste du Jose Mari Goenaga animaziozko zinemako zuzendariak. Irudi errealeko zinemagintzan baino mugimendu gehiago dagoela dio, agian irudi errealek Madril eta Bartzelonan zentratzen diren baliabide eta ekintzak beharrezkoagoak dituelako eta animazioa egiteko hemen erraztasun handiagoak daudelako. “Espainiarekin alderatuz, oso egoera onean gaude. Estatuan urtean lau bat ekoizpen egiten dira eta hemengo film pare bat beti egon ohi dira Goya sarietarako izendatuak. Erreferentzia bezala hartzen zaituzte eta fama pixka bat ere badugu”, aitortu du Goenagak. Horrek Jaurilaritzak sektorea kontuan

hartzeko balio izan duela eta iaz lehenengo aldiz animaziora zuzendutako diru-laguntza propioa atera zuela aipatu digu.

Animazioan, proiektu bakoitzak gutxi gorabehera urtebete edo gehiago iraun ohi du eta horrek azpiegitura mantentzeko aukera ematen dio industriari. Beraz, sektore honetan, bada lana Euskal Herrian. Lehen atzerrirako zerbitzu ugari eskaintzen zuten, baina merkatua eskulan merke bila Txinara edo Indiarara joan denean, film luzeen ekoizpena jo dute. Egoerara egokitu eta jarraitasuna lortu dute. Dena den, oraindik egiteko eta ikasteko asko dutela eta kalitatea hobetuz jarraituko dutela dio Goenagak.

Donostian urtarrilean ireki zituzten Antiguoa Berri zine aretoetan euskarazko filmak hilabetez mantenduko dituen aretoa lortu nahi dute. Iparraldean, Uda Leku elkarteak kudeatzen du zineetan euskarazko pelikulak proiektatzeko ekimena.

Galarragaren esanetan, datozen hamar urteetan euskarazko zineak azken hamar urte hauetan izan duen adinako bilakaera baldin badauka, arazoa konpondua egongo da eta euskarazko filmen proiektazioa normalizatua egongo da Euskal Herriko zineetan. Hala ere, egiteko asko dago oraindik eta Disney edo Warner bezalako multinazional handien pelikulak euskarara itzultzea da elkartearen hurrengo erronka. Banatzaileen esku utzita, ez da halakorik emango, eta horregatik konponbidea dirua eskaintzea dela azaldu du Galarragak, haietzako ekonomikoki errentagarria izan dadin.

10 Promozioa. Euskal Herrian ez da promozioan asko gastatzen, baina denek argi dute ikus-entzuleari pelikula saltzeko ezinbestekoa dela. Marian Gala-

rragak dioen bezala, Ameriketako film bat egiten badute eta X milioi dolar gastatzen badiutuzte, beste hainbeste promoziora doa; “zerbaitengatik izango da”. Hemen, ez dago gauza bera egin ahal izateko diru nahikoa. Hala ere, erakunde publikoek eta komunikabideek gehiago egin dezaketela uste du Galarragak eta garbi ikusten du jorratu beharreko bidea: promoziorako plangintza behar da, prentsan, irratan eta telebistan gure produkzioak promozionatzeko. “Telebista garrantzitsua da; hemen, ETBn saltzen ez dena ez da saltzen”. Adibide gisa haurrentzako animaziozko *Olen-tzero* filma aipatu du. Nahiz eta pelikula hobeak egon, arrakasta izan zuen, Euskal Telebistan promozio ikaragarria egin zitzaio-lako. *Aupa Etxebeste!* ezagutzera emateko promozioaren arduradunak lan ona egiten ari direla uste dute filmeko zuzendariek. Estreinatutako aurretik filmak Euskal Herrian jada oihartzuna izan duenik ezin uka. *Kutsidazu bidea*, *Ixabel* proiekturako, berriz, liburuaren eta antzerki lanaren arrakastak izango dira, seguruenik, promozio hoberena.

11 Harrera. Hilabete askotako prozesuaren ostean, filma estreinatzeko unea iristen da. Altuna eta Esnal nekatuta daude jada, ikus-entzuleen erreakzioa ezagutzeko gogoz. Publikoa gaztelerazko filmak ikustera ohituta egon arren, pelikula honekin euskaldunak identifikatuta sentituko direla uste dute. Pertsonaiek kaleko euskara hitz egiten dutela eta filma euskaldunen %100era iritsiko dela diote.

Baina gauza jakina da orokorrean euskarazko filmak ikusteko ohitura falta dagoela. Marian Galarragaren arabera, frogatuta dago gaur egun helduentzat euskarazko film bat ipiniz gero ez dela inor joango. Horregatik, haurrentzako zinea edo zine familiarra delakoa eskaintzen da Tinko Euskara Elkartearen bidez. “Orain euskarazko zinea normal-normal ikusten duten haur horiek heltzen doazen heinean, gu ere filmen adina heltzen joango gara”, esan digu Galarragak. Hala, hurrengo belaunaldietan helduen artean ere euskarazko zinea nahiko normalizatua egongo denaren itxaropena dauka.

Azken finean, ildo desberdinetatik euskarazko zinemagintza sustatzeko eta jendea erakartzeko egitasmo ugari martxan da dagoeneko. Mugimendua behintzat nabari da eta bertako industria txukun eta serioa sortzeko geroz eta gutxiago falta dirudi. Zeinek daki, urte batzuen buruan, XXI. mende hasierako euskal zinemagintzaren loraldiaz hitz egiten ari gaitzke. ■

“Askotan pentsatzen da hemengo pelikulek ez dutela irauteko ahalmenik, baina horretarako ere konfiantza eta beta eman behar zaie, jendeak entzun dezan badagoela zerbait eta ikustera joan dadin”

Mireia Gabilondo

Gabi Mouesca

PERSONAIA

Ostatu handi batean hartu nau Gabik. Lanetik heldu da. Ondotik bertze bilkura bat baduela erran dit, eta ea ze orenetan bururatuko dugun. "Oren bat iraganen dugu", nik. Oren bat eta laurden pasa da, eta Gabik mintzatzen segitzen du. Ostalerra kexatu zaigu mahaia bildu behar duela erranez, joateko orena dugula erranez, denbora bukatu zaigula erranez... "Oui, oui..." erran dio Gabik, baina ez da isildu erran behar zuen guzia erran arte.

Nola oroitzen duzu zure gaztaroa?

Haurtzaroari buruz biziki oroitzapen guti dut. Ene lehen oroitzapen garbiak gaztaro-koak dira, adoleszentziakoak, hamabortz urte nituenekoak. Bi urtez Akizen eskolan izan nintzen, bestalde xarean aritzen nintzen, pilotan. Mendeberri elkartean ere banintzen, eta *Gernika* aldizkariaren arduratzen ginen. Hamabortz hamasei urtetan hori izan zen abertzaletasunean eman nuen lehen urratsa. Hamazazpi urtetan Ezker Berrin sartu nintzen.

Lanean hasteak erakutsi omen zizun nolakoa zen mundua.

Angelun, Chiky Toys, jokoak egiten zituen lantegian, hasi nintzen lanean. Bertze langile anitz bezala, gauzak gaizki joaten hasi zirela-

«Kartzelarik gabeko gizarte bat agertzen da ene ametsetan»

rik sindikatu nintzen, lantegia itxia izan zelarik 1981ean. Ene klase kontzientzia gatazka sindikal horretan hartu nuen. Zinez gatazka gogorra izan zen, lau hilabetez okupatu genuen enpresa. Baina beti erran izan dut okupazioko horiek izan direla ene bizitzako lau hilabeterik politenak. Anaitasun eta borrokako espiritu izugarria bizi izan genuen. Geroztik ez dut horrelakorik bizi.

Iparretarrak sartzeko urratsa noiz eta nola eman zenuen?

Eferbeszentzia garai bat zen, idealismo iraultzaile eta errealtate dramatikoaren artean bizi ginen. Sozialismoaz hitz egiten genuen, gaur egun modaz pasatuak diren kontzeptuetaz, nahiz eta arazoaren mamiak berdin dirauen. Ene engaiamendua euskal nortasunaren kontzientziarekin eta kontzientzia sozialarekin lotua zenez, ene lekua naturalki aurkitu nuen IKn, IK herri askapenerako erakunde sozial bat baitzen. Gainera ikusten nuen borroka legalak bere mugak zituela, eta beraz kontsideratzen dut gizaki euskaldun bezala armak hartzea arras legitimoa zela, bizi genuenaren aitzinean oldartzeko manera bat.

Kontziente zinen hartu zenuen bide horrek ororen buru zein irteera zituen?

Borroka armatuan sartzzen delarik, batek badauki azkenean bi alternatiba izanen dituela: heriotza edo kartzela. Nik ezagutu nituen IKko militante guziak arrisku horiek jakinki sartu ginen erakundean. Bage-nekin zer irtenbide ziren

bidearen bukaeran, asumituak genituen hasieratik.

Beldurrez bizi zenuten klandestinitatea?

Ez, bestela ezinezkoa zitekeen aitzina egitea. Hala ere klandestinitateko bizitzaz oroitzean bi beldur heldu zaizkit gogora: beldurra lotarakoan, eta beldurra iratzartzean.

Fite preso sartu zintuzten. Lau paretaren artean aurkitzean zer erraten du buruak?

Kartzelako hirugarren egunean, kalkuluak atera, eta ene buruari erran nion: "Hire bizitzako hamar urte emanen dituk presondegian". Denborak erakutsi dit pronostikoak egiten txarra naizela, hamazazpi urtez gelditu bainaiz preso. Batetik preso nintzen garaian ez nuelako arras jarrera otzana izan, ene energia militanteak produktibo izaten segitzen zuen, eta bestetik bazelako estatua-ren borondate bat adibide beldurgarriak eman eta ondotik heldu zen gazteria ikartzeko. Horregatik hil zuen estatua boluntarioki, bereziki Didier

Lafitte dut gogoan, eta horregatik atxiki naute luzaz presondegian.

Tartean ihes egitea lortu zenuen. Presoak etengabe pentsatzen du nola ihes egin?

Kartzelan zarelarik, ihes egin nahi izatea askatasun aztarna bat da, eta ene barnean beti egon da nahi hori. Presoak askatasunaren desio hori galtzen duelarik funtsezko zerbait galdu du. Preso batek egun batean bizi dezakeen esperientziarik eta urratsik ederrera da ihes egitea. Ara-

Nortasun agiria

Gabi Mouesca 1961eko irailaren 7an sortu zen. Baigorri bizi izan zen bederatzi urte arte, eta handik landa Baionan. Baionako CES Marracq ikastetxean ikasi zuen lehenik, eta gero Akizen osatu zituen zorroztaile ikasketak. Gaztetarik mugimendu abertzaleetan ibilia, Iparretarrak sartu zen 80ko hamarkadan. 1984an atxilotu zuen poliziak. 1986an Paueko presondegitik ihes egitea lortu zuen. 1987an berriz harrapatu eta preso sartu zuten. Orotara hamazazpi urte iragan ditu preso, horietarik hiru eta erdi isolamenduan. 2001ean atera zen kartzelatik, baina presoen eskubideen aldeko lanean segitu du, nola profesionalki hala militanteki. Ofizios Gurutze Gorriko presoen ordezkaria izan da orain arte, eta ordu libreetan Presondegietako Nazioarteko Behatokiko zuzendaria. Liburu bat idatzia du, *Prison@.net. Journal d'une longue peine* (Kartzela@.net. Kondena luze baten egunerokoa) eta bertze bi idaztekoan da. Parisen bizi da, Euskal Herrira sartzeko debekatua baitu.

zoa da zailena ez dela ihes egitea, baizik eta gero kanpoan egotea. Berriz ere zure bizia jokoan ezartzen baituzu.

Berriz atxilotu eta isolamendu osoan eman zintuzten hamaika hilabeterako. Orotara hiru urte eta erdi iragan dituzu isolamenduan, 1.000 egun baino gehiago. Nola iragaten da isolamenduko egun bat, ordu bat, minutu bat...?

Aste batzuen buruan zaila zaizu irakurketan kontzentratzea, zaila telebista ikustea, eta denbora guziaz pasatzen duzu zure ziegan joan jina egiten, sei pauso eta sei pauso, ehunka aldiz, milaka aldiz, orduetan eta orduetan. Animalia jarrera bat ukatera iristen zara. Horren aurka diziplina bat ezarri nion ene buruari, eta ene egunerokoa, hamazazpi urtez, goizetik arrats, beti izan da berdina. Iratzartzea, lotaratzea, kirola egitea, beti izan da berdina, sekula hautsi gabe. Hogeita hamabi eguneko bi gose greba egin nituelarik ere hamabortzgarren egunera arte goizeko sei orenetan iratzartzen nintzen, ohea egiten nuen, plegatzen, zaintzaileek goizik, zutik, bizarra egina, eta garbi ikus nindezaten. Diziplina kartzelak sortzen duen gaizki horren aurka defendatzeko manera bat da.

Kirola aipatu duzu, baina isolamenduan debekatua zaizu kirola egitea. Nola moldatzen zinen? Hiru oren laurdenez edo oren batez lasterka egiten nuen egunero. Egin izan ditut oren bateko lasterketak bortz edo sei metro karra-

Palestina

"Euskal Herrian, errepresioak eta bortizkeriak, hunkitzen dituen ertzak hunkiturik ere, ez du gizartearen osotasuna hunkitzen. Palestinan, haur tipitik hasi eta aitatxi-amatxi zaharrenean, denak hunkitzen ditu. Denek bizi dute arriskua hilik edo preso bukatzeko. Nehor ez da salbu. Palestinan izan nintzelarik, aitatxi batek erran zidan, bere etxean preso izan ez zen bakarria zaldia zela. Eta etxe anitzetan horrela gertatzen da. Beraz bada diferentzia han eta hemen jasaten den bortizkeriaren eta errepresioaren artean. Baina horrek ez du kentzen gure erresistentziaren legitimotasuna".

tu zituzten ziegetan. Alde batera lehenik, eta bertze aldera gero, gelditu gabe lasterka. Hori guziaz goiko zaintzaileei erakusteko lasterka ari nintzela, eta zutik nintzela. Eta elurra egin edo euria egin, beti ateratzen nintzen kanpora, promenara. Atera eta ikusten nuelarik zaintzailea bere postu finkoan hotzak hiltzen, garaipen bat zen ene alde, eta garaipen bat bere kontra.

Bestalde izerditzen duzularik senditzen duzu zure gorputza bizirik. Eta presondegian zure gorpua ez da deus, pareta bat da; sexualitatea debekatua zaizu, intimitatea debekatua, ez duzu goxotasunik. Beraz erran izan dut presondegian ukan ditudan bi goxotasun iturriak astean nituen hiru dutxa beroak, eta gorputza iduzkitan etzatea zirela. Sentitzea ur beroa gorputz gainean lerratzen, edo gorputza iduzkitan berotzen, goxotasun iturri bat zen, eta hor duzu sentitzen zure humanitatea, zure gorputza bizirik dela.

Eta ez duzu nehoiz zure burua hiltzerik pentsatu?

Kartzelan egon naizen denboran ez dut segundo batez ere suizidioan pentsatu, nahi hori arras ezezaguna izan da enetzat. Dena gainditzen ahal da kartzelan zarelarik, baldin badakizu zergatik jasanarazten dizuten hori. Jakin behar duzu zergatik entseatzen diren zu umiliatzen. Hautsi nahi zaituztelako da. Hori ulertua duzularik dena jasaten ahal duzu. Nik beti jakin izan dut zergatik inposatzen zizkidaten baldintza gogorak, gertatu zaidan guziaz politizatu dut, eta bistan dena ene erreakzioa horren arabera izan dela. Beraz, ez dut morala apaldu zaidan garairik ezagutu. Aldiz, badakit ez nintzela horrela zutik geldituko hamazazpi urtez baino gehiago, ateratzeko garaia zen. Espezialistek diote hamabortz hamazazpi urteren buruan arraildura bat gertatzen dela. Nik hamazazpi urteren buruan sentitzen nuen nahiz ene determinazioa hunkitu gabea zen, ene kemenaren parte bat erortzen ari zela. Usu konparatzen ditut presondegia eta ozeanoa, presondegia eta labarraren aurka hausten den itsasoa. Uhainek egunero jotzen dute labarra, jo eta jo, eta iristen da egun bat labarra erortzen dena. Ez dakizu zergatik ez zen egun bat lehenago, edo aste bat berantago, baina afera da erortzen dela. Eta presondegia berdina da, egunero-egunero kosk egiten dizu, egunero puska tipi bat kentzen dizu, eta egun batez amiltzen zara. Zure izate guziaz amiltzen da.

Alta errana duzu Che duzula eredutzat, berak erakutsi baitzizun pertsonaren borondatearen indarra mugagabeko itsaso bat dela. Pertsonaren barne indarrak, beraz, badu edo ez du mugarik?

Enetzat argi da gizakiak badituela bere bai-

"Klandestinitateko bizitzaz oroitzetan bi beldur heldu zaizkit gogora: beldurra lotarakoan, eta beldurra iratzartzean".

tan mugarik gabeko indarrak. Baina bistan da horretarako beharrezkoa dela faktore batzuek ukatea. Ezin zara bakarrik izan, eta ni ez naiz sekula hala izan, beti ukan dut familiaren eta militanteen sostengua. Alde horretatik preso abertzaleak pribilegiatuak gara. Presondegian bakarrik ez zara deus, eta hor zara erortzen. Horregatik salatzen da hain maiz dispertsioa, abertzale bat Strasbourg, Clairvaux-n, edo Parisen emanik, ez duelako soilik kartzela bizi, erbestea ere bizi baitu, bere sustraierik moztua da.

Horrelakoetan presondegi barnean atzeman behar duzu familia berri bat. Bertze presoekin nolako harremana zenuen?

Ez dut sekula ezberdintasunik egin presoan artean, edozein izanik ere kartzelara eramantzen dituzten arrazoiak. Pertsona humanoen artean harreman arrazionalak ukan ditut, bai oso ekintza larriak, ez errateko krudelak, leporatzen zitzaizkien pertsonekin ere.

Zuretzat bai, baina kartzelarentzat berdinak dira preso guztiak? Berdin hartzen ditu Alain Juppé lehen ministro ohia eta droga saltzaile gaztea?

Badira artetan aberats bakar batzuk preso emanak direnak. Denbora gutirako bistan dena, eta hainbat hobe haientzat, nik ez baitiot presondegia nehoi opa. Baina haien tratua judiziala eta kartzelako zaintza ezberdina da bertze preso pobre batenarekin konparatuz.

Hamazazpi urteren ondotik libre utzi zintuzten. Anitz aldatua ikusi zenuen kanpoa?

Gehien markatu ninduen indibidualismoa izan zen. Urte gutiz indibidualismoak gizar-tea pozoitu zuela sumatu nuen. Eta bistan dena indibidualismoa errateak erran nahi du zenbait erreazio kolektiboren bukaera, zenbait mugimenduren bukaera...

Maila pertsonalean, sumatu nuen ene gorputza ez zela karrikako erritmoan. Presondegian erretretatu baten erritmoa duzu: emeki ibiltzen zara, emeki jaten duzu, informazio guti duzu jasotzeko... Karrikan dena abiadura handian doa, gainera ni Parisera ateratzen, non dena *speed* den, non momentu oro badituzun mila informazio jasotzeko: informazio bisualak, entzumenezkoak... Kartzelan minutuko informazio bat duzu gehienik. Beraz erritmo berri horrek akidura izugarri bat sortzen zidan, asteak biziki akituak pasa nituen, buruko minez, ene burmuina bertze abiadura batean ibilki zen.

Bizitza erritmoaz gain zenbat aldatu zintuen zu kartzelak?

Presondegitik pasa dena, nahiz egun batzue-

Ametsak ere preso

"Kartzelako lehen urteetan kalea agertzen zaizu ametsetan. Etxeko jendea ikusten duzu, etxeko paisaiak. Baina urte batzuen buruan ez duzu gehiago kanpokoaz ametsik egiten, barruan gelditzen dira zure ametsak. Luzaz ene ametsetan egunero presondegian gurututzen nuen jendea baizik ez da azaldu, paisaia ere eguneroko ateraldikoa zen. Ametsen mundua ere preso gelditzen da".

tarako bakarrik izan, bizitza guzira markatua da. Nik ukan dudana xantza izan da, presondegian euskalduna sartu nintzela, eta atera naizela euskalduna eta unibertsala. Mundu guzira gurutatu dut kartzelan, bereziki hirugarren mundua, eta laugarrena. Hori ene pertsonarentzat garrantzitsua izan da, irakurtzen nuenaz haratago, diskurtso ideologikoz haratago, ene presondegiko bizitzan ezagutu ditudan pertsonak lagundu naute euskaldun unibertsal bilakatzen.

Kartzelan ere zure munduko bidaia egin duzu beraz?

Bai, bidaia egin dut, eta gainera kasik urririk.

Ateratzean libre sentitu zinen?

Ateratzeko momentuan zaintzaileak zera erran zidan: "Beraz Mouesca, zer efektu egin du libre izateak?". Eta nik arropostu: "Baina, zaintzaile jauna, ez al naiz ni beti libre izan?". Eta harritua egon zen. Baina egia da, ikuspuntu filosofiko batetik beti sentitu izan naiz libre.

Alta errana duzu presondegitik azken preso aterako delarik izanen zarela zu libre.

"Dena gaintzen ahal da kartzelan zarelarik, baldin badakizu zergatik jasanarazten dizuten hori. Hautsi nahi zaituztelako da".

Ezin gara zoriontsu izan badakigularik jendeak segitzen duela presondegian bizitzen, eta bereziki zure bizitza ildo eta ildo politikoa konpartitzen duen jendeak. Atera nintzelarik errefusatu nuen ospakizunak egitea, erran nuelako ospakizunak eginen ditugula, bakarrik, azken preso aterako delarik. Ez nuen zentzurik ikusten ene askatasunarentzat besta egitean, bertze chunka abertzale preso direlarik. Agian laster ospatzen ahalko dugu azken abertzalearen ateratzea.

Orain Presondegietak Nazioarteko Behatoki-ko zuzendaria zara. Gizarteak nola ikusten ditu presoak?

Gizarteak ez ditu presondegiak ikusi nahi, jendearen kontzientzia txarraren parte dira. Eta gure lana da gizartea errealtate sinistrotik horren aitzinean ematea. Normala baita gizartea informatua izan dadin bere izenean eta bere sozaz egiten denaz. Horretarako kartzeletako errealtate gordea ilunpetik atera eta zabaltzen dugu. Komunikabideen bidez presondegietak paretak gardenak bilakatzen entseatzeko gara. Bestalde presoei beren eskubideak bete daitezkeen bideak jar-tzen dizkiegu, eta politikoengana ere zuzentzen gara, senadoreengana, diputatuengana... eskubidea garatu dadin. Sinesten dut eskubidearen indarrean, eskubidea gure arma dela-ko PNBn.

Gaurko presoetarik zenbatek egon behar luke-te kalean?

Presondegietak zuzendariei galdegiten die-

Gutunak

"Zure atea zabaltzen delarik, eta zaintzaileak gutun bat luzatzen dizularik, arnasa oparitzen dizu. Preso bati idaztea oxigenoa igortzea da. Nik hamazazpi urtez hiruzpalau gutun ukan ditut egunero, eta hamazazpi mila gutun baino gehiago ditut orotara bizkar gainean".

gularik egun Frantzian zenbat preso arrisku-tsu badiren, erraten digute mila direla. Eta oroitarazten dut Frantzian kasik 60.000 preso badirela. Erran nahi du, errepresioa-ren logika segituz, mila pertsona badirela egun gizartearentzat arriskutsu direnak. Afera da ere gero jakitea nola atxikitzen diren presondegi barnean, ez egun bezala, hasteko. Bertze 59.000rentzat, kartzela ez den bertze erantzun sozial bat eman behar da. Konpontzen ahal den neurrian, egin dutena konpontzeko bidea eman behar zaie, eta ez errotik moztu bergizarteratzeko dituz-ten aukera guziak. Pertsona bat preso ezar-tzea pertsona horrek berriz gizartean bere lekua aurkitzeko xantza guziak kentzea baita.

Hiltzaileak kartzelan sartzen dira. Eta kartzelak zenbat pertsona hiltzen ditu?

Presondegiak Frantzian hiru egunetik behin suizidio bat probokatzen du, eta urtean ber-tze 130 heriotza, heriotza naturalak deitzen direnak. Orain dela hogeita egun baliogabetu diote kondena nik Pauen 1985ean ezagutu nuen mutiko bati. Geroztik kartzelan egon da. Hiesa du, eta bada bulta bat bere askata-suna eskatzen genuela. Baina tematu dira mutikoarekin, eta orain arte ez dute askatu. Azkenean atera da, baina hemendik bizpahi-ru atera hilko da. Horrelako gehiago, eta bere buruaz beste egin duen jendea ere hur-bil ezagutu dut.

Egia erran kartzela sistema duinenen Europako zerrendan Frantzia eta Turkia dira azken bi herriak. Izan Frantzian, Espainian,

Belgikan edo bertze nonbait, seguritateko logika batean sartuak gara. Irailaren 11z geroztik, terrorismoaren kontrako borroka delako horrekin legeak gero eta gogorragoak dira, eta ondorioa da gure gizartearen presondegiak gero eta leku zabalagoa duela.

Bada herri eredugarriarik alde horretarik?

Badira herriak, Kanada adibidez, edo Europako iparraldeak, non egitura eredugarriak sortuak diren. Baina maiz aurpegi bikoitza duten sistemak dira. Sistemaren alde bat errepresiora itzulia da, eta beste aldetik esperimentu positiboak egiten dira. Zoritxarrez esperimentu horiek gutiengoan dira. Kortsikan ere bada presondegi bat, Casabianda, non egoera arraz ezberdina den bertze kartzela frantsesekin konparatuz. Baina esperimentu gisara hartua da, eta gainera Casabianda da Frantziak bere kartzela sistemen adibide bezala mundura erakusten duena.

Presondegirik gabeko mundu bat ikusten duzu?

Kartzelarik ez lukeen gizartea beti agertu izan da ene ametsik ederrenetan. Eta uste dut erakitzen ahal ditugun gizarte baterako baldintzak, non tresna barbaro horren beharrik ez genukeen izango. Lehenik, naski, delinkuen-

Gorrotoa

"Uste nuen ene baitan ezezaguna zen sentimendu bat zela, baina bi aldiz heldu naiz gorrotoa sentitzera. Gogoan dut isolamenduan zortzi bederatz hilabete pasa ondotik piztu zitzaidan herria. Ametsetan gauza beldurgarriak ikusi nituen, bortitzak, eta beti isolamenduan atxikitzen ninduen instrukzioak julea agertzen zen. Hori isolamenduan egotearen fruitua da, zeren eta sentimendu negatibo horiek arraz ezabatu nituen isolamendutik atera nindutelarik".

tziaren oinarria den injustizia soziala da desgerrarazi behar. Iturria moztu behar da.

Eta zergatik ez da entzuten, kartzelarik gabeko mundu hori, ez jendeen eta ez alderdien aldarrikapenetan?

Hori manipulazio politiko mediatiko baten fruitua da. Barne ministroak loreak bota dizkio poliziari erranez delinkuentzia jaitsi dela. Baina bada hor kontraesan bat. Zeren eta delinkuentzia jaitsi dela dio, baina gero eta jende gehiago da preso. Gaizkile gutiago izanen balitz preso gutiago izan beharko litzateke, eta alderantziz gertatzen da. Egun jendea beldurrarekin mantentzeko borondate bat bada, beldur horrek laguntzen baitu politika errepresibo eta arduragabeak martxan ematen. Egungo baldintzetan norbait preso ematea, bihar berriz eroriko den bat fabrikatzea da. Estatu frantsesaren buruzagitzan direnak inpunitate osoz eta herritarren diruarekin bihar-ko bortizkeriari habia egiten ari dira.

Eta biharko presoak nolako baldintzetan egonen dira?

Ikusten dira zantzuak erakusten dutenak, bihar, presondegiak egun ez bezalakoak izanen direla. Ez dakidana da bihar hori hemen-dik urte batera, bortz urtera, edo hamar urtera izanen den. Baina ez dut uste egungo egoera okertzen anitz joaten ahal den. ■

kulturagenda

Otsailaren 14tik 27ra

Areto nagusia. 19:30

Otsailak 17

Nanoteknologiari buruzko ikastaroa:

Nanoteknologiak osasunean eta ingurugiroan sortzen dituzten arriskuak.

Hizlaria: **José Manuel de Cozar.**

Otsailak 18

Ahulkiak errezitaldi.

Aktoreak: **Patxi Santamaría, Itziar Lamuedra, Harkaitz Cano.**

Soinu Banda: **Oier Iruretagoiena (Tüsüri).**

Otsailaren 21tik -23ra.

Jardunaldiak. (1605-2005) **Kixotea bere laugarren mendeurrenean.**

Ganbara|Erakustaretoa.

DFOTO 2005

Otsailaren 24tik apirilaren 30era.

Esther Ferrer. Al ritmo del tiempo.

El mundo en que vivimos: **Oliver Boberg y Philippe Ramette.**

arteleku

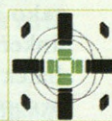
www.arteleku.net

Audiolab

Otsailak 22 arte. 11:00-20:00

Soinu instalazioa. **Jorge Haro** (Argentina).

www.findelmundo.com.ar | www.limb0.org

audiolab

Racismomatón

Otsailak 16. Renfe geltokian.

Otsailak 17-24. Mayor kalea (Kasino Kursaal).

Otsailaren 25tik-marxoaren 4era.

Zarategi pasealekua (Txara 1).

Idea: **La Fábrica de Cosas Bonitas.**

Antolazaila: **Okupgraf**

www.okupgraf.net

Artista larrugorri. Erakusketa.

Otsailaren 24tik marxoaren 23ra.

Inaugurazioa:

Otsailak 24 febre. 19:30

Testua: **Bernardo Atxaga.**

«Kirolari buruz lite

Ander Izagirre

DANI BLANCO

Karreran nabarmendu zen Ander. Bizikleta gaineko karreran, eta liburu arteko karreran. Bizikletan txiki-txikitatik hasi eta hogeitaz bitarte ibili zen lasterketaz lasterketa, eta bizikletatik jaisterakoan kazetaritza ikasketei heldu zien Iruñean. Ikasle zintzo, *Diario de Navarra* curriculum onenari ematen dion Garcilaso saria irabazi zuen. 2001eko Rikardo Arregira bezala, *Marcak* lehen aldiz antolatutako kirol literaturaren sariketara lehen postuan iritsi berri da. Liburu bat dakar eskuartean, Tourreko istorio txiki bitxiak biltzen dituen liburua: *Beruna poltsikoetan*.

AMETS ARZALLUS

Nondik dakarkizu *Beruna poltsikoetan* hori?

1924a zen, Pelissier anaiak ziren garai hartako izarrak. Baina Tourreko arauak oso ankerrak eta absurduak ziren, pentsa, arau batek zioen txirrindularia irteeran atera zen arropa berarekin iritsi behar zela helmugara. Orduan komisarioetako bat aurreko urtean Tourra irabazi zuen Pelissier anaiarengana joan zen eta zenbat arropa zeraman begiratu zion. Hori iraingarria iruditu, arauak ankerregiak zirela salatu, eta Tourretik erretiratu zen. Sekulako saltsa sortu zen, eta eskandalu horren erdian elkarriketa bat egin zion kazetari batek. Bertan esplikatu zuen Pelissierrek zein gogorra zen Tourra, dutxan nola zorabiatzen ziren, oinetako behatzak ez zituztela sentitu ere egiten... eta esaldi famatu hura bota zuen gero: "Laster beruna sartuko digute poltsikoetan jainkoak gizona arinegia egin duela esanez!".

Bestalde, beruna beste istorio batzutan ere agertzen da. Jean Robic ziklista txikia zen, 1947an Tourra irabazi zuen. Eta jakina, oso

txikia zenez, aldapa gora oso ondo ibiltzen zen baina aldapa beheara abantaila galtzen zuen. Esaten zuten laguntzaile bat izaten zuen mendi altuetan, eta berunezko bidoi batzuk ematen zizkion, poltsikoetan edo bizikletan jartzeko. Beraz, beruna sinbolotzat har daiteke. Berun bat da Tourraren sufrimendua, karga hori, gogortasuna, eta beste bat irabazteko irrika hori, azkarrago joateko edo zer gauza egiteko ahalegina.

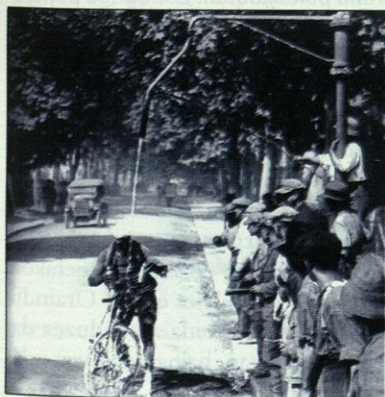
eratura eskasa dago»

Badirudi Henry Desgranges-ek, Tourraren sortzaile eta antolatzaileak, txirrindulariak torturatzien zituela...

Tourra kazetari batzuen asmakizuna izan zen. Beraiek nahi zutena ahal bezain bat egunkari saltzea zen. Eta egunkariak saltzeko espektakulu handia behar zuten, ziklistek zer nolako komeriak pasatzen zituzten kontatu behar zioten jendeari. Saiatzen ziren urtetik urtera mendi berriak bilatzen, gero eta altuagoak eta zailagoak, gero eta arau zorrotzagoak jartzen. Gaurtik begiratura harrigarriak dira garai hartako arauak; absurduak ziren zinez. Dena, proba gogortzeko. Baina Tourra gero eta gehiago gogortzeko prozesu horretan mugarrira izan zen Tom Simpsonen heriotza. Eskandalua izan zen. Simpson, egiten zuen beroagatik eta hartu zituen pastillengatik hil zen, mendia ahalik eta azkarren igotzeko ahalegin horretan. Eta hor sortzen da eztabaida, zer puntutaraino sor daitekeen sufrimendutik espektakulua. Izan ere, esaten da sufrimendu horrek ekartzen duela gero dopina. Eta dopina ordurako nahiko zabaldua zegoen, beraz ikusi zen gutxienez kontrolak jarri behar zirela.

Kontu zaharrak dirudite, baina azken urteetan ere bizi den eztabaida da hori, non dagoen sufrimenduaren eta espektakuluaren muga. Espainiako Vueltan Angliru mendia sartzen dute, ez dakit nongo puntaraino doan bidexka batean sartzen saiatzen dira. Dena espektakulua sortzeko.

Norbaitek pentsatuko du txirrindulariak masokistak direla. Beste motiboren bat egongo da Tour beldurgarri horietara joateko, ala?

Batetik txirrindulari profesionalek horixe dute beraien ogibidea. Baina horrez gain badago beste zerbait, eta esplikatzea oso zaila da, baina bizikletan ibili garenok badakigu zer den, sufrimenduarekin gozatzea. Minaren memoriarik ezin da eduki, ezin dut gogoratu bizikletan nola sufritu izan dudana, baina gogoan dut sufrimendu hori oso handia zela, eta hala ere saiatzen zinen beti pixka bat gehiago estutzen. Norberak bere borondatez hori egitea beti iruditu izan zait oso deigarria. Esaten da animaliek ez dutela kiroliek egiten doaneko sufrimendurik ez dutelako hartzen, baina gizakiak hori egiten du.

“Norberak bere borondatez
sufritzea beti iruditu izan zait
oso deigarria. Esaten da
animaliek ez dutela kiroliek egiten
doaneko sufrimendurik
ez dutelako hartzen,
baina gizakiak hori egiten du”

Espektakulua sufrimendutik sortzen dela diozu, eta zuk ere iturri beretik sortu duzu literatura. Tragikotasunetik baino ez dira sortzen istorio ederrak?

Askotan bai. Sufrimenduaren inguruko istorio asko dira, Tom Simpsonena berarena esaterako. Baina bila eta bila hasi nintzenean, bestelako istorio bitxi eta entretenigarriak ere aurkitu nituen. Izan ere orduko Tourra ez zen gaur egungoa. Gaur egungoa puntako kirola da, ordukoa lau txororen abentura. Orduko katramilak gaur ez dira gertatzen: janaren bila ibili behar zuten, gauerako leku baten bila, bizikleta inoren laguntzarik gabe beraiek konpondu... Horiek tragikoak izan gabe oso politak dira, arinak, eta kontraste polita sortzen da liburua tarteatzeke. Ez da dena drama handi bat.

Gaurko Tourra puntako kirola den arren, oraindik ere aurkitu liteke epika hori?

Bai. Nire liburuan azkeneko istorioa Armstrongi buruzkoa da, iruditzen baitzait inoiz gertatu ez den istorioa dela, oso epikoa. Minbizia pasa

Pangeako bidaiaria

"Kontinente bakoitzaren punturik sakonenaren bila egin zen Pangea bidaia. Nik ere parte hartu nuen eta arrasto handia utzi zidan. Etxetik kanpo hilabete asko izan ziren. Astero idatzi behar nuen kronika eta horri esker etekin handiagoa atera nion bidaiari. Astero bilatu behar nuen gaia, dokumentatu, sakondu, jendearekin hitz egin... Gehien harritu ninduen izan zen, jendea nola bizi den hain baldintza guretzat arrotzetan, ezezagunetan, askotan kaskarretan. Hemen ikusten ez dire-

nak ikusi nituen, bidaiatzea ez baita bakarrik paisaiak jatea, baizik eta jendea ezagutzea, eta haien bizitza eta istorio bereziak ikas-
tea. Bestalde asko ikasi nuen Josu Iztueta-rengandik. Bera ez da kazetaria baina kazetari batek bezala bidaiatzen du, leku batean sartu, jendearekin hitz egin, han nola bizi diren galdetu, zergatik bizi den jendea basamortua-
ren erdian... Bidaiatzen ikasi nuen. Hemendik aurrera egingo ditudan bidaiek Pangearen marka hori izango dute".

duen norbaitek inork baino Tour gehi-
go irabaztea kristorena da. Euskal Herrian ez da oso maitatua, baina agian galtzen duenean gehiago baloratuko dugu gertatu dena.

Baina oraingo tropelean ez dira ipuineta-
rako gorabeherak gertatzen.

Ez, eta segur aski ezin dugu hori eska-
tu. Orain dela ehun urteko jendearen bizimodua ere ipuin baten antzekoa izango zen guretzat, baina gu ez gara orduan bezala bizi. Beraz ezin duzu eskatu ziklistak Pariseko irteeraraino etxetik bizikletan joan daitezen, edo egarri direnean putzu edo iturri bat bila deza-
ten. Garai bateko gauzak harrigarriak dira garai batekoak direlako.

Zure liburuaren inguruan zabal daiteke hausnar-
keta gai bat: kazetaritza eta literaturaren arteko harremana. Zer ematen dio batek besteari? Zenbateraino da libre literatura integratzea kazetaritza lanean?

Nire ustez biak soka beraren bi punta dira, biek kontaktzen dute hitzekin istorioa, baina hor paktu batzuk badaude errespetatu behar direnak. Ez dakit zeinek esaten zuen: "Kazeta-
ritzaren kasuan protagonistek nortasun agiri zenbaki bat dute". Hemen ere, liburuaren ager-
tzen diren guztiak existitu ziren, kontaktzen direnak egin zituzten. Beraz, nik uste mugak argi agertu behar direla, batez ere irakurlea ez engainatzeko. Bilaketa lana kazetari moduan egin behar da, ez bakarrik agiri, paper edo txostenen dokumentazioan, baita jendearekin hitz egitean ere. Eta Tou-
rraren bilaketan nik ere kazetari batek egin dezakeenaren antzeko lana egin dut. Idazteko modua da literaturarekin lotzen dena.

Beraz ez duzu ezer asmatu, dena da egia?

Nik ezartzen dudak paktua hori da: konta-
tzen ditudan istorioak Tourrean benetan ger-
tatuak izatea. Karrera garaian idatzi nituen txirrindularitzari buruzko istorio batzuk, eta haietan bai, istorioak borobiltzen nituen ger-
tatu gabekoeekin. Baina orain iruditzen zait ezin dudala horrelako tranparik egin. Kontatu nezake

DANI BLANCO

"Minbizia pasa duen norbaitek inork baino Tour gehiago irabaztea kristorena da. Euskal Herrian ez da oso maitatua, baina agian Armstrongek galtzen duenean gehiago baloratuko dugu gertatu dena"

zer gertatu zen, zer ez dagoen argi, zer bertsio dauden, baina gertakariak bene-
tan gertatuak dira, elementu berririk ez dago, kontatzeko modua bakarrik. Zei-
nen ikuspuntutik kontatu, denboran nola ordenatu, horiek bai, teknika litera-
rioak dira, eta kazetaritza normalean aurkitzen ez direnak. Baina aurreko lan guztia kazetaritza lana da.

Txirrindulariei egiten zaien galdera tipi-
koa: nolako prestaketa lana egin zenuen? Espero zenuen irabaztea?

Nik hamar istorio labur nituen aurrez idatziak, Tourraren ehungarren urteurre-
narekin *Zabaliken* euskaraz eta *Nuestro Tiempón* gazteleraz argitaratu zirenak. *Marcaren* lehiaketa ezagutu nuen, ikusi nuen ehun orritik gorako liburu idatzi behar zela, eta pentsatu nuen kirolari buruz eta horrelako luzeran ez zela jende asko egongo kalitate pixka batekin idatziko zuena. Gainera sariak oso potoloak ziren. Saiatzea erabaki eta hilabete pare batean egin nuen lana: aurrez idatzitako istorio horiek garatu, luza-
tu eta beste bost gehitu. Egia esan zerbait lortze-
ko esperantzarekin bidali nuen, kirolari buruz literatura eskasa dagoelako, eta oso zaila delako topikotik ateratzea. Aldiz, ziklismoak badu litera-
tura kutsu bat, lehengai ona da, eta pentsatzen nuen liburu txukuna atera zitekeela. Sariaketa baino hilabete lehenago deitu zidaten lau finalis-
ten artean nengoela esateko, eta azkeneko egu-
nera arte ez nuen jakin irabazi nuenik.

Irabazi duzu ba, eta orain, 30.000 euro, zuk duzu beruna poltsikoetan. Zer egitea pentsa-
tzen duzu?

Unibertsitatean irakasle laguntzaile moduan nabil, praktikak zuzentzen, eta hasi aurretik esan nien lana otsailera arte egin nahi nuela, gero urtea libre izateko. Bidaia bat egitea nuen buruan, Hego Amerikan hilabete batzuk pasa edo... Baina orain beste asmo bat sortu zait, agian furgoneta erosi, ohea eta sukaldetxoa edukitzen dituzten horietakoa, eta Mediterraneoari buelta eman. Oraindik oso berde dago dena, bidaia oso luzea da, zaila ere bai leku batzutan, baina behintzat uda-
berritik aurrera saiaturiko naiz. ■

GORA PRO-ROBIS

Arisko Urmeneta

EURO : PA :

SK

NEOLIBERALISMOAK ere bihotza baitauka

Gabi Basañez

EUSKAL HERRIAN EUSKARAZ-EKO KIDEA

Herriak, Europa

Europaren esanahiaren inguruko kantu zahar bezain argigarri bati jarraituko natzaio, euskaltzalea naizen aldetik, Europako Itun Konstituzionalari buruz ditudan usteak laguntzeko.

"Badakit unibertsalak izan behar garela... Euskaradunen kontrako estatu espainol eta frantsesaren bilakaera zapaltzaileak, gizarte funtzio garrantzitsuenetatik erdalduntzen hasi ziren hizkuntza ordezkatzeko prozesua: ebatz-organo politiko eta ekonomiatik. Euskara, sendian eta baserri giroan babestu zen gehien bat. Francoren garaia amaitzeaz zegoela berreuskalduntze mugimenduak euskara modernotasunean murgiltzeko premia zuen: eskola, komunikabideak. Beste gai batzuk jorratzearen nahia baita, erdal mundutik zetorren ideien berriztatzea euskal unibertsora eramatekoa. Baina bazen, eta bada ere, baserri inguruko kultura ez dela unibertsala, atzerakoia eta zaharkitua gelditu izanaren halamoduzko sentsazioa. Artaburu konplexua astindu beharra. Unibertsalak izateak, hizkuntzei dagokienez, ez gintuzke European modernotasun betean dauden herri hizkuntzen berdintasuna aldarrikatzera soilik eraman behar. Kontsumismoa oinarri ez duten Europako eta munduko beste herrien hizkuntza berdintasuna buruan egin behar dugu gurean lan. Gure normal-kuntza prozesua ez da beste herriekin kontrajarri. Erreferendumerak datoreen Itun Konstituzionalak berri, European bizirik diren 125 hizkuntzatatik 21 soilik ofizialduko ditu, estatu propioa duten hizkuntzak, alegia.

Bainan euskalduntasuna eta euskera oinarria... Hizkuntza politika aurreratuen dugun Lurralde zatikatuan nabarmen, ofizialtasuna legez onartua egon arren, gure dugunok ezin euskaraz bizi. Hala ere, euskara eta euskalduntasuna oinarri sendoa jarriko, buruz buru planteatzen genitzake beste auzo hizkuntzekiko harremanak. Tamalez, ofizial izango diren 21 hizkuntza horien artean frantsesera, gaztelera eta ingelese daude. Hiru hizkuntzok indartzeko ahalegin gozagitua dator. Ez dugu euskaldunok, galesek, katalanek, sarduek... hizkuntza eskubiderik izango Europako Batasunaren

R. BOGAJO / ARGAKZI PRESS

aurrean. Geuk gaztelera edo frantsesaz aritu beharko. Ezinbestean.

Europa guztiz berria, benetako alkarte... Berri-tasun gutxi dakar Itunak. Gaur arte, hizkuntzen arteko berdintasuna helburu, nazioartean landu den dokumenturik garrantzitsuenak, Bartzelonan 1996.ean mundu zabaleko hizkuntzalariek adostutako Hizkuntza Eskubideen Deklarazioa dugu. Bi ditu ardatz garrantzitsuenak: hizkuntza eskubideak eta hizkuntza komunitateak. Biak ala biak baztertu ditu Itun europarrak. Hizkuntza gatazkak areagotu nahi diren seinale, aniztasunaren mezu ederrak Europako soberako ahotsak irrintzi barik desagerraraziko dituela konbentziturik, antza. Benetako elkarte bat nahi denean, bazkide izango direnekiko proiektua konpartitzea, eztabaidatzea eta adostea da derrigorrezko. Zein elkarte edo norbanako euskaltzaleri galdetu diote ezer?

Herrietan finkatua, ez jauntxo ekonomia... Estatuak hartzen ditu aintzat Itunak. Bretainarik, Okzitaniarik, Cymrurik, Euskal Herriarik ez dira existitu ere egiten. Horrexegatik harrigarria da Imazi entzutea: "Ipar eta Hego Euskal Herrian konpartitzen dugun proiektu bakarra da Europako Konstituzioa". Euskal Unibertsora kate motzean mugatuz, AEK, Kontseilua, EHE, EHKME, UEU, Udal Herrien bizia euskalduntzea, Berria... Jeltzaleen buruak ez ote daki proiektuok konpartitzen ditugula edo ez ote die proiektu kategoriarik ematen hauei? Merkatu ekonomia agintzen du zer den proiektu eta zer ez.

Badakit nire abotsa isiltasunaren gauean galduko dela, baina nik deiadar ta deiadar... Galdetzen hasi ezker euskaldun gutxi topatuko ditugu herri guztien eta hizkuntza guztien berdintasunaren aurka. Itun hau, aurrera pausua balitz bezala zakur-ametsa zabaltzen ikusteak, bati ezkortasuna sustraitu liezaioke tripetan. Deiadar egin dezagun. Ezerezetik eta haize denak kontra, ginen izateko borondatea ere altxatzeko gauza izan den herriak, egun argiz bezain ozen, Itun honi EZETZ esango dio. Berriro ere, herri eta hizkuntza berdintasunaren Europari ateak zabalik uzteko. Deiadarrari kasu eginez, ... gauz bat bakar espainetan, Herriak, Europa". ■

«
Estatuak hartzen ditu aintzat
Itunak. Bretainarik, Okzitaniarik,
Cymrurik, Euskal Herriarik ez
dira existitu ere egiten.
Horrexegatik harrigarria da Imazi
entzutea: "Ipar eta Hego Euskal
Herrian konpartitzen dugun
proiektu bakarra da
Europako Konstituzioa"
»

Bixente Serrano Izko

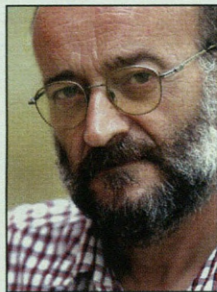
IDAZLEA

Eta nafarrok, plan honetan

Den-denak bertzeei mugitzeko aginduka norbera nola mugituko zain, Ibarretxe higitu zen ausarten. Gaurko kontua ez da. Bi burutako PPSE alderdi bakar hura eratu eta ezker abertzale hura sartu zenetik EAJk tresneria autonomikoa kosta ahala kosta gal zezalako estrategian –su-etenaren osteko EHren estrategia hartaz ari naiz–, ezin erran EAJk jakin ez duenik mugitzen. Eta hara, interesatu zaionean eman dio amaiera legeagintzaldi honi. Irteteko tiro-hotsa entzunda, nire antiojoekin erreparatuko diet korrikarien abiapuntuei.

Kalerik onenean, bistan dena, EAJ-EA. Ibilera gihartsuarekin, ia bertze guztiak mugiarazi ditu koalizio buruak. Badakigu, jakin, koalizio batek gutxitan batzen dituenak partaide denek banaka lortuko lituzketen boto guztiak. Baina gutxi horietan, aukera historiko deritzagun horietan, batu ez ezik, ugaritu ere egin daitezke fruituak. Madrigo ikuskizunaren ondoren eta erreferenduma agindu, aukera historiko horietako baten irudia du koalizioak ikur. Sinesgarritasuna eman behar dio amuari, eta, oraingoz, bertze guztiek esku-eskuan jarri diote hori.

PPSE? Ikusteke dago soberan duen hasierako P hori erabat desagertu edo eranskin gisa gordeko duen, PSE(P) itxura halako bat ematen. Memento, PP ezertan ere mugitu ez denez, PSE bezala agertu nahi du Patxi Lopezek, bertze proposamen bat besapean, baina EAEn kale egin zuen konstituzioaren herdoilaz zikinduta. Ongi kokaturik? Bai, neurri batean: PPSEren aurreko botoetan, PSEk gehiago biltzeko egoeran; baina ez dut ikusten EAJ-EAren amuaren liluramendua lausotu eta abertzaleak "desengainatzeko" gai. Xelebre, gero, PSEren argumentu berria "desengainu" hori pizteko ezkerreko abertzaleengan: ez ote du bere egin nahi ezker abertza-

MIKEL SAIZ

le ortodoxoaren argudio zahar hura, EAJ-EAK boto lapurretan hasi nahi duela alegia? Ba al du itxurarik amu horrek PSEren kanaberan?

Ezker abertzale ortodoxoa dugu urrats bereziak egin dituen bertze bat. Su-etenaren osteko estrategia burugabe harekin, amildegian behera irristan hasi zen. Legez kanporaketa ekarri ziolako ez, kanporaketa gora-behera baizik, nonbait: PPSOE, Garzon eta astakaiku enparauek mantsotu egin diote suizidioa. Bide horretan, Alderdi Legea ez da nahikoa ezker hori desagerrarazteko geografia elektoraletik: boto ezeztagarriak eta zuriak –eta abstentzioa bera ere, hurrengo koskan–

debekatu beharko lituzkete Euskal Herrian, ezker abertzale ortodoxoaren isla ezabatuko badute. Baina txantxak aparte, mugitu, mugitu egin da ezker hori. Anoetakoa eta Gasteizko hiru botoak urrats agerikoak izan dira. Beranduegi, baina, apirilaren 17 edo maiatzaren 15erako: gehienez ohorezko kalea izanen du korrikatoki, erakustoki hutsa. Ezusteko bertze urrats bat eginez, PSEren garaipenean ikusiko ote du aukera, hurrengo batean benetako korrikalari izateko? Hauteskundeak geldiarazteko proposamenaren arrakasta jakinda, zein du egiazko A plana?

EB? Kritikak kritika, leku duina irabazten jakin zuen eta badu orain ongi ateratzerik, Llamazares eta Errori federalismoa zer den irakasteko neke latzak dituen arren. Inkognita zailagoa dugu Aralarrena. EAren apustuak kale erosoagoa utzi dio, beti ere Ibarretxeren agindua bete-

razteko asmoari eusten badio ezker abertzale heterodoxo horrek. Eta ortodoxo batzuek, Anoetakoarekin sinestekotan, Aralarrena ikus dezakete euren kalerik egokiena. Inkognitaren balioa aurkitzeari alferrik ekinen nioke nik. Ezezaguna ez ezik, aldagai ere izan daiteke. Artean, nafarrok, plan honetan. Euskaldun izan nahiko nuke! ■

Anoetakoa eta Gasteizko hiru botoak

urrats agerikoak izan dira.

Beranduegi, baina, apirilaren 17 edo

maiatzaren 15erako: gehienez

ohorezko kalea izanen du

korrika-toki, erakustoki hutsa.

Ezusteko bertze urrats bat eginez,

PSEren garaipenean ikusiko ote du

aukera, hurrengo batean benetako

korrikalari izateko?

Zuzenketa: Agurtzane Intxaurrearen "Dena birritan" artikuluan (1978. alea)

Artikuluaren azken bi lerroak ez ziren argitaratu. Hona artikuluaren amaiera: "(...) Ea zein den gure iritzia. Hauxe nire erantzun ofiziala: ongi etorri edozein neurri gure hizkuntza babesteko bada. Izan ere, euskal antzerkia ez da galduko sekula egin ez dutenek euskaraz egiten hasiko direlako, beti egin dugunok, babes faltak gogaituta, egiteari utziko diogulako baizik".

Juan Mari Arregi

ANALISTA EKONOMIKOA

Lan istripuak eta antzeko erasoak

Azken asteotan zoritxarrez Euskal Herrian ohikoa den argazkia berretsi ahal izan da: politikariek, instituzioek, gobernuak eta patronalek lan-osasunaren aurkako eraso- en aurrean dituzten jarrera ezberdinak; autonomia fiskalaren aurkakoak ere, Auzitegi gorenak EAEko sozietateen zergari onura fis- kalak ezabatzea ebatzi baitu; baita interes eko- nomiko eta turistikoaren aurkakoak ere, Getxo eta Deniako azken erasoak adibide. Autono- mia fiskalaren eta interes ekonomiko eta turistikoaren kontrako erasoek ez dute hildako- rik izan. Lan-osasunaren aurkako- ek, berriz, gutxienez hamabi hil- dako eragin dituzte urtarrilean bakarrik.

Zein izan da alderdi, instituzio, gobernu eta patronalen erantzuna? Betikoa. Ez dute denbora alfe- rrik galdu: iritzi publikoaren boze- ramaille, autonomia fiskalaren aurkako erasoak deritzatena salatu eta kondenatu dute, enpresa eta enpresarien defentsan, eta aldi berean ETA Denia eta Getxon burututako ekintzak kondenatu dituzte. Ustez bizitza eta giza eskubideen babesle sutsuenak izaki,

NIGO AZKONA

betiko hutsarte isila mantendu dute Euskal Herriko lan-zentroetako hamabi langile eus- kaldun hil diren urteko lehen hilabetea. 2004an hildako chun langile euskaldunen aurrean ere berdin isildu ziren, azken hamar urteetako 1.200 langile hilekin egin izan duten bezala.

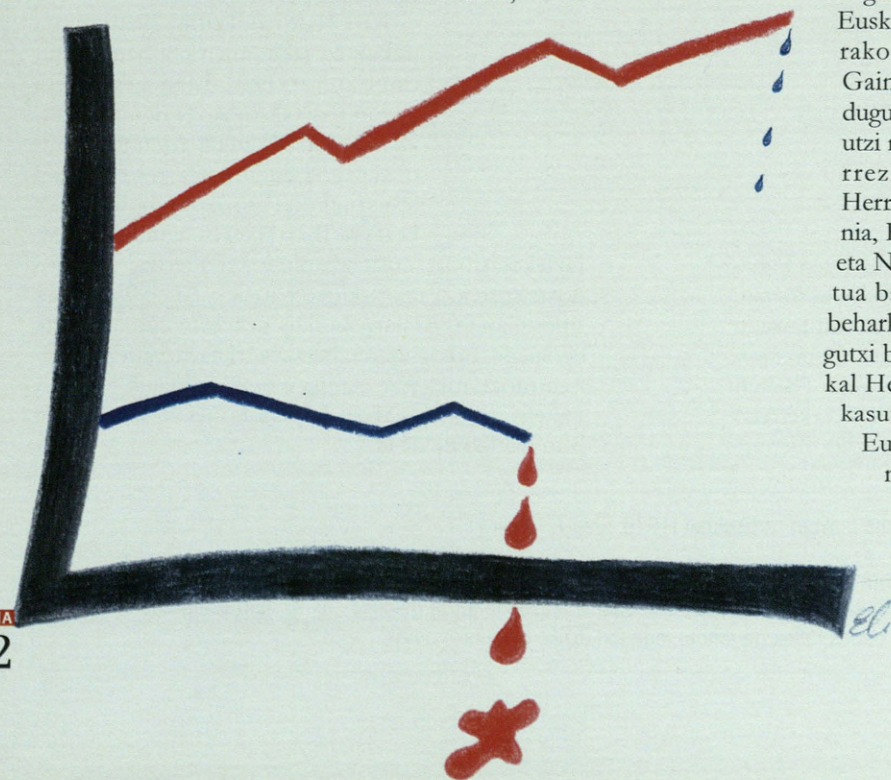
Langileen odolak ez al du politikari, polizia eta enpresarienak beste balio? Zeren zain daude? Hogeita hamar edo berrogeita hamar hileko lan-istripuren bat gertatu behar ote da alderdi, patronal, instituzio eta gobernuek euren eginkizunak betetzeko? Izan ere, inbertsioak egitea, lan- legedia betetzea, betearaztea, jar- duerak etetea, lutu nazionalerako eta gizartearen mobilizaziorako deia egitea ezinbesteko urratsak beharko lirateke izan langileen osasunaren aurkako erasoan kasuetan. Zenbat hipokresia, zinismo eta lotsagabekeria dago- en gure herriko arlo politiko, sozial eta instituzionalen ingur- ruan!

Konstituzioaren printzipioek Europa kapitalista dute oinarri, multinazionalen eta merkatarien Europa. Globalizazio kapitalista sendotu, erraztu eta potentziazten du

GAINDEGIA, EZINBESTEKO BEHATOKIA.

Iragan den urtarrilean Gaindegia sortu zen, Euskal Herriko garapen sozio-ekonomiko- rako behatokia. Aldizkarian dagoeneko Gaindegia helburuen berri eman izan dugu. Gure artean ongi hartu ondoren, argi utzi nahi dugu Behatokia, gure ustez, beha- rrezkoa eta ezinbestekoa dela Euskal Herriaren egituraketarako, gaur egun Espai- nia, Frantzia, Euskal Autonomia Erkidego eta Nafarroako administrazioen artean zati- tua baitago. Sortu izan ez balitz, asmatu beharko genukeen. Erakunde edo instituzio gutxi batzuek baino ezin bete ditzakete Eus- kal Herriko beharrian globalak. Edozein kasutan, ez da instituzio edo erakunderik Euskal Herriko errealtate sozio-eko- nomiko osoari aurre egin diezaiokeenik.

Komunikabideen arloan lanean dihardugunok, adibidez, badakigu aski zaila dela, ez bada ezinezkoa egungo baldintzen arabera, datu estatistiko distorsionatuekin lan egitea, ezin delako zazpi lurralde

Autonomia fiskalaren aurkako,
edo Getxo eta Deniako hildakorik

gabeko erasoak salatu eta

kondenatzeko segundorik galdu ez
zuten alderdi, instituzio, gobernu eta

patronalek ez dute hitzik esan hasi

berri den urtearen lehen hilabetean

hildako hamabi euskal langileei buruz

euskaldunen irudi nazional errealik bideratu. Ezin eskaini genezake Euskal Herriaren argazki erreala eta, arlo sozio-ekonomikotik, nekez lagundu diezaiokegu zazpi lurralde euskaldunen egituratzeari. Ondorio: GAI INDEGIAK, beste zeregin batzuen artean, euskal errealitate sozio-ekonomikoa hurbil badiezaguke, sekulako aurrerapausoa izango da. Eta, batez ere, komunikabideok baliabide hobeak izango ditugu iritzi publikoari geografiak batu eta politikak bost administrazioetan (Espainia, EAE, Nafarroa, Pirinioak eta Frantzia) banatutako argazki erreal hori helarazteko. Ongi etorri, Gaiindegia! Sinbolikoa baino, eraginkorra izan dadin, euren burua Euskal Herriaren defendatzailetzat jotzen duten pertsona eta instituzioen laguntza eta lankidetzat beharrezkoa izango da.

EUROPAKO KONSTITUZIOA MULTINAZIOALEN ESANETARA.

Hurrengo igandean Europako Konstituzioaren gaineko erreferenduma izango da. Euskal Herriaren jarrerak anitzak dira: baietza, ezetza eta abstentzioa. Kotsiderazio politikoak alde batera utzita, ikuspegi sozio-ekonomikotik begira -kronika honi dagokiona hain zuzen ere-, Konstituzioaren printzipioek Europa kapitalista dute oinarri -gaur egun eufemismo gisa "neoliberal" deitua-, multinazionalen eta merkatarien Europa. Globalizazio kapitalista sendotu, erraztu eta potentziazten du: merkatu kapitalista, merkantzia eta kapitalen zirkulazio askea, malgutasuna eta lan-prekarietatea. Enpresa publikoen privatizazioaren aldekoa da, laguntza estatalak debekatzen dizkie krisialdiko sektore ekonomikoei, etab. Langileen eta gizartearen aurkako Europako Konstituzio horrek milaka euskaldun eta europar bilduko ditu, ez, ordea, euren interesak. ■

Jose Mari Irazu

Egoki da eta zuzen

Hogeita hamabost berrogei urtetik gorako askok entzun izango dute noiz edo noiz *Egoki da eta zuzen* eliz kantu-otoitz hori, eta herri txikietaoak garen gazteago batzuei ere tokatu zaigu horren berri izatea. Egoki da eta zuzen. Gure fedearen kalitatea ez zen izugarria izango seguru asko, gaurko gazteek omen duten euskera kalitatearen paretsukoa hor nonbait. Euskeraren kalitate eta egokitasun kontuak dezenteko indarra hartzen ari dira bazterretan, eta poztekoa da gure arteko eztabaida amaigabeetarako beste kontzeptu eta hausnarketa bat gehiago izatea. Drogekin eta euskerarekin beti gazteek problemak. Ez daukat dudarik arazo hori planteatu dutenak egoki ez ezik zuzen dabilzanik. Baina, ez harritu handik edo hemendik beste ziurtagiri bat gehiago etortzea. Kalitatea, ordea, gaur egunean Q-z idazten da eta egokitasuna ere kontzeptu irristakorra da, eta ez du zertan beti garbi garbia izanik. Beste zenbait disziplinetan ere bidea egin nahian dabil. Bertsolaritzan adibidez, txapelketa nagusirako epai irizpideekin. Kontuak kontu eta ebidentziak ebidentzi, ez dezagun behintzat geure bururik engainatu: hizkuntza eredu sortzaileak direnek -pertsonak, aginte-erakundeak, medioak, guneak, giroak...- euskeraz egin ezean, alper xamarrik ariko gara kalitate eta egokitasun bila. Ez dakit hizkera egokirik baden. Nik hizketan egokiak direnak ezagutzen ditut, eta ez dira hainbeste ere. ■

Jose Mari Ostolaza

Zuhurtziaz

Jokatzen jakin zuen bere garaian. Bere izeneko plana ere aurrera eramane zuen. Ardantza. Jose Antonio. Zuhurra oso. Eta denborak ematen dion askatasunaz mintzatu zaio kazetariari lasaiki. Euskal presoak dispersatzeko orduan, EAJko kideen seme presoek, berek eskatuta ekin ziola ekimen hari. Milesker. Mujika Herzog izan zuen ezinbesteko aliatu. Bagenekien. Ez zuten publikoki aitortu nahiz eta publikoa izan. Boterearen morrontzak, maisuek ostiak banatzean ostiatuen onurarako zirela esaten zigutenean bezalaxe. Ez du erabaki haren ondorio latzez deus aipatu. Senideen laguntzaz bere guraso presoak bisita ditzan, hamabostero bi mila kilometro egin behar izaten dituen haurraren ibilera ezgizatiar dramatikoaz fitsik ez. Ez daki. Ez da bere arazoa. Bere alderdikideena ere ez nonbait. Euskal presoak ez baititu herrikide, ez zegokion bere aginpideari sopra ere. Orain, bere alderdiak euskalerria ditzaten eskatzen du ahopeka. Bere kontrolpean dituen hedabideetan nekez ditu aipatzen, eta zakurki gehienetan isiltzen ditu haien aldeko mezuak. Zuhur eta zakur errimak isilaraziak izan direla susmoa dut ETBn. Oiartzungo bertso saio arrakastatsua lekuko. Ez ditut *Hitzetik Hitzetara* entzun. Harrigarria. Denak mutu. ■

Koldo Aldalur

KAZETARIA

Atzera edo aurrera

Nire lagun bardoak dioen bezala, etorriak lanean harrapa gaitzala.

Hasi berri da Euskal Herriko goma gaineko soka-tira txapelketa. Munduko txapelketa bi urtetik behin jokatu ohi da eta aurren ez da tokatzen. Hala ere, ia bazter guztietatik etorritako taldeak plazaratuko dira martxoaren 19an finalak jokatu arte. Honetan ere berezia da definizioz berezia den kirol hau: atzera gehien egiten duen taldeak irabazten du. Bizkaitarrak Abadiño, Altamira, Gatika eta Gaztedi. Arabarrak Badaioz, Arrizkozubi eta Koartangoko Arana. Naparrak, Sakanakoak. Lapurtarrak, Napurrak eta Baionako Indarka. Gipuzkoarrak Oiartzungo Girizia eta Auzolan eta Nafarroa Beherekoa den Jutsi-Baigorri.

Azken orduan talderik osatzerik izan ez dutenak Beti Gazte, Berriozar eta Torrekolanda. Koadrila ederra beraz, dirurik ez baina ohorea gainezka duen kirolean.

Lehen saioa Mungiako pilotalekuan jokatu zen eta airean hamaika komentario zebilen. Sakanako neskak bertan ziren eta zalantzarik gabe albiste pozgarria da. Japonian 2001ean geure selekzioak behar ditugula azaldu ondoren Nazioarteko Soka Tira Federazioaren erantzuna etorri zen, eta ondorioz, lehen gaizki xamar egotetik seko jota egotera pasatu zen herri bat garen aldarrikapena.

Hiru urte luze igaro dira eta Sakanakoak soka ikustea garai berrien seinale da. Eztabaidak epaileak txistua jotakoan. Elkarriketak dutxa beroa hartu ostean.

Kontua da egungo egoera negargarria alda daitekeela irailean Italian Europako lur gaineko txapelketa hasi baino lehen. Norbaitek gogoratzen ez badu ere, esan, orain euskal taldeek Espainiako izen eta banderapean hartzen dutela parte nazioarteko lehiaketatan. Badakizue txunda, txunda, piperpotoa eta abar. Bakarren batzuk, iraina mingarriegia delako edo, hortik ez pasatzea erabaki zuten aretuen pozerako eta lagun penaz sortuz.

Hona heltzeko esanguratsua da T.W.I.Feko agintarien jarrera. Coren buru dutela erabateko paper politikoa jokatu ohi du Nazioarteko Soka Tira Federazioak. Espainia dela bere ordezkaria izendatu behar duena eta geure arteko arazoak konpondutakoan azaltzeko zerbait eskatzera. Betikoa, sinplismora jo erroari ez begiratzeko.

Talante berriaren itzalpean ordea Madrilen

DANI BLANCO

kirol agintariak konturatu dira Espainiako Soka Tira Federaziorik ez dela eta ondorioz Euskadi-koek behar dutela txapelketetan. Beno, beraiek konturatu baino gehiago belarri ertzera errepi-
katu behar izan diete Jaurlaritzatik denok gene-
kiena uler zezaten. Lehen mila aldiz entzuna ez
balute bezala!

Eta balizko egoera horretan kokatzen dira lehen aipatzen nituen airean zebiltzan galderak. T.W.I.Feko ordezkariak Espainiako Kirol Kontseilu Goreneko jauntxoa nahiz dagokion ministerioko atsoa Jaurlaritzako arduradunekin bilduko balira, zertaz negoziatuko lukete? Hitz egingo, barkatu. Ikurrina bai ala ez? Zein ereserki? Nafarrak barruan direla edo ez? Iparraldeko lagunak frantsesak ote diren?

Batzuk esango dute tiraldiak kolpeka hasiz gero frentean denak lehen kolpea geratzeko duela lanik zailena. Beste hainbatek goxo-goxo

T.W.I.Feko ordezkariak Espainiako Kirol Kontseilu Goreneko jauntxoa nahiz dagokion ministerioko atsoa Jaurlaritzako arduradunekin bilduko balira, zertaz negoziatuko lukete? Hitz egingo, barkatu. Ikurrina bai ala ez? Zein ereserki? Nafarrak barruan direla edo ez? Iparraldeko lagunak frantsesak ote diren?

hastea hobe dela, presioan, indartsu bukatzeko. Horrela barre egingo digutela pentsatuko duenik ere ez da faltako. Irabazteko atzera egin behar den kirol honetan aurrera egiteko garaia heldu zaigu.

Horretarako sokatiralariak eta politikariak sokaren alde berean jarri beharra dute. Eseri eta jarrera bat hartu. Akordioa maitatu, bilatu. Bakoitzaren interesak, ahal den neurrian, neurtu interes orokorra topatu arte. Eta elkarri eskua eman arte mahaitik jaiki ez.

Unea interesgarria da sokatiraren kasua bide luzearen lehen urratsa izan daitekeelako. Hemen badakigu, Madrilen ere bai.

Nire lagun bardoak dioen bezala, etorriak lanean harrapa gaitzala. ■

Dantza

Otehitzari biraka
estreinatu dute
Kukaik eta Tanttakak

☐ **Ezpalak**
☐ **Argitalpenak**
☐ **Winston Arizmendi**
☐ **Denbora-pasak**
☐ **Ihesi**
☐ **Makina bat kontu**
Osasuna

HIESAren birusak
emakumeak erasaten
ditu gehien.

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Jokin Muñoz

Euskadi sariduna

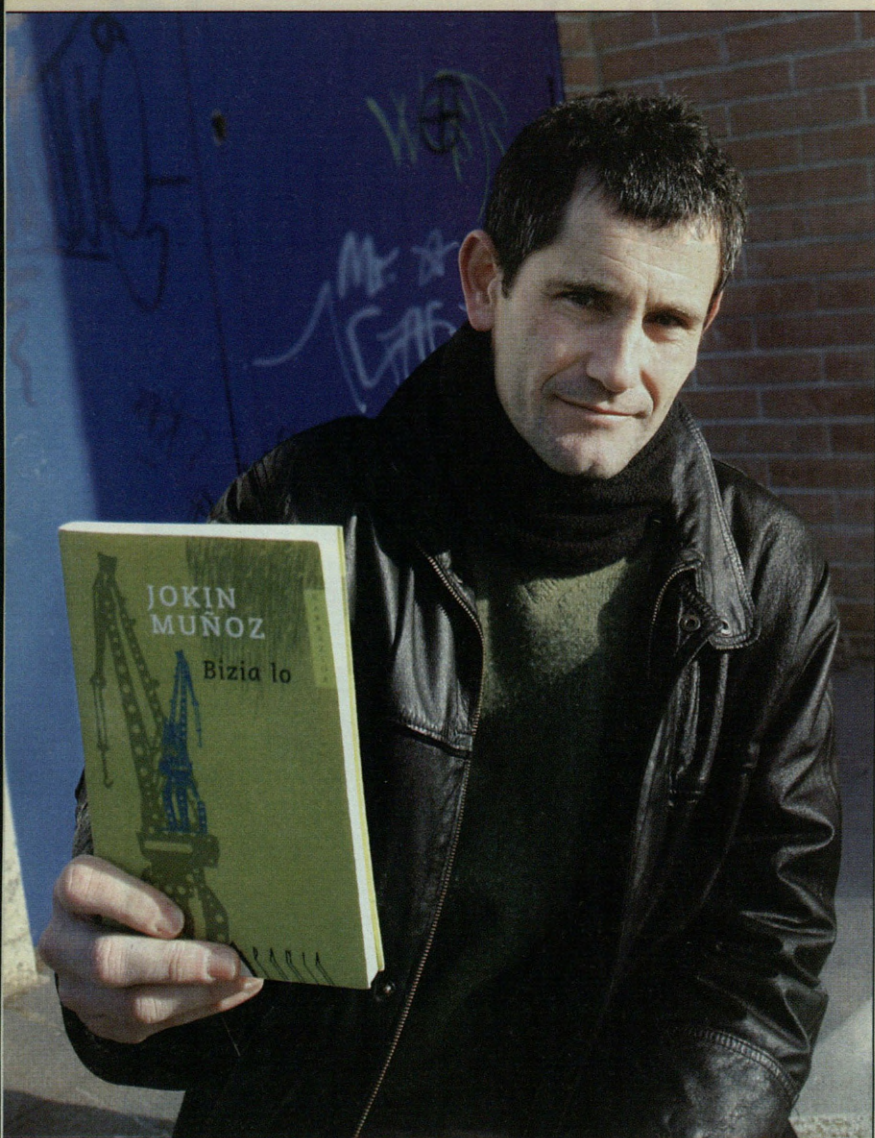

Aurreko urtean argitaratutako narrazio libururik onena zela-eta, 2004ko Euskadi Saria eskuratu zuen Jokin Muñozen *Bizia lo* ipuin bildumak. Tonu errealistako liburu gordin samar honek, badu samurtasunetik ere, oro har ikusita. Bertan agertzen diren bost kontakizunez, Euskadi Sarien

inguruan egondako ika-mikaz, liburuak saria eskuratu izanak egileari ekarri dizkionaz, hautsi ezin daitekeen kate baten maila bezala bere burua ikusten dutenek zama hori arintzeko egin beharreko hausnarketaz... eta beste gai askoz mintzatzen zaigu Jokin Muñoz idazle nafarra ondorengo elkarrizketan.

«Sei graduako erreak graduako probokazi»

PILAR IPARRAGIRRE

Argazkiak: Dani Blanco

Hasteko, zorionak Euskadi Sariagatik! Zer ekarri dio lorpen honek Jokin Muñoz?

Lehendabizi, jakin nueneko ezuste handia, berria digeritzeko denbora behar izan nuen. Gero pozak hartu zion tokia ezusteari, eta heldu nion etorri zitzaidan guztiari: komuni-

kabideetako elkarriketak, irakurleekin topaketak eta konpromiso horiei. Sariak ekarri didan beste ondorioetako bat idazle izateari hainbat hilabetetan uztea izan da. Ia-ia ekaina bitarteko parentesia hartu beharko dut, ze gero gaztelaniazko bertsioa dator, eta nahiz eta ez dudan uste Euskadi Sariak ekarri duen nahastea ekarriko duenik, horrek ere sortuko ditu beste konpromiso batzuk eta horiei ere erantzun beharko diet.

Sariak izandako ondorioz onuragarrien artean, zein aukeratuko zenuke?

Euskadi Saria irabazteagatik jaso ditudan zorion gutunetatik poz gehiena eman zidana Castejoneko alkateak bidalitakoa izan zen.

Euskalduna al da?

Ez. Horregatik poza! Nafarroan erdal munduak interesa erakutsi duelako. Ez bakarrik Castejoneko alkateak, baita normalean euskal munduarekin zerikusi gutxi daukaten edo mundu honetatik urruti dauden komunikabideek ere; euskal mundutik kanpo sortu da interesa. Castejoneko alkateak bidalitako gutunari erantzun nion nire esker ona adieraziz, eta handik gutxira ipuin lehiaketa batean epai-mahaikoa izateko deitu zidaten; eta beno, hasi naiz hegoaldeko jendearekin harremanetan eta hori oso pozgarria izan da. Gero, Sartagudako talde bat 36an desagertutakoen omenezko monolito bat jarri eta horren kariaz zerbait egin behar zutela-eta, nirekin kontaktuan jarri da ere...

Alde on asko ekarri dizu irabazi izanak, beraz. Dena den, 2004ko edizioan Euskadi Sariak izan zituen bere eztabaidak ere. Batetik, komunikabideetan nahiko haserre agertu zen harekin hainbat idazle, zu zeu tarteko. Azalduko al zenuke istilu haren arrazoia?

Benoa, Euskadi Saria ez da lehiaketa bat. Idazleak ez dute euren burua aurkezten, epai-mahaioek aukeratzen dituzte liburuak —kasu honetan bost izan ziren—, eta idazleari bi baldintza betetzea eskatzen diote: saria banatzen den egunean ekitaldi horretara azaltzea, eta pare bat argazki bidaltzea. Ez

Bizioa sortzeko, hamar ba egin behar duzu»

dira baldintza umiliagarriak, baina baldintzak dira eta ez litzake baldintzarik egon behar. Bada horren gainean hausnarketa egiteko garaia, nik uste. Sarien berri eman zen egunean Eusko Jaurlaritzakoek esan zuten jada egingo dela zerbait-edo, datorren urtean jakingo dugu zer. Nolanahi ere, nahiko penagarria izan zen, ze sariaren inguruko gorabehera horrek garrantzia kendu zion benetan zuenari, literatur jarduerari.

Literaturaz ari garenez, hautatutako liburuen artean Bernardo Atxagaren *Soinujolearen semea* ere bazegoen...

Epai-mahaikoek erantzun beharko lukete hori. Hala ere, nik ez diot Atxagari irabazi, ezta Felipe Juaristiri ere, hor saritzen dena ez delako egilea, liburua baizik. Baina behin saria eman dizutela jakinez gero, ezin zara erori modestia faltuan, eta nik badakit neure liburua ona dela, eta hori esan behar dut. Ez dut parekatu behar *Bizia* lo Bernardo Atxagaren liburuarekin, nireak baino asmo literario handiagoa daukalako dudarik gabe, urte askotako lanaren emaitza baita. Baina nik nire liburua defendatu behar dut. Hark hartu du saria, ez nik.

Azter dezagun pixka bat Jokin Muñozen obra. Badirudi beti zabiltzala Euskal Herriko egoera edo gatazkaren inguruan idazten. Lehenbiziko liburuan gerra aurreko giroa islatu zenuen, adibidez.

Polemika

"Euskadi Sarietan ez litzake baldintzarik egon behar. Bada horren gainean hausnarketa egiteko garaia, nik uste. Sarien berri eman zen egunean Eusko Jaurlaritzakoek esan zuten jada egingo dela zerbait-edo, datorren urtean jakingo dugu zer. Nolanahi ere, nahiko penagarria izan zen, ze sariaren inguruko gorabehera horrek garrantzia kendu zion benetan zuenari, literatur jarduerari".

Bada konstante hori nire lanetan, baina *Hausturak* liburuan ez hainbeste, behintzat ez dio heltzen gaiari zuzenean, beste hiruek heltzen dioten bezala.

Idazle bat da *Hausturak* liburuko narrazio baten kontalaria, idazle nahiko goibel bat. Alde handia al dago Jokin Muñoz idazlearen eta beste horren artean?

Ez dut uste idazle goibela naizenik. Liburu tristea da hau, *Hausturak* ere bere ukitu tristea izan dezake, eta tristea izan daiteke *Joan zaretenean* ere, baina *Atlantidara bidea* ez da liburu tristea. Baina niri gustatzen zait zer den idazle tristea eta zer den bizipoza duen idazlearen argudioari buelta ematea. Nik ez dut denbora pasako literatura egiten. Literatura arina egiten duenak —eta ez dut modu peioratiboan esaten—, alegia jendeari denboratxo bat gozo pasatzeko aukera ematen dion idazleak, horrek pentsatzen du jendea gaizki bizi dela eta behar dituela bere parentesiak gozo egoteko. Orduan, berak dauka bizitzaren ikuspegi negatiboa. Nik, berriz, jendea ondo bizi dela uste dut, bizipoza daukala, eta noiz edo noiz hainbat gauza gogorazi behar zaizkiola.

Bizia lon bost ipuin nahiko ezberdin daude bilduak. Lehenengoak, *Mekanoa*, gerra ondorengo urteetara garamatza. Iruña al da kokaturik dagoen hiria?

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

Ez, Donostia. Izan ere, benetan gertatutako pasadizo triste batean oinarrituta dago. Hor azaltzen den umea —hiltzen den mutikoa— nire osaba izan zitekeena da, eta narrazioaren bukaeran azaltzen den Pablo Muñoz Zabalegi hori nire aitona zena. Hain zuzen narrazio horrek eman zidan libururako tonua, ze beste lauek beste substratu bat daukate.

Samurtasun gehien duen ipuina da *Mekanoa*.

Bai. Besteetan ere samurtasunik egon badago, baina *Mekanoak* tonu grisa, tristea, hitsa eman zidan, eta tonu horrekin idatzi nahi izan nituen beste narrazioak. Noski, horregatik azaldu zen azaldu zen gaia: gatazka politikoa, biolentzia-eta, beste laurak komunean duten oinarria.

Nahiko gogorra da bigarren ipuina, *Isilunea*, ez duzu uste?

Bai. Iruditzen zait askori etorri zaiola burura noizbait narrazioan kontatzen dena.

Zuk defendatzen duzun gauza batek eztanda egin diezazukeela aurpegian?

Hombre, horrela esatea oso fuertea da! Norberak hartzen dituen erabakiak askotan norberaren kontra bihur daitezkeela izan daiteke ere. Edo guk sortu dezakegula munstroa zenbaitetan, eta munstroak azkenean jan egiten gaituela. Baina, beno, hori esatea narrazio honen irakurketa tremendistegia egitea litzateke. Samurtasunaren gaiari helduz, uste dut narrazioko senar-emaztea samurtasun handiarekin tratatzen dela. Eta uste dut horiek sentitzen duten kezka Euskal Herrian aita-ama batzuk-askok sentitu dutela noizbait: hau da, lehertu egin duela artefaktu batek auto baten barruan eta bertan zihoa-zen lau gazte txikituta gelditu direla, zein ote diren.

Gero dator *Xantilli*. Salatari bat agertzen duzu hor. Ala ez da salataria?

Bada, bai. Pertsonaia hori, ustez trafikante dena, ezagutu nuen nik. Garai haietan —agian beranduxeago— heroinaren presentzia oso nabarmena zen nonahi, Donostian bai behi-

nik behin. Txibatoak zirela, ez zirela, hori ekarri nahi izan nuen narraziora. Baina kontrasteak gustatzen zaizkidanez, kontraste handia dago hor. Askoren edo gehienegietan gorrotagarria izan daitekeen pertsonaiak bere anaia atzeratuarekin duen harre-

mana eta bien artean sortzen den samurtasuna. Horregatik nioen *Bizja lo* liburuan, bere latzean, samurtasuna azaltzen dela: *Xantillin*, *Azterketa* ipuinean preso nola deskribatzen dudana...

Argituko al zenuke *Azterketa* ipuinaren helburua?

Memoria ahula dela agertu nahi nuen hor. Eta behin ibilbide luze bat eginez gero, pertsona batek beste norabide bat hartzeko eskubidea eduki behar duela.

Uste dut aipatu dugula

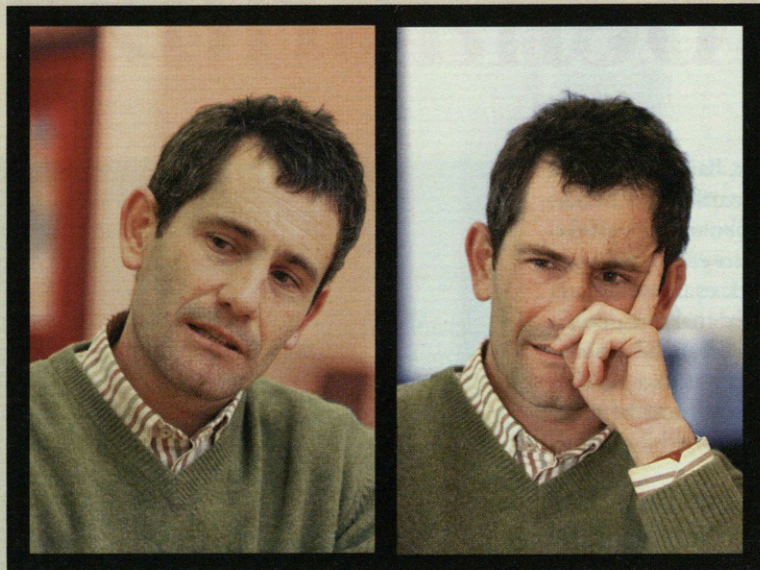
memoriaren zama eta ganean daramagun karga. Bada, eman nahi nien pertsonai horiei —bai noski presoari eta baita semeari ere— ari nago izateko eskubidea.

Duda gabe, irakurketa ideologiko bat da hori...

Noski. Eta hortik dator beharbada liburuak zenbaitengan sortu ahal izan duen ezinegona, karga ideologiko hori duelako. Baina ez bakarrik nire liburuak, baita orain ateratzen ari diren liburu askok ere!

Ezinegona baliteke *Elurraren isila* ipuinak sortu izana. Sekula izan al da zuk hor agertzen duzun bezalako komando ankerrik?

Ez, baina non esaten da komando bat dela? Izan litezke partisanoak, adibidez. Hori zabalik utzi dut. Denoi burura etorri zaizue bestea, hori hala da, baina mezuan, mezua-ren karga ideologikoan sei gradu ko erreakzio bat sortu nahi baldin baduzu irakurlearen-gan, hamar gradu ko probokazioa egin behar duzu. Eta, hala ere, nik ez dut uste hor kontatzen dena zenbait kasutan benetan gertatu denetik oso urruti dagoenik. Izan dira ekin-tza batzuk oso lazgarriak. Bi aipatzeagatik: Zumarragako litxarrerria saltzaile bat akabatu zutenean, arrastaka ibili zen dendan barruraino tirokatu zutenean, eta gero, noski, Miguel Angel Blancorena. Hori baldin bada epika, aizu! Epikaren zantzurik txikiena ere ez dut nik horietan ikusten. ■

“Jendea ondo bizi
dela uste dut,
bizipoza daukala,
eta noiz edo noiz
hainbat gauza
gogorarazi behar
zaizkiola”

Oteiza pausoz pauso

JORGE OTEIZA eskultore eta idazle ezagunaren inguruan makina bat lan egin da azken aldian. Maisuak arte adierazpen ugari landu zuen barreneko sentimenduak askatzeko eta orain, dantzara egokitu dituzte euskal artista-aren ekarpen eta bizipenak. Hari horretatik tiraka dator *Otehitzari biraka*. Oteiza poliedriko eta polemikoaren obran murgildu eta maisuak landutako gaiak oinarri hartuta osatu dute ikuskizuna Kukaik eta Tanttakak. Kukaiko dantzarien esanetan, "*Oteitzari biraka* ez da obra biografiko bat, Oteizaren uni- bertsoaren eta lan poetikoaren azalpen bat baizik". Oteizak hezkuntzari, hizkuntzari eta aberriari buruz esandakoak jaso dituzte, Itziar emaztea hil zenean idatzitako poemak, haserre aldiak eta bizi-pozak. Eskultorearen uni- bertsoari eta atmosferari bide emateko hainbat lengoai- a baliatu dituzte: dantza, musika, jantziak, eszenografia eta bideo- proiektzioa, besteak beste.

Mireia Gabilondok egin du zuzendari lana. Joxerra Gartzia- ren *Itsasoan Euri* liburua ira- kurtzen ari zela bururatu zitzaion bergarar antzezleari Jorge Oteiza taulara eramatea. Gartzia- ren liburuan Oteizaren pentsamendu honek piztu zion arreta: "Globalizazio hitza

Dantza, musika
eta bideo-
proiektzioa
uztartuta, Oteiza
eskultoreari
egindako
omenaldia da
Kukai dantza
taldeak eta
Tanttaka teatroak
apailatu duten
Otehitzari biraka
lana. Taldeok
elkarlanean
egindako bigarren
ikuskizuna da.

AINHOA
LENDINEZ

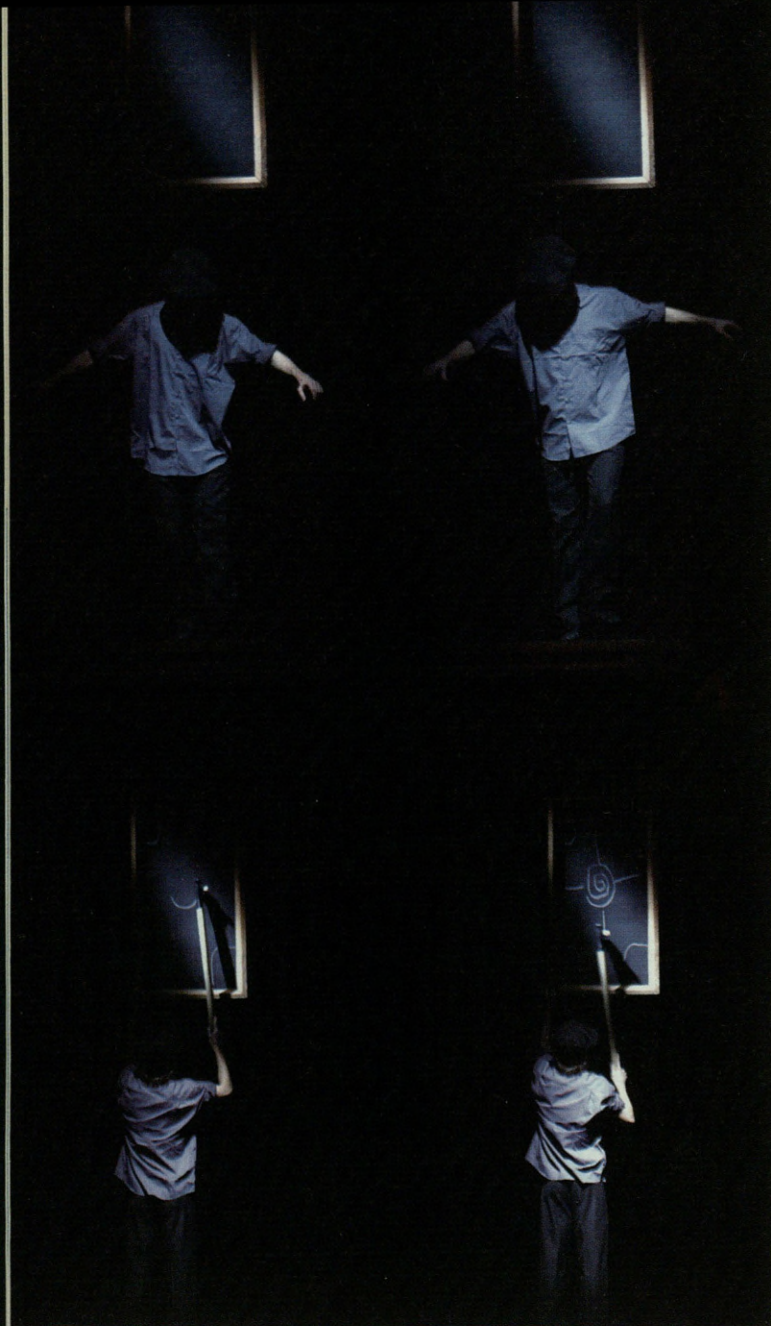
Argazkiak:
Dani Blanco

artean asmatzeko zegoela, inork baino lehe- nago aldarrikatu zuen Oteizak, geurea onartu, geurean sakontzea dugula uni- bertsal izateko bide bakarra". Joxe Angel Irigaray- ren laguntzaz Oteizaren iragana aztertu zuen sei hilabe- tean, euskal eskultorearen gaineko omenaldi dantzatua aurkezteko.

Oteizaren ideiekin dantzan

Goiburuak dioten bezala, Oteizaren hitzak dantzatu dituzte Kukaiko zazpi dantzari- ek; Jon eta Alain Maya, Urko Mitxelena, Ibon Huarte, Eneko Gil, Nerea Vesga eta Vanesa Castañok. Jon Mayak egin du koreografia eta horretarako, tradiziozko euskal dantzak izan ditu oinarrian. Oteizaren gogoetekin tartekatu eta horiek azaldu ditu. Ez da beraz, tradiziozko euskal dantzen ikuskizun bat, eta ikusleak dantzen moldaketak aurki- tuko ditu *Otehitzari biraka* lanean. Zati batean dantzak diren- direnean jaso dira ia, Gipuzkoako soinu zahar eta Durango alde- ko erregelak, esaterako. Baina oro har, ohitu- razko dantza kontestu berrietara eraman dute. Egungo aurrekulariak beti berdin dantzatzen direla kritikatu zuen Oteizak, eta horri erantzuteko, aurrekuaren hiru

moldaketa egin dituzte, koreografia eta melodia ezberdinekin. Lehenengoan Oteiza sasoi betean dagoen unea islatzen da, bigarrenean Itziar emaztea hiltzen denekoa eta hirugarrenean artistaren bizitzako azken garaia. Baztango mutil-dantza, kaxarranka, banakoa, agurra, zortzikoa, Gipuzkoako soinu zaharrak eta erregelak daude; Zuberoko urratsak ere bai. Mayak esan digu, dantzak aukeratzekoan halabeharrezko zenbait faktore eta gertakari eragina izan dutela. Ez dok amairu taldearen ikuskizun bat esaterako, *Oteizari biraka* ikuskizunean antzera hasten da. Kaxarrankan ere, Ibon Ugarte txapelarekin jolasten da. Oteizak askotan esan zuen txapela nola jarri, hala-koa edo bestelakoa dela pertsona. Horri jarraiki asmatu zuten jolas hori. Gainerako dantzak, gehienetan, gidoiaren arabera bilatu dituzte.

Musika eta jantziak

Hasieran Iñaki Salvadorrek eta Mikel Laboak egindako kantu eta olerki bat entzungo dira eta bukaeran, Antton Valverdek eta Xabier Letek egindako beste bat. Gainerakoan, musika ere propio sortu dute dantzarako, Mikel Urdangarinek, Bingen Mendizabalek eta Rafa Ruedak. Dantzari eta gidoiari atxikitako musika da, nabarmendu gabe iradokizunari bide ematen diona. Biolina, gitarra, ahotsa eta elementu elektro-akustikoak urratsen erritmoaren mende. Irakurritako poesia zatiak ere tartekatu dituzte eta horretarako, Nestor Basterretxea, Pello Zabala eta Joxe Angel Irigarayren laguntza ere izan dute. Jantzetan, tradiziozko gona gorriak ez dugu aurkitu, baina ezta dantzatzeko denaren harmonia haustera datorren soineko-rik ere. Txapelarekin jolastuko dira dantzariak, abarketa beltzekin eta oin hutsik dantzatzen. Claude Iruretagoienak diseinatu ditu jantziak, sotilak, lirainak, unearen arabera koloreztatuak. Oro har kolore iluneko jantziak aukeratu ditu diseinatzaileak, baina haurtzaroko ideiei bide emateko, bi neskatila soineko zuriekin dantzatuko dira ilunpean dagoen agertokian, purutasunaren adierazgarri.

1937, Gogoaren bidezidorretatik eta Oteizari biraka

Orain bi urte estreinatu zuten Kukai Dantza Konpainiak eta Tanttaka Teatroak *1937, Gogoaren bidezidorretatik* ikuskizuna. Lan-talde berri hark emandako fruituak handiak izan dira, uztarturiko bi taldeek aurretik egindako ibilbidea nola. Max Sarietarako izendapena, Hegoamerikako eta Estatu Batuetako birak, Donostia Antzerki Saria, Biarritz Balletaren Accueil Studio programaren laguntza eta ikusle fidelen harrera beroa eman ditu ikuskizunak. *1937, Gogoaren bidezidorretatik* lanaren bizitza ez da amaitu, baina orduan loturiko hariari tiraka *Oteizari biraka* etorri da. Ikuskizuna abstraktua da, sentimenduei eta gauza metafisikoei buruzkoa. *1937* lanean narrazio batek gidatu zuen dena, hemen, ezereztik, abiatu dira. Ikerketa lana egin eta Oteizaren atmosferarekin egin dute topo. Urtarrilaren amaieran izan zen estreinaldia baina aurrerantzean ere herriz herri saioak egitea da taldearen asmoa. Dagoeneko hasi dira emanaldiatarako datak zehazten, eta hasteko, otsailean Errenterian izango da *Oteizari biraka* ikusteko aukera.

Jon Maya, koreografo eta dantzaria

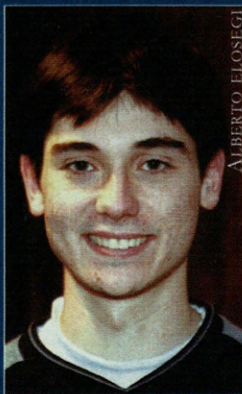
«Egia da tradiziozko dantza batzuk erabiltzen direla beste gauza batzuk esateko, baina une zehatz horretan dela ahaztu gabe»

Tradiziozko dantzetatik abiatuta sentimendu batzuk azaldu nahi izan dituzue ikuskizunean. Baina dantza hauek, jatorrian, esanahi bat badute, historia bat. Tradiziozko dantzaren urratsak beste gauza batzuk sortzeko erabilia ez al da ohiturazko esanahia galtzen?

Gurea tradiziozko dantzetatik abiatutako ikuskizuna da. Zuzen-zuzenean ez dut uste deskontestualizatu edo tradiziozko esanahia galtzen denik. Batetik, guk beti esaten dugu guk egindako ikuskizunak tradiziozko dantzetatik abiatuta egindakoak direla, gu mundu horretatik gatozelako. Zalantzarik gabe, ikusten da askotan beste terreno batzuetara eramanda daudela. Baina gu abiatzen garen lekua tradiziozko dantza da, hortik gatozelako eta gaur egun ere horretan jarduten dugulako nagusiki.

Desitxuratzeaz, deskontestualizatzeaz hitz egin duzu. Berritu beharrak eraginda kontestutik atera eta tradiziozko euskal dantzak deformatzen ari gara?

Ez dut uste desitxuratzea denik, guk ez dugulako inongo momentuan folklorea egiten ari garenik aipatzen, gure ikuskizuna ez da folklorea erakustaldi bat. Hori iruditzen zait arriskutsua, alegia, norberak asmatutako kontuak eta talde batek egindako moldaketak Euskal Herriko dantzen erakustaldi gisa aurkezte. Une jakin batean egindako ikuskizun bat da *Otehitzari biraka*, jatorrian eta oinarrian, batez ere, tradiziozko dantzak dituen.

ALBERTO ELOSEGI

Asmoa ez da Euskal Herriko tradiziozko dantza moduan ikustea. Tradizioak orain arte ekarri dizkigun dantzak ikusteko, dantzen sinbologia jasotzeko, badaude beste ikuskizun aproposagoak. Errespetu handia diot tradizioari, gaur arte jaso ditugun dantzei, baina hau beste testuinguru bat dela uste dut, egia da tradiziozko dantzak erabiltzen direla beste gauza batzuk esateko, baina une eta gidoi zehatz batean dela ahaztu gabe.

Hori guztia esanda, euskal dantzek beren testuinguruan onena eman dutela eta jendea aspertu egin dela esango zenuke?

Ez dut uste, euskal dantzak ematen jarraitu behar du. Gure kulturaren, folkloreak erakusgarri bat dira eta hain zuzen horregatik iritsi dira gaur arte, eta guk ere horregatik jarraitzen dugu dantzan. Jarraitu behar duen hari bat da eta gabiltzan denon ardura da ahalik eta txukunen egitea. Horren inguruan, garai bakoitzean, historian gertatu den bezala, aurrerantzean, saiakera ezberdinak egitea ez dut gaizki ikusten. Beti dago zer ikertu, zer ikasi eta zer irakatsi. Gainera, belaunaldiak ere aldatuz doaz eta transmisio hori gertatu behar da. Gauzak txukun egin daitezkeela uste dut, eta inondik ere ez tradiziozko euskal dantzak agortuta daudenik, eta epe bat amaituta beste bat hasi behar denik. Orain arte iritsi zaigun ondasun bat da eta ahalik eta ondoen aurrera eramaten jakin beharko genuke.

Arbela eta klariona

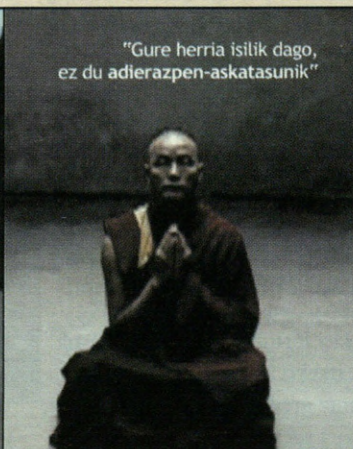
Otehitzari biraka Fernando Bernuések diseinaturiko eszenografian jantzen da. Agertokiari giro ilun berezia emandio eta horretarako Oteizaren museoa nagusi diren bi elementu jaso ditu: arbela eta klariona. Lan berrien zirriborroak egiteko erabiltzen zituen horiek maisuak eta horregatik ekarri ditu Bernuések ikuskizunera. Agertokiaren sakonean, klarionazko paretan Oteizaren bideo-proiektzioak jantziko du ikuskizuna. Haren irudiak, haren

hitzek, aurpegi keinu eta algarek osoki inguratzeko dute ikusleak begi aurrean duena. Mireia Gabilondok aukeratu ditu irudiak, ETBn eta Artelekun jasotako bideoetatik.

Muntaian esku hartu duten elementu guztiak ondo josita daude, elkarreraginean. Musika espresuki sortu dute dantzarako eta ikuskizunari batasuna eman dio horrek. Gainerakoan, agertokira atera eta dantzarrien arteko irribarre eta elkar-hartzeak eman dute arreta. ■

"Gure bizimodua askoz ere zailagoa da berdintasun eskubiderik gabe"

"Gure herria isilik dago, ez du adierazpen-askatasunik"

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

geure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Bizkaiko Foru Aldundia
Foro de Bizkaia
Diputación Foral de Bizkaia
Foro de Bizkaia

gure artean euskaraz

Ezpalak

KATIXA GARATE

Biarritz baletaren *Création* lanak

Nazioarteko Balet Jaialdian. Thierry Malandain da koreografiaren egilea eta Beethovenen musika du lagun.

Brigada Criminal Lazkaoko punk rock taldea bakarkako lehen diskoaren grabaketetan murgilduta dago. Iaz Stupenda Jones taldearekin batera atera zuen talde lazkaotarrak *Osti bi* diskoa eta bakarkakoa apirilean kaleratuko du Gor diskoetxearekin.

Lur argitaletxeak *Historia de Euskal Herria. Historia general de los Vascos* obra plazaratu du sei liburukitan. Joseba Agirreaz-kuenagak zuzendu du azken 25 urteetan 45 katedradunek egindako lana biltzen duen argitalpena.

Ekin artistaren lanak ikusi ahal izango dira hilaren amaiera arte Angeluko Mojito ostatuan. Graffitiaren teknika erabiliz osatutako hamar artelan bildu dituzte.

Julian Peña bilbotarra suertatu da garaile Ondarroako nobela laburren sariketan, *Apologia* eleberriarekin. Udaberrian kaleratuko du Elkarrek.

Harkaitz Canok, Itziar Lamuedrak eta Patxi Santamariak *Ahulkiak* ikuskizuna estreinatuko dute Donostian otsailaren 18an. Erreztaldia antzetzutik antzezlanetik baino gehiago duen lanean, aulkiei buruzko gogoeta poetikoa egiten dute.

ALBERTO ELOSEGI

Nafarroako Bertso Txapelketa gertu

LAKUNTZAN (Sakana) izango da aurtengo Nafarroako Bertsolari Txapelketaren finala, martxoaren 13an. Duela 24 urte jokatu zen Sakanan

ALBERTO ELOSEGI

(Etxarri-Aranatzen) finala azkenekoz eta lehenengoz eta bertan egitea bertsolari-tzan azken urteetan izandako zabaltzearekin lotu dute antolatzaileek. Joan den asteburuan jokatu zen lehen finalaurrea Larraintzarren eta hurrengo biak Goizuetan (hilak 19) eta Iruritan (otsailak 27) izango dira. Aurtien hiru lagun izango dira txapelketan estreinakoz: Oier Lakuntza, Diego Riaño eta Miguel Mari Elozegi *Luzc*.

Bost kontinenteetako musika tresnak

MUNDU OSOKO laurhun eta berrogeita hamarretik gora musika tresna bildu dituzte Gasteizko Vital Kutzaren aretoan *Mundu osoko instrumentuak. Ikusteko musika* goiburupean. Fernando Martínez de Viñaspre komisarioak Irungo instrumentu bildumazale ezagun batzuen funtsetatik aukeratu ditu martxoaren 13a bitarte zabalik izango den erakusketan paratutako tresnak... Laurogeita zortzi herrialdeetako instrumentu horiek ikusita, kontinente bakoitzean zein motatako tresnak nagusitzen diren jakin dezakegu. Afrikan estetikari ematen diote garrantzia handiagoa soinu kalitateari baino, Asian sokazko instrumentuak eta perkusio-koak dira nagusi, Amerikan haizezko tresnak dira nagusi, Ozeanian didgeridooaren modukoak eta European soinuaren kalitateari eman izan zaio garrantzia tresnak sortzerakoan.

DFoto bigarrenegoz

COFF Ordóñez Falcón fundazioak irudiaren gaineko DFoto topaketa antolatu zuen iaz lehenengoz eta hark izandako harrera beroak berriz antolatzea animatu ditu. Iaz Europako galeriek parte hartu zuten eta

Helena Taberna zinema zuzendarik *Euskoenews* & *Mediari* esanak: «Olerkari batek esaten zuen beza-la, norbera nolakoa den, horrela maitatzen du. Zinemaren kasuan, nolakoa zaren, horrelako zinema egiten duzu. Ez zait zinema politiko edo militantea interesatzen. Niri historia onak interesatzen zaizkit, panfletorik gabeak».

Joxan Sagastizabal idazleak honakoa zioen *Deian*: «Arrakasta izan eta jendearengana iritsi nahi baduzu, euskaldunen artean nekez lortuko duzu horrelakorik ulertzeko zail samarra den hizkuntz eredua edo hizkera erabiliz, edota mezu sakon eta aldrebes-

tuak erabiliz ere (...) Erdaraz oro har entzuten diren gauzak ulertzeko gaitasunaren parera oraindik ez gara iritsi euskarazkoen kasuan, eta antzerki lanetan hori kontuan hartu behar da».

Et Incarnatus orkestako zuzendari Mikel Zeberiok musika klasikoaren egoera zuen hizpide *El País*en: «Zoritzarrez, oso gutxi programatzen da, eta gure areto handietan (Baluarten, Kursaallean edo Euskaldunan), dela konplexuagatik, dela talde horiek duten kalitate ukaezina-gatik, normalean talde atzerri-tarrak ekartzen dira. Oso polita geratzen da».

SANTIAGO YANIZ

Kultur aniztasuna jokoan

Globalizazioak geroz eta pisu handiagoa duen garaiotan, gaitza da herri bakoitzak bere kulturari eustea. Gaitzago, interes ekonomiako atzean daudenean eta haien atzean herrialde indartsuenak. Kultur aniztasuna babesteko akordioa lortzearen, Unescoko 190 herrialde kideetako ordezkariak bildu ziren Parisen, urtarilaren amaieratik otsailaren 12ra arte, Unescok deituta. Ez da lehen aldia, 2001ean kultur aniztasunaren aldarrikapen unibertsala onartu zuen erakundeak eta hura babesteko beharraz ohartarazi. Aldizkaria ixterakoan bukatu gabea zegoen Parisko biltzarra, baina zaila da imaginatzea akordioa erdietsiko dutenik. Alegia, kulturen altxorak ez duela diru gosea garaituko.

horiez gainera New Yorkeko eta Teherango galeria bana izango da argazkigintza eta bideo garaikidearen azokan euren lanak erakusten. Apirilaren 14tik 17ra bitarte, laurehun artistaren lanak izango dira ikusgai. Gainera, aurten argazkigintzaren gaineko argitalpenak, katalogoak eta aldizkariak izango dira propio jarriko duten liburu dendan eta enpresetako arte bilduma kontserbatzaileen nazioarteko bilera egingo da egun horietan Donostian.

Topagunearen film labur zirkuitua

ESKAINITZA KULTURALA aberastea, euskarazko ekoizpena sustatzea, zinema ezagutaraztea eta zinegile eta ikusleek elkar ezagutzea helburu izanik, abiatu zuen iaz Film Laburren Zirkuitua Topaguneak. Hala, euskarazko bost film labur erakutsiko ditu Hegoaldeko hogeita bi herritan: Iñaki Beraetxe eta Iñigo Kintanaren *Ostertz*, Safy Nebbouren *Lepokoa*, Angel B. Aldarondoren *Amnesia*, Ane Muñozen *El Salto de Beamon* eta Koldo Almandozen *Amuak*.

Kandido Uranga aktorea *Amuak* filman.

Euskaldunen Argentina

erakusketa zabaldu dute Irisarriko Ospitalean, Euskal Argentina elkarteak, Nafarroa Behereko Museoak, Euskal Kultur Erakundeak eta Pirinio Atlantikoetako Kontseilu Nagusiak babestuta. 1850 eta 1930 urteen artean Euskal Herritik -Iparraldetik batez ere- Argentinara joandakoen lekukotasunak biltzen ditu (argazkiak, ikus-entzunezkoak, dokumentu historikoak...) eta ekainaren 4a arte bisitatu ahal izango da. Kepa Etxeandia argazkilari baionesenaren ideia izan zen erakusketak hau antolatzea. Izan ere, Argentinara joandako senide bat aurkitu zuen Argentinan duela hiru urte eta orduan materiala biltzeari ekin zion. Argentinara emigratzeko izandako arrazoiak, hara heldutakoan bizitakoak, hemendik hara eta handik hona idatzitako gutunak eta egungo euskal argentinarren bizimoduaren berri jasoko du Irisarrira bertaratzen denak.

Operara hurbiltzeko.

Bigarren urtez, DVD bidezko opera emanaldi zikloa antolatu du Donostiako Orfeoia. Opera zaleei hurbiltze aldera, musikagile garrantzitsuen obren berri emango du Carlos Benitok emanaldia hasi aurretik eta operek gaztelaniazko azpitituluak izango dituzte. Dagoeneko aurkeztu dituzte Ludwig Van Beethovenen *Fidelio* eta Carl Maria von Weberren *Isilpeko ehiztaria* eman dituzte jada. Otsailaren 24an Richard Wagnerren *Holandar herratua* eskainiko dute, martxoaren 3an Engelbert Humperdincken *Hansel eta Gretel* eta 10ean Richard Straussen *Salome*. Guztiak arratsaldeko zazpitan izango dira, Orfeoia egotiz.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Marimuki.
Aiba!!! Arrautza
egin dut!

Anton Dueso

IBAIZABAL
24 orrialde
5 euro

Arrautza errun zuen neskatoa

Ibaizabal argialetxearen eskutik Antton Duesok plazaratu duen gazteenei zuzendutako komiki honen protagonista Marimuki da, izendatzen duen gai likitsa etengabe sudurretik zintzilik eramateaz gainera, bere inguruko guztiak erotzeko moduko gauzak egiten dituen neskatoa. *Aiba!!! Arrautza egin dut!* alean, mendian gora abiatu orduko sentitzen duen kakagura asetzen ari den batean, hara non ikusten duen arrautzatxo bat berak oroigarri gisa utzitako mokordoaren alboan. Arrautza bat errun du, neskatoa ziur da. Gurasoak saiatuko zaizkio arrautza hura Marimukik kaka egitera-

koan alboan zuen zuhaitzetik eroria behar duela azaltzen, baina ezin izango dute alabaren buruan sartu arrautza jarri ez duenik. Nola, psikologoak ere ez du hori lortuko-eta! ■

Limes bildumaren lehen alea

Euskal Herriko Unibertsitateak euskararen normalizazioa bultzatu eta bermatu asmoz egindako aha- leginetako bat da *Limes* bilduma, mugaz bi aldeetatik isurtzen diren pentsamenduaren eta literaturaren urak euskaraz edango dituen iturria. Ernest Renanen *Zer da nazioa?* arekin ematen dio bere bideari abiada. XIX. mendeko frantziar intelektualik garrantzitsuenetakoa izan zen Ernest Renan, eta historialari, filosofo, orientalista, filologo eta literatur kritikari honek 1882an emandako hitzaldia jasotzen du *Zer da nazioa?* liburuak. Bere testuinguru histori-

koan nahitaez kokatu beharra dagoen haren teoriaren arabera, nazio baten existentzia egunero gauzatu behar den plebiszitua da, gizabanako baten existentzia bizitzaren aldeko betiereko baieztapen etengabea den bezalaxe. ■

Zer da nazioa?
Ernest RENAN

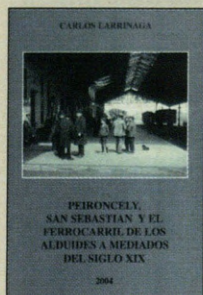
Limes

Zer da nazioa?

Ernest Renan

EUSKAL HERRIKO
UNIBERTSITATEA

134 orrialde
8 euro

Peironcely, San Sebastián y
el ferrocarril de los Alduides
a mediados del siglo XIX

Carlos Larrinaga

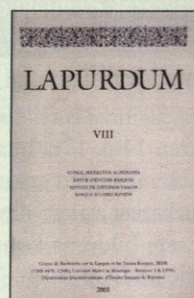
KUTXA
131 or./ 9 euro

Manuel Peironcely eta Aldude mendiko trenbidea

Aspalditik datorkio Carlos Larrinagari Aldude mendiko trenbideaz duen interesa. Liburu honetan, XIX. mendearen erdialdera Espainia eta Frantzia Euskal Herriitik barrena lotuko zituen trenbidea egiteko orduan nagusitu ziren bi aukeren berri ematen du. Batetik, Nafarroa-Zumarraga-Ordizia-Irun bidea egin zezakeena zegoen, eta bestetik, Nafarroatik Aldude haran piriniarra zeharkatuz joango zena. Ubide eta portuetako ingeniari Manuel Peironcelyk donostiarraren interesak babesten zituen aukeraren alde egin zuen, eta haren esku-hartze garrantzitsua- ren berri izango du Carlos Larrinagaren azken lan hau irakurtzen duenak, Peironcelyren txostenaren mamia eta huraxe irabazle suertatu izanaren arrazoiak ezagutuz. ■

Lapurdumen azken zenbakia

Baionan bere egoitza duen Iker zentroaren agerkaria dugu *Lapurdum*, euskal ikerketen berri emanaz urtean behin argitaratzen den aldizkari sendoa. Bere zortzigarren zenbakian garaturik aurki daitezkeen gai anitzen artean, Bernard Etxepare eta Arnaud Oihenarten maitasun- poesiak, 1936-1940 urteetan Frantzia zein Belgikan errefuxiatu ziren euskal umeak, Martin Goyhetchek (1791-1859) lapurterara itzuli eta egokitutako La Fontaine eta Florianen alegiei buruzko eskuizkribuak, musulmanak Euskal Herriko lurralde ezberdinetan, euskararen gaineko hainbat gai, Artze- ren poesiaren pentsakizuna, euskal antzerki garaikidea, bala- den itzultze eta moldatze moduak eta euskara berpizteko politika Ipar Euskal Herrian aztertzen dituzten lanak daude. ■

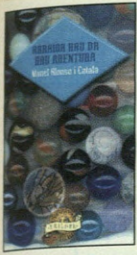

Lapurdum. VIII

Batzuen artean

IKER ZENTROA
527 orrialde
23 euro

Arraioa hau da
hau abentura

Manel Alonso i
Catalá

GERO

60 orrialde
8,50 euro

Irakurtzea gorroto zuten gazteen ezustea

Mari Eli Ituarte euskaratu duen Manel Alonso i Cataláren lan honetako protagonistek ez dute batere gustuko irakurtzea. Telebista, zinea eta kontsolarako jokuekin txora-txora eginda daude neska-mutil hauek, baina nahia-go beren buruak errekaratuta, ikasturtean zehar irakasleak etxean irakurrarazten dien ipuin liburuetakoren bat begien aurrean edukitzea baino. Halako batean, ordea, Kultur Etxean giltzaperatuta aurkituko dira. Handik ateratzeko laguntza eman diezaikeen bakarra nahitaez irakurtzera derrigortuko dituen iratxo bat izango denez, uste ez dutela, batek piraten mundua ezagutuko du, besteak detektibeena, hirugarrenak sorgin berezi bat eta laugarrenak maitasuna. ■

Euskaltegi-kurrikuluak egiteko jardunbidea aztergai

Hizpide euskalduntze-alfabetatze aldizkariaren azken zenbakia Lourdes Elozegi eta Pello Esnaiek hainbat euskaltegiko irakasleekin batera landu duten gai monografikoa eskaintzen du: *Euskaltegi-kurrikuluak egiteko jardunbidea*. Oinarri linguistikoak, soziologikoak, psikologikoak eta ikuspegi didaktikoa kontuan harturik garatu dute egileek jardunbide hori, ekintza komunikatiboan, ikasleek idatzitako testuen barne-arkitekturan, erabilgaitasun diskurtso-tipoetan eta modalizazioan erreparatzeaz batera. ■

Hizpide

Batzuen artean

HABE

130 orrialde
5,09 euro

LUIS MARI MUJIKA

“Hamabost urteren buruan egin ditudan bidaiak daude jasoak”

Noiz ekin zenion zure bildumako ibilaldiari?

Uste dut 1986a izan zela. Nere kuttuna dudana Euskal Herriko tartearrekin hasi nintzen, Nafarroaren tentsio animikoa bat eginez. Eta ildo hartatik ateratzen diren beste lau aleak, non eta askotan nahasturik diren aldarte animikoa eta deskriptiboa pasadizoekin eta elkarrizketak anitzekin ere bai. Zer du *Mundu zabalean* honek berezirik?

Honen originaltasuna da oraingoan Euskal Herria ez dudala ukitzen, hemendik kanpo gutxi gora behera hamabost urteren buruan egin ditudan bidaiak daude hemen jasoak, nahiz eta, Italiakoan konkretuki, bertan egon nintzen lau urtean emaitza eman dudana. 1962 aldean izan zen hori. Hango Castelgandolfon pasatzen genituen guk oporrak estudiantez bezala, eta han eginikoak dira 1963an argitaratu zen *Bide giroak* lehenengo poema liburuan agertzen diren olerkiak. Nolanahi ere, nire azken liburu honen lehenengo partean Gaztelan sartzen naiz, Burgostik barrena. Gaztela beti maite izan dut, euskalduna izanik ere: bere eremuen soiltasun hori, akaso gurea bere berdetasunean paisaje luxuriosoagoa delako; horrek ez dit niri inolaz ere kentzen hango paisajea eta hango jendeak ere maitatzea euskaldun unibertsal bezala. Baina Galizia, Kantabria, Aragoi eta Katalunia aldeko guneak ere ukitzen ditut.

Pirinioetatik haratagoko hainbat herrira ere bazoaz...

Noski. Hor dira, Italiako pausaldiaz gain, 1970. urtean Frantzia egon nintzenekoa, eta baita geroago hegoaldeko egindako ibilaldia ere; eta Austrian Schönbrunn jauregiak egin zidan zirrara...

MANOL OTEGI

Mujika poetaren azken aurreko prosa bidaia

Luis Mari Mujika Urdangarinak amaiera jarri nahi izan dio bere *Bideko prosak* bildumari.

Mundu zabalean deritzen lanarekin. Nafarroan hasi zuen bost liburu horietan eskani digun ibilbidea, Irun saria saiakeran eskuratu zuen *Poeta baten narrazio nagia* idazlanarekin. Gero *Gipuzkoan osoki* osatu zuen, jarraian Bizkaia eta Arabako aldarreak erakusten zituen, eta laugarrenean Euskal Herriko Iparraldean barrena abiatu zen. Oraingo liburu honetan, berriz, Gaztelatik ekin dio Luis Mari Mujikak bere ibilbide poetikoari, Gaztela Zaharra eta Berria, Kantabria, Galizia, Aragoi eta Katalunia aldeak kurrituz, lurralde bakoitzeko arima eta bertako harrien zentzua ere jasotzen ahaleginduz. Horretarako, hangoekin eginiko elkarrizketetan gaztelania eta katalana

Bideko prosak:
Mundu zabalean

L. M. Mujika
Urdangarin

HIRIA

239 or. / 18 euro

ere erabili ditu maiz. Baina poeta egona da beste leku askotan, hala nola Italian (non ikasle garaian Joanes XXIII.a ikusteko aukera izan zuen), Austrian (non Schönbrunn jauregiarekin txandituta gelditu zen), Turkian, Alemanian edo Frantzian. Eta azken honetako bi konstatapen animiko ematen ditu, ikasle izan zen garaia, eta handik urte batzuetakoa. ■

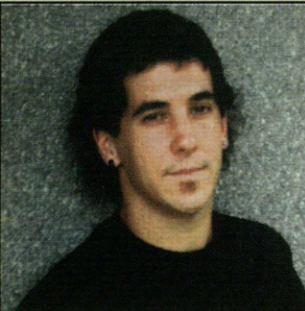
egileari galdezka

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	* IZENA		▼	Funtsa	▼	Dauzkazu	▼	Neska laguna	▼	... egin, goitik ari
	Zenbaki berretzaile			Apezpikua		Norat atzizkia		Infusio mota		
	▶			▼		▼		▼		
	Pl., barazki mota		▶							
	Ikus-garriak									
Irungo auzoa	▼	Mendebal-dea	▶ ▼					Kontso-nantea	▶	Pluralean, fruta mota
Gasteizko auzoa		Dozena bat						Gas mota		
▶		▼				Ehun mota	▶	▼		▼
						Afrikako estatua				
Animalia haragijalea	▶				Zeukaten	▶ ▼				
Begira					Radona					
▶		Röntgen	▶	Bizkaieraz, iratzea	▶ ▼			Nafarroako ibaia	▶	
		Espainiako erizaina		Areago				Argi, hitz elkarketan		
* DEITURA	▶	▼		▼				▼		
Musika tresna										
▶						Kontso. bikoitza	▶		Abantzu	▶
						Boroa			Bokala	
Libre	▶				Aseak	▶ ▼		▼		

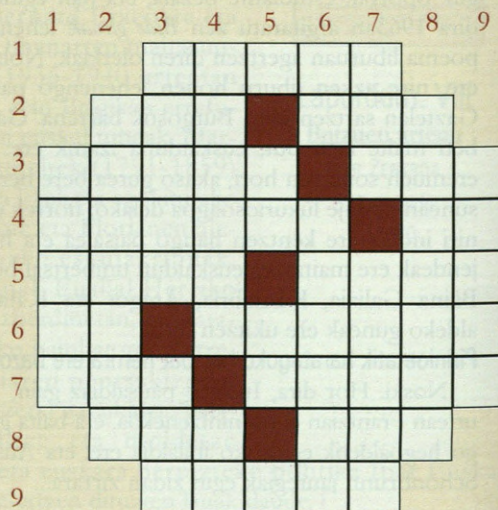
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Urtaro hotza. 2.- Suitzako ibaia. Partitiboaren atzizkia. 3.- Lurralde. Argentinan jardun zuen talde parafaxista. 4.- Enda. Nahia hitzaren kontsonanteak. 5.- Ikuzi aditzaren infinitiboa. Elkartu. 6.- Errepikatuz, gorotza. Gurariak. 7.- Nahastura trinko. Antolatu. 8.- Ikas eta Ari. Bizkaieraz, iratzea. 9.- Jarri.

GOITIK BEHERA

1.- Sekular. 2.- Arerio, etsai. 3.- Bizkaieraz, larru. Iparraldean, eguzki. 4.- Samurra, ez zaila. Espainiako alderdi ohia. 5.- Kontsonantea. Lehenengoa eta azkenekoa. Atzizkia. Iodoaren ikur kimi-koa. 6.- Oinarritzko edari. Nafarroako herria. 7.- Gipuzkoako herria. Ate inguru. 8.- Musika konposizio mota. 9.- Segizio.

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

ASIER AGIRRESAROB
MUSKILDA TELLABIDE

Markina (Bizkaia) eta Mendaroko (Gipuzkoa) lurretan.

Arnoateko erromeriak eta bidelapurrak

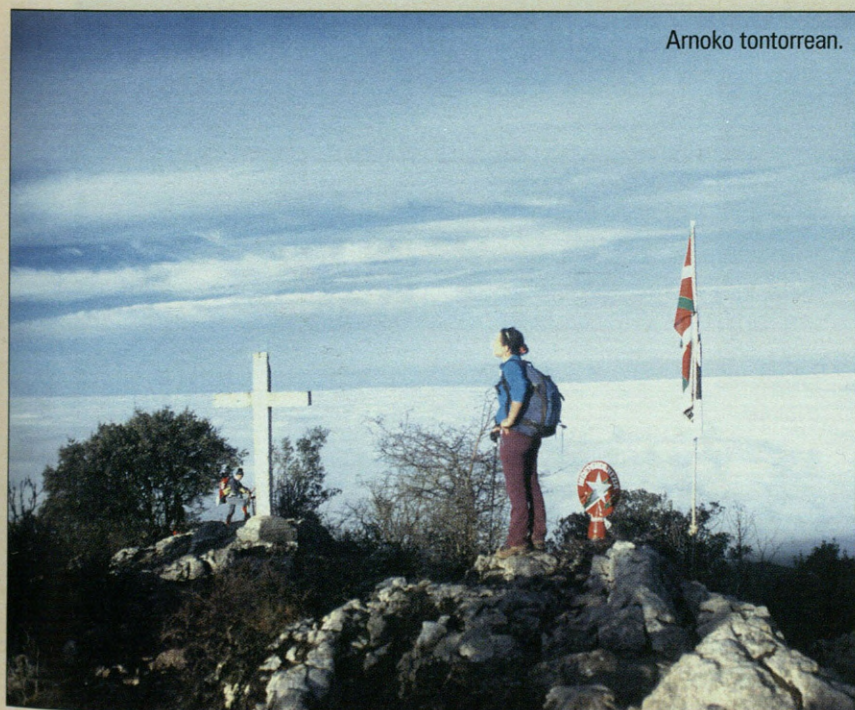
Ibilbidea hasi aurretik,
Astigarribia auzoko San
Andres eliza eta Sasiolako
komentu ahaztuak bisitatuko
ditugu. Ondoren, Done Jakue
bidea jarraituko dugu,
Mutrikuko Olatz landa-gunetik
igaro eta Korostolatik barrena
Arnoatera gida gaitzan.
Itzulera berriz, Gipuzkoako
lurretan geratzen diren
azkenetako artadi kantauiarrak
zeharkatu eta Arnoko
gurutzeak eskaintzen dituen
ikuspegiez gozatuta burutuko
dugu, tartean gandor nahasiko
mendi multzo honetan
gordetzen diren hainbat hilarri
ezagutuz: Aparain, Arrikrutz
eta Amegigurutze.

XI. mendean dagoeneko zenbait agiritan ageri den Astigarribia nekazari auzoko San Andres eliza dugu abiapuntu (25m), Mutriku itsasertzeko herriko lurretan. Alabaina kostatik urrun gaude, ez ordea Deba ibaiertzetik. Izan ere ehunen bat metro beherago dugu garai bateko ibai portua eta ontziola, "molletxua" gisa ezagutua.

Arnorantz igotzen den galtzada zaharretik zuzendu ditugu lehen urratsak, egun, hormigoizko geruza batek estalia, zoritxarrez. Etkezabal eta Jaurerri baserri artetik igaroz Mutrikura daraman errepidera irten gara. Zuzenean gora doa bide zaharra, baina sastrakak ez digu aurrera jarraitzen uzten. Beraz, errepidetik egin ditugu hurrengo urratsak, karobia atzean utzi eta metro gutxi batzuk aurrerago ezkerrean doan bidetik jo asmoz. Aparainera igotzen omen zen galtzada, Arnoko mendietan erromatarrek ustiatu omen zituzten meatzetaraino, baina lehen metrotan ez bezala, igo ahala erabat galtzen da bidearen arrastoa. Intsignis pinuak ustiatzeko erabiltzen diren pis-

Arnoko tontorrean.

tetatik gora jarraitu dugu, ezkerreko mendi mazelan bihurgune batzuk eman eta Ormaolara doan pistara irteteko. Lepora iritsi aurretik ezkerrean, gaurkoan ezagutuko ditugun hilarrietatik lehena ikus dezakegu, Aparaingoa, hurrengoak bezala, hipotesi ugari egon arren, jatorri ezezagunekoa.

Aparaingo lepoan bidegurutze lokaztuaren alboan borda zahar baten teilatua ageri da (335 m) eta zutoin adierazle ugari ere inguruan. Horietako batek Done Jakue bidearen ikurra darama. Berau jarraituko dugu, Olatz, Korostola eta Arnoate-ra iritsi artean. Galtzeko aukera handirik ez dugu beraz, oraindik bederen. Pista zabalean behera garamatzate arrastoei, Abeletxera iritsitakoan ordea, ezkerrean eta behera jotzen duen bidetik jarraitu dugu. Eskuinean, bide bazterrean eguneko bigarren hilarria aurkitu

Arnoate: hiru herritan banatutako baserria

400 metro pasatxoko altueran, Bizkaia eta Gipuzkoa lotzen dituen mendi lepoa da Arnoate, izenak berak dioen moduan Arnorako atea. Aspalidanik bide ugariren bidegurutze garrantzitsu, bertatik pasatakoak dira besteak beste Markina eta Ziortza bidean Sasiola eta Astigarribiatik zetorren erromes andana, Urola bialararik Larraskandan barrena Bizkaia aldera (eta alderantziz) zihoan hamaika merkataria, Mutriku eta Ondarroako kaltetatik Elgoibar, Eibar eta urrutia goko merkatuetara arraina zeramatenak, artzainak, ijitoak, eskaleak eta beste asko, izan ere mendi lepo hauek lehen behintzat banatu baino elkartu egiten zuten.

Baina paraje hauek, baserriz urri eta hain mendi itxiak izanik, gaizkile eta bidelapurren bihurrikerien testigu ere izan ziren, baita ezkutaleku ere. Haietako batzuk herriaren orimenean geratu dira: Lapurtxulon ezkutalekua zuten Garai, Eskribania eta Trokela hirukotea esaterako; edo lanbidez ikazkina zen Txomin Beltza, lanik ez zuenean bidelapurretan aritzen zena; edo trabukoa eskutan aritzen zen Joakin Iturbe, Santua eta beste asko, Larrañaga, Urtzailles eta

abar, anker eta bihotzgabeak batzuk, ez hainbesteko beste horrenbeste.

Arnoateko baserri aurrean, Markina, Elgoibar eta Mutrikuko udalerriak banatzen dituen mugarririk dago. Baserria erre baino lehen, mugarririk etxebizitza barnean zegoela esaten zen eta bertakoek harrotasunez ziotela, Mutrikun jeitzen zituztela behiak, Elgoibarren bazkaltzen zutela eta Markinan oheratzen zirela, eta guztia baserritik atera gabe. 1983. urtean Mendaroko herria jaio zenez, orain Arnoate Markina eta Mendaroko mugalarroan dago kokatua.

Ezaguna zen Arnoaten egiten zen erromeria ere, asko izango ziren bertan ezagutu eta gerora ezkonduko ziren bikoteak. Arnoaten gainera, petrikilo ospetsu zenbait jaioak dira, Julian Arrillaga "Arnobate", esaterako. Batik bat hezur hausturak eta zainartatuak osatzeagatik Gipuzkoa eta Bizkaiko mugaz kanpo ere ospe handia izan zuen. Aita ere petrikilo zuen, eta Bizkaiko meatzetatik, zenbait egunetako bidaiaren ondoren, ohatiletan zaurituak ekartzen zizkiotela esaten da. Benta funtzioa ere bete zuen Arnoatek.

Korostolamendi.

urritasuna da, izan ere, euri-ura lur barnera iragazten da, aise, lurraren errailetan egonez, beraz, benetako ibai sarea. Dena den, bailararen hondoa badira ere geruza iragazkaitz batzuk, erreka txiki batzuk sortzen dituztenak. Hauek ordea, Olatzeko ermitaren atzean dagoen Kobaldeko hustubide ikusgarrian amaitzen dute beren bidea.

Ermita eta atsedenekua atzean utzi eta metro batzuen buruan, bi adarretan banantzen da Olatzeko bailara. Eskuinekotik aurrera jo dugu, hainbat baserritako sarbideak alboan utzi eta hormigoizko bidetik, Añorrekana gora hasieran, malda gogorra gora ondoren, Kostolamendi azpiko Korostola lepora

Arnoate baserria ezkerrean eta eskuinean Arnoateko iturria.

dugu, Arrikruzkoa. Olatzera doan errepidera jaitsi gara berehala, gurutzu eta, beste ertzetik, behera abiatzen den bidetik jarraitu dugu, gutxira Olatzeko bailara itxian sartu eta zenbait baserriren ondorengatik igaroz San Isidro ermitara iristeko (202 m).

Bai Arno eta bai gertu dagoen

Izarraitz gisako mendimultzo karstikoetan (kareharriz osatutakoak), higadura mota ugari gertatzen dira. Hauetako bat Olatzeko polje edo bailara itxia dugu, hau da, sakonune handi baten modukoa da, irteerarik gabekoa. Inguruotako beste ezaugarrietako bat, erreka eta errekaostoen

iristeko, non izen bereko baserria dagoen (417 m). Bizkaia eta Gipuzkoa arteko muga den lepo honetatik Larruskainera jaitsi gabe, Done Jakue bideko balizak jarraituz Jangoikomendi inguratzeari ekin diogu, pinudi eta eukalipto landaketetan zabalduko pista sare zabalaz balia-

tuz. Lepo zeharo zatar batera iritsi gara ondoren, laupabost basa-pisten elkargunera. Zenbait zutoin adierazle dago bertan, baina Santiago bidekoak jarraitu ditugu. Alanbre hesia gainditu eta pistan behera, hormigoizko beste batekin egin dugu bat. Metro gutxi batzuk aurrerago Damukorta baserri ondotik igaro eta hartxintzarrezko bide zabalak Arnoateraino eramán gaitu (405 m), matorrasean erabat soildutako mazela desitxuratu batzuetan barrena. Garai haietako kondaira zaharretako inguruneak seguru zerikusirik ez duela gaur egungo paisaiarekin, jatorrizko zuhaitz eta basoak galdurik baitaude. Haien orde, baso industrialak eta kilometrotako pista amaigabeak paratu dizkigute.

Arnoateko lepoan iturriko estalpearen abaroen gure mendiek pairatzen dituzten triskantzez zenbait

Sasiola, frantziskotarren komentua

Deba ibaiertzeko komentu honek garrantzi itzela izan zuen Done Jakue bidean, 1503an frantziskotar ordenakoek eraiki zutenetik. Ospitaleaz gain, klaustroa eta eliza zituen komentua eraiki zuten, behartsu eta erromesei aterpe eman asmoz. Berehala hartu zuen sona handia, asko baitziren bertatik igarotzen zirenak. Fraideek arreata handiz zaintzen zuten ospitalea, urteko gaitzainondo eta sagastietako uztak behartsuen beharretarako erabiliz. Hala, egur ikatza eta egurra saltzen omen zuten. Dena den, hasieratik izan zituen komentuak diru arazok. Arazo ekonomiko larri hauek areagotu egin ziren 1833an lehen karlistaldian. Gerra amaitutakoan komentuko fraideek Sasiola utzi behar izan zuten. Geroztik gaur egun duen itxura tamalgarria hartu arte, etengabe eroriz eta hondatuz joan da. XVIII. mendeko erretaula bikaina duen eraikuntza itzela ahaztua eta zokoratua dago bide bazterrean erakunderen batek konponketa bere kargu hartu edo betiko noiz eraitsiko zain.

Astigarribia auzoa

Ibaian behera bostehunen bat metrora, itsasotik gertuen dagoen pasabidea kokatzen da, Astigarribia (astigar ibia) eta bertatik gurutza zitekeen Deba ibaia. Hala ere, batez ere negu partean hura gurutatzeko zeuden zailtasunak medio, gabarra-zerbitzu bat ere erabiltzen zuten, eta gerora zubi bat, hasieran zurezkoa eta gero harritzkoa eraiki zuten XVI. mendean Sasiola parean, XVIII. mende bukaera arte iraungo zuena.

Astigarribian gainera, ibaiertzean ontziola eta "molletxua" deitutako ibai portua zeuden, Debako kaitik ibaian gora eta Debaraino ibaian behera garraiatzen zituzten merkantzien zamaketarako. Garai batean Deba ibaia txaneletan nabigagarria

zen Altzolaraino. Ibaian gora Somorrostrotik Debabarreneko burdinolara zekarten burdin minerala eta ibaian behera burdingintzarekin lotutakoak, arma zuri eta su-armak, ferrak eta nekazaritzarako tresna ugari ere bai. Dena den ibaian behera Debako porturaino gehien garraiatu zutena Gaztelatik Flandria bidean zihoan artilea izan zen.

Astigarribian bestalde, San Andres eliza nabarmentzen da, XI. mendeko agirietan dagoeneko aipatzen dena. Elizak defentsarako geizileiho ugari edukitzeaz gain, mendealdeko fatxadan ferra formako arkudun leiho berezia du, aurre-erromanikoa dirudiena. Kanpoaldeko murruek barruan duen eliza txikiagoa gordetzen dute.

Astigarribia auzoan dagoen San Andres eliza aurrealdetik eta atzetik ikusita.

gogoeta egiteaz gain, atsedan hartu dugu, bide luzea egin baitugu dagoeneko eta leku aproposa baita horretarako. Norabidez guztiz aldatuz, Mendarorantz jaisten dena ez, baizik eta Saratsuko gaina inguratuz Amegigurutzeko lepora gerturatuko gaituen bidea hartu dugu eta ordu erdi motzean Amegigurutzeko hiliarri sonatuaren ondora heldu gara (485 m). Olatzera jaisten diren bideak utziz, eskuinera jo eta mazela erdian Pagabakarko punta inguratzen duen basa-pistatik jo dugu, Arnoko tontorretarantz zuzenduz. Laster beste bidegurutze batera iritsi eta kairn edo harri piloaz adierazitako sendatik artadi itxian barneratu gara (arrasto zuri-gorri-horiak). Artadi trinkoan barrena, zidor estuak, Arteareagako lepoa gainditu eta zenbait gora eta behera egin ostean, Arnoko gurutzea eta Banderako puntaren artean zabaltzen den Zazpizelaietako lepora igoarazi gaitu (580 m).

Beste aldean, metro batzuk beherago dagoen Morkaiko kirol taldearen aterpera jaitsi gabe, zuzenean Arnoko gurutzeraino darman zidorra hartu dugu, puntu garaienean egon gabe, gandorrean baina Mutriku aldera dagoena (608 m). Ikuspegi ederra dugu bai Gipuzkoako Debabarrena eta Izarraitz mendigunera eta bai Bizkaiko Lea-Artibai eskualdeko mendi nagusietara ere. Primeran ikusten da itsasoa; diotenez, garai batean zelatari bat egoten zen itsas barrerara begira, baleak noiz agertu zain. Nahikoa gozatu ondoren beherako bidea hartu dugu. Zuzenean gandorretik behera jaiste badagoen arren, lehenik aterpera jaitsi gara, bertatik bide oso ibilian behera, arestian pasatako Aparaingo lepora iristeko (335m). Handik jada, ezaguna dugun bidetik, egiteko samurra dugu Astigarribiarako tartea. ■

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA - GARBIÑE UBEDA

ZIENTZIA

Itsas ondo abisaleko biztanleak

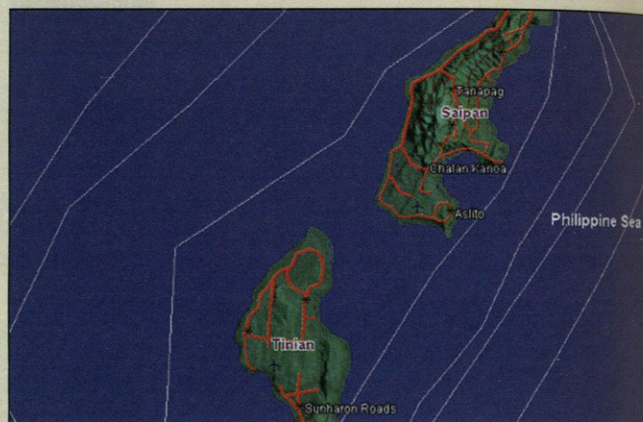
ITSAS ONDOAN 11 km-ko zuloan bizitzea organismo mikroskopikoen esku baino ez dago. *Hiroshi Kitazato* eta lagunek *Challenger* deituriko eta 10.896 m-ko sakonerako itsas ondoan foraminiferoak aurkitu dituzte. Ozeano Pazifikokoan dagoen itsas ondo hau Lurreko sakonena omen da eta bertan dagoen presioa itsas azalekoa baino 1000 aldiz handiagoa da.

Foraminiferoak itsas azalean ere aurkitzen dira eta plaktonaren osagaietako bat dira eta beren hezurdura kaltzio karbonatozkoa da. Baina aipatu itsas ondoan kaltzio karbonatoaren kontzentrazioa hain da txikia non mikroorganismoek kaltzio karbonatozko hezurdura horma malgu batez ordezkatu duten.

Kitazato eta lagunen arabera, *Challenger* itsas zuloa orain 6 edo 9 milioi urte sortu zen eta arteko biztanleen oinordeko bakarrak foraminiferoak dira, hauek izan

baitira arteko biztanletik presio aldaketara egokitu diren bakarrak.

Laginak lortu ahal izateko, Japoniako itsas ikerketa eta teknologiarako agentziak (JAMSTEC) *kaiko* deituriko submarinoak jarri du. Submarino honek murgilketa

Osasuna

JABIER AGIRRE

IHESaren birusak erasandakoen erdia baino gehiago emakumeak dira

MUNDU OSOAN HIESaren birusak erasandako pertsonak ia 40 milioiraino iristen dira, Nazio Batuek HIESaren inguruan martxan jarritako programak emandako datuen arabera. Zifrak ikaragarri igo dira, hirugarren mundua esaten zaion lurraldeetan batez ere, eta sexuen araberrako banaketan alde handiak daude lurralde batetik bestera.

Horrela, gizarte garatuetan HIESaren epidemia gizonen kontua da gehienbat. Espainian, adibidez, 2.190 kasu berri diagnostikatu ziren 2003. urtean, aurreko urtean baino %5,2 gutxiago, eta atzemandako kasu horietatik, %80 gizonenak ziren. Afrikan edo Asian, ordea, emakumeak askoz ere joera handiagoa du gaitza harrapatzeko, hainbat arrazoi direla medio, eta Afrikan, esate baterako, gaixotasunak emakumezkoen %60 erasaten ditu.

ONUSIDA izeneko erakundeak jendaurrean aurkeztu zuen urteko txostena, eta bertan azaltzen denez, GIBk, alegia giza immunoeskasiaren birusak erasandako pertsonen

kopuruak gora egin du mundu osoan, baina Asian, Afrikan eta Ekialdeko Europan batez ere.

Faktore biologikoen eraginez, emakumeak bi-hiru aldiz probabilitate gehiago ditu gizonenak baino HIESa harrapatzeko. Eraso sexualak, gizonarekiko menpetasun emozional eta ekonomikoa, eta kondoia erabili edo ez erabakitzeak orduan duen "gutxiegitasunezko jarrera" dira, txostenaren arabera, gaitza emakumezkoen artean hainbeste ugaltzearen arrazoi nagusiak.

Adituek zera eskatu zioten eliza katolikolari, ez zezala jarri zalantzan preserbatiboko

edo jagongailuek HIESaren kutsapena saihesteko duten eraginkortasuna, eta bere gaitzespenak moralaren eremura soilik murriztea. ONUSIDAren ordezkariak posibletzat jo zuten osasun-erakundearen eta elizaren arteko lankidetzajarduerak behar bezala mugatzea. Prebentzioaz arduratuko lirateke sanitarioak—kondoak eta xiringak banatuz biztanleei—, eliza gaixoen harreraz eta zaintzaz arduratuko litzatekeen bitartean.

ugari egin zituen *Challenger* zegoen *Mariana* irletan eta horietako batean itsas ondoan galdu zen. **I**

ESPAZIOA

Saturnoko gune bero harrigarria

GLEN ORTON-EK zuzendutako astronomo-talde batek gertaera klimatologiko harrigarri bat topatu du eguzki-sisteman, hots Saturnon zurrumbilo polar bero bat topatu dute. Aurkikuntza hau Lurreko *Kech* teleskopioan oinarrituz egin da eta une honetan *Cassini*-k zundak bidaliko dituen datuen azterketen zain daude, ea hobeto ulertzen den eratzunen planetan gertatzen dena.

Berri hau joan den astean argitaratu zen *Science* aldizkarian.

Lurrean zurrumbiloak edo vortex-ak Artiko eta Antartikoaren gainean sortzen dira. Latitude altuko eta ertainen arteko tenperatura desberdintasunak korrante polarrak sortzen ditu eta aire-masa hotzak isolaturik geratzen dira. Antartikoan, neguan adibidez, zurrumbilo polarrak ozono-geruzaren ahultzean parte hartzen du eta Artikoan, adibidez, Ipar Amerikara haize hotza bidaltzen du.

Orain arte, Lurrean, Artizarrean, Jupiterren edo Marten topatutako zurrumbilo polar guztiak haize hotzez osaturikoak izan dira, Saturnokoa izan ezik. Honen hego poloa berez da beroa Eguzkiaren aurrez aurre baitago orain hamabost urtetik gaurdaino. Polo honetan 30°ko latitudera topatu dute ikerlariek poloetakoa baino beroagoa den gune bat.

Uste denez, partikula ezezagun batzuk Eguzki-izpiak xurgatzean gertatzen da aipatu fenomenoa, baina hipotesi honek ez du oraingoz oinarri zientifikorik. *Cassini* zundak martxoaren eta maiatzaren artean neurketak egingo ditu zona horretan eta orduan itxaron da datu zehatzagoak izatea. **I**

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Azpitarako akaramailua

Intsusa (*Sambucus nigra*).

Bieito deitzen diote galegoek, bonarbre katalanek.

SAN BLASETAKO ABADIÑON opil eta erroskilen anisaren usain artean behikunde latza, azken urteetako zabalena ikusteko aukera ederra izan genuen. Txarolesak, blondak, herri-behiak, alistana-sanabresa idiskoak eta idiak... ikuskizun polita merke asko Gerediaga auzoko Solozabal baserriaren atzekaldean. Usaina zela eta, erroskila dozenen paldo ziren gurbitz-adarretaz idaztea erabaki samartua nuenean, kristal zartatuz distiraturako adarrak, isatsa egina eta ilaje orraztua zuten zeznak eta mahatsondoarekin mozorroturiko baserriaren artean horra intsusadia!

Ona da intsusa (*Sambucus nigra*) ona. Bieito deitzen diote galegoek, bedekintua. Bonarbre katalanek, zuhaitz ona. Teutonek intxusaren aurrean txapela kendu beharra dagoela dion esaera bat dute. Europarrak mundu osora eraman zuten, Andeatako muturretaraino, hainbeste onura antzeman izan zaio intsusari... Gurea bezalako kultura atlantikoetan etxearen babesa bermatzen duen landarea da intsusa. Abadiñoko Solozabalen bezela makina bat etxe, etxeordeko, borda, eilor eta oilategitan ikusi daiteke. Areago... sendabelar erabilienetakoa da —erredurak sendatzeko ukendurik ezagunena osatzen du—, moja-konbenturen batean garagardoa intsusaz gozatzen dute, bere adar hutsez jostailuak egiten dira, ukuiluko azpiak ateratzen direnean zapoak, sube gorriak eta arrabioak uxatzeko azpi berrien azpian intsusa adarrak jartzen dira, eta abar, eta abar... Hortik, jakina, intsusak adina izen duen landare gutxi: akamailu, akamelu, akaramailu, flot-arbola, intu, intxu, intusa, intsusa beltza, linsura, linsusa, litsusa, maus, plausta, plausta arra, sabiko, sabuka, sabukitze, saguka, sakuta, sakute, saliparda, San Juan lilia, sarets, sauka, sauko, sauku, sorgin-mahatsa, sugukitze, txikutxa, txotxika, txutxika, zaminka, zaminza, ziaurrea, ziorria, zuka-ziria.

WINSTON ARIZMENDI JR.

BA HALAXE DA, CORDOZZA!! ETXEAN BERTAN DUKAT ARAZORIK HANDIENA!

NIRE ATAK EZ
DUELA NAHI NI
EUSKOLANDERA
JOATEA!

EIA
HORI EZ DA
OKERRENA,
EZ!!!

OKERRENA ZERA DA... EUSKOLAN
BATEK SEMEA KANDA, EZ
DUELA EZER ERE
JAKIN NAHI!

BERE BURUA
LEHEN MAILAKO
AMERIKANOTZAT
DUKAT!

BAINA NOIA LOTSA LITAKE GIZASENE
BATEK BERE JAKINERIAZ?

LURTZEN DUZU
ARAZOA?

BAI,
NOSKI!

ANTONAMONEK SUEDEARRAK NITZEN!

Mundu poliglota ingelesaren diktadurari ihes egiteko

Ingelesak Europako Batasunean duen indarra dela medio, hausnarketa egin du Bernard Cassen, *Le Monde Diplomatique*eko zuzendari orokorrak urtarileko alean. Lotura logikoa nabari du bi kontzeptu hauen artean: hiperpotentzia amerikarrari borondatez edo etsipenez men egitea eta beraien hizkuntza nazioarteko harremanetarako tresna bakartzat hartzea. Txinerak, hizkuntza erromantzeek, eta biharko egunean, arabierak ingelesaren funtzio bera bete dezaketela uste du Cassenek, borondate politikoa omen da kontua.

FRANTZIAKO ESKOLETAN haur hezkuntzan ingelesa derrigorrezko ikasgai izateko egin diren proposamenen haritik hasi du artikulua Cassenek: "(...) Ingelesa 'nazioarteko harremanetarako' hizkuntza bakarra izateko presioa handia da, batez ere hedabideetan, nahiz eta zehatz-mehatz ez jakin horrek zer esan nahi duen".

"Ingelesa, sistema global baten erdigunean kokatzen da, eta hor, nazioarteko moneta sisteman dolarrak duen betebeharrak bera du. (...) Billete berdearen bi ezaugarriek esker, (ordaintzeko modua izatea eta nazioarteko erreserbako moneta dominatzailea izatea) Amerikako Estatu Batuak gainerako planetaren kontura bizi daitezke. Hizkuntza hiperzentrala edukitzeak errentagarritasun handia lortzeko egokieran jartzen du.

Estatu Batuek, batetik, etekin ideologikoa ateratzen die hizkuntzari: "Mugaz haraindiko alderdi estatubatuarrek munduko 'elite' gehienak nagusiaren hizkuntzaren basailu izatera bultzatzen ditu (...). Bestetik, etekin ekonomikoa dago, "gainerako estatuak baitira ingelesa ikasteko edo itzultzeko gastuak ordaindu behar dituztenak". Mundu multipolarra nahiko bagenu ordea, ordenu linguistikoa ere multipolarra beharko luke Cassenen ustez eta horrek esan nahi du ingelesari ez zaiola utzi behar ez sinbolikoki, ezta materialki ere, hiperzentralitatearen monopolioa izaten.

Monopolio hori hausteko aterabideak aurkeztzen hasita, "hizkuntz familiarak" terminoa kontuan hartu

eta hizkuntza horien arteko ulermena irakastea proposatzen du. Batik bat, hizkuntza latinoen familiari buruz ari da Cassen: "Hizkuntza horiek, ikasketari dagokionez, hizkuntza bakartzat har daitezke (...). Hizkuntza erromantzeak ofizialak dira 60 estatutan: 30etan frantsesa hitz egiten dute, 20tan espainola, zazpitan portugesa, bitan italiarra

"Europar hizkuntz aniztasuna beharrezkoa dela uste badugu, arrazoi asko daude, hain justu, ingelesa izan ezik, gainerako hizkuntza guztiak irakasteko. Ingelesa hirugarren hizkuntza moduan ikasteko denbora izango da gero"

(Italia eta Suitza) eta estatu batean errumaniarra. Andorran katalana darabilte... Ingelesa hizkuntza ofiziala 45 estatutan baino ez da eta arabiera 25etan".

2025erako aurreikusitako demografiari dagokionez, zifra hauek aipatu ditu Cassenek: 1.561 milioi txinatar, 1.048 milioi anglofono, 484 milioi gaztelera hitzun, 285 milioi portugesez hitzun eta 506 milioi frankofono. Kopuruak ikusita, hiperzentralitatea ingelesean ez beste inon ezartzea aurreikuspenetarako gaitasun gutxi erakustea dela uste du Cassenek.

Europar hizkuntza, ingelesa, eskolako oso maila goiztiarretan sartzen saiatzen ari direla dio eta ez du etorkizuna hor kokatzen: "Europar hizkuntz aniztasuna beharrezkoa dela uste badugu, arrazoi asko daude, hain justu, ingelesa izan ezik, gainerako hizkuntza guztiak irakasteko. Ingelesa hirugarren hizkuntza moduan ikasteko denbora izango da gero (...).

Ez diezaiegun europarrei beste behin ere esan, komunikatzeko ingelesak beste ezerk ez diela balio. Europako Batasunean 174 milioi biztanlek hitz egiten dituzte hizkuntza latinoak eta anglofonoak 70 milioi baino gutxiago dira. Umberto Eco dioen bezala: "Poliglota Europa ez da hizkuntza asko erraz hitz egiten dituen hiztunek osatzen dutena, baizik eta onenean ere, bakoitzak bere hizkuntza hitz eginda elkar ulertzen dutenena, nahiz eta bestearen hizkuntza ondo hitz egiteko gai ez izan". ■

Bilbon jaioa. Mungian bizi da. 48 urte ditu. Bi seme-alaben ama. Batasuneko kidea eta Sozialista Abertzaleak (SA) taldeko legebiltzarkidea. Abokatua. Gasteizko Legebiltzarra, Bilboko abokatu bulegoa eta Madrilgo Entzutegi Nazionala nahiz estatuko espetxeak ditu eguneroko lan jomugak. Berdintasunerako lege proiektuaz, Batasuneko nahiz Haika-Segi auziaz eta Ibarretxe Planaren inguruan zabaldū den jokaleku politikoaz aritu gara Jone Goirizelaiarekin. Elkarrizketa Zapatero eta Imazen arteko bilera eza gutzera eman aurretik egin genuen, baita ETAk Madrilgo Arco azokatik hurbil egindako atentatua gertatu baino lehen ere.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Iñigo Azkona

Jone Goirizelaia

«Ibarretxe, irudiz, harago joateko prest dago»

Hainbat esparrutan dihardu. Entzute-gi Nazionalan, esaterako, Batasuneko kideen auzia kari, Fernando Lopez Aguilar Espainiako Justizia ministroari Batasunaren "Orain herria orain bakea" proposamena ematen saiatu zen Goirizelaia abokatua: "Ematea ezinezkoa izan zen, jakina. Baina Espainiako hedabideen aurrean gure nahia bakea lortzea dela aditzera eman genuen". Negoziaziorako sen berezia duen pertsona dirudi. Legebiltzarreko batzordeetan buru-belarri aritzen da: "Nahiz eta PSE eta PP kontra egon, hirukoarekin emendakinak negoziatu ostean, adin txikiko pertsonen zigor-rak Euskal Herrian betetzea onartua

da", aditzera eman digu pozarren. Horra jarraian EAEko datozen hauteskundeak eta Eusko Legebiltzarra hizpide esan diguna: "Batasuna Legebiltzarrean ez balego instituzio hori ez litzateke EAEko gizartearen isla,

"Ibarretxek euskaldunon eskubideak lortuko ditugula

dio, eta segidan Josu Jon

Imazek zehazten du: guk

Estatutu Berrirako

Proposamena eraman dugu

Madrilera"

herriaren zati garrantzizko bat kanpo legoke. Legebiltzarrak legitimitatea falta izango luke eta gainera gatazka konpontzeko bidea bilatzen ari omen direnen asmoa eta gogoia ebidentzian geratuko litzateke". Elkarrizketa amaieran baikor agertu zaigu hala ere. Gatazka gainditu ahal izateko berebiziko aukerak ikusten ditu.

Ibarretxe Planaren aldeko hiru botoak hizpide. Zer-nolako harrera izan zuen erabakiak Batasunaren baitan?

Batasuneko kideek ez zuten espero. Arnaldo Otegi gure botoak iragarri zituenean ezuste itzela izan zen. Osoko bilkura amaitu orduko mezu asko jaso

genuen Legebiltzarrean, militanteen oniritzia eta poza jaso genituen. Ondoren, lurraldeko bilerak egin genituen. Bizkaikoan 300 pertsona bildu ginen. Jendeak ondo hartu zituen emandako azalpenak. Ez zen ulertzeko arazorik izan, gure erabakia gure jarduera politikoaren ildoan iritsi baitzen. Bakea lortzeko eta gatazka gainditzeko ahalbidetu nahi dugun jokaleku politikoa aurkitzeko erabaki egokitzat jo zuten. Alegia, planaren aldeko nahiz aurkako jarrerarekin estatutu berri baten iruzurra errefusatzeko dugu eta herri galdeketa hobesten dugu autodeterminazio eskubidea gauzatzeko.

Zer bizi zenuten saioa amaitutakoan?

Bilera bukatu aurretik EAJko agintariak biltzen hasi ziren. EAJn ustekabeakoz gain, haserre itzela antzeman genuen; Josu Jon Imazen aurpegia ikusi besterik ez zegoen. Are gehiago, EAJko legebiltzarkide batek "nik ez dakit zure erabakia ona edo txarra den, baina guretzat ez da ona" esan zigun. Hark eta Egibarrek esanak ez zetozen bat. Harrezkeroztik, EAJren balorazioak kontraesankorrak izan dira.

Otegi, Salaberria, Permache aldeko botoa eman zuten. Peña, Alvarez eta zuk ezezkoa. Espekulazioak izan ziren.

Erabakia ez zen bat-batekoa izan, gogoeta sakona burutu eta adostu ondoren baizik. Botoen banaketak ez zuten inolako gorabeherarik sorrarazi guran. Eserlekuetako lehenengoak "ez" esatea erabaki genuen eta hurrengoak "bai". Nork "bai" eta nork "ez" esatea eserlekuaren arabera izan zen. Espekulazio izugarriak izan dira: "bai" bozkatu zutenak bigunak eta negozioaren aldekoak dira eta besteok gogorak. Gurean ez dago horrelakorik.

Ibarretxek Madrilgo Kongresura eramanez proposamena. Nola baloratu zenuen agerraldia?

Estatutu berriaz hitz egin zuen, baina herri batez ere hitz egin zuen: autodeterminazio eskubideaz, euskaldunok errekonozituak izateko eskubideaz, herri galdeketa, euskaldunok erabakitzen duguna errespetatu beharraz. Tira, gure aldeko botoak ez ziren alferrikakoak izan. Agerraldia positiboa izan zen, baldin eta Ibarretxek norabide horretan jarraitzen badu noski.

«Garzonen autoa Aznarren garaiko auto izarra zen»

Batasuneko 36 kidek auziperatze autoa jaso dute. Zergatik orain?

Sumarioa Batasunaren legez kanporatze prozesua hasi baino hilabete batzuk lehenago zabaldu zen. Batasuna ilegalizatzeko beharrezko sumarioa zen. Alegia, Garzonek pertsona batzuk inputatu behar zituen ilegalizazio prozesua aurrera eramateko. Horren arabera ETA eta Batasuna lotu zituen. Batasunak ETAk esandakoa betetzen duela dio sumarioak, txosten poliziala baino ez da ordea. Herriko Tabernen aurkako operazioen bidez gauzatu eta justifikatu zuen txostena: espetxeratze aginduak eta 19 pertsonen aurkako prozesua abiatu zen. Txostena inportantea izan bazen ere, Entzutegi Nazionalen geratu zen eta bi urtera prozesamendu autoa jaso dugu. Artean, etapa ezberdinak izan dira. Txostena Aznarren garaikoa da: "Dena ETA da" zioeneko. Ideia hori iritzi publikoan zabaldu zen, artean Garzonek ez zion txostenari kasurik egin, zaila zitzaio-lako txostena juridikoki argudiatzea. Autoan polizia datuak besterik ez daude. Garzonek AEBetara alde egin nahi izan zuen eta txostena beste epaile bati bizkarreratu. Inork ez du bere gain hartu nahi izan, jakina, gaia politikoa baita. Ez dauka oinarri juridikorik. Garzon autoa egitera behartuta zegoen, eta orain juridikoki ez dauka nondik heldu. Aznarren garaiko auto izarra zen. Autoak dienez inputatuek delituak egin dituzte. Baina zein? Orain helegitea jarri dugu Garzonen auzitegian, baina ez da aldatzeko aukerarik egongo. Gero auzi-aretora doa. Epaiketa guztiz politikoa da, une zehatz batean abiatu zena eta orain

berriz ere egoera politikoaren arabera ebartzeko da. Egia esan, gatazka den bitartean ez dago konponbide errazik. Berdin, gaineratiko sumarioentzat: Haika-Segi auzian, adibidez.

Haika-Segi auzian zer azpimarratuko zenuke?

Sumarioa sei gazte martxoan lau urte beteko dituzte barruan. Auzitegiak presa dauka lau preso prebentibo hauek aske gera daitezkeelako. Estrasburgoko Europako auzitegiak berretsi duenez lau urte epaitu gabe egotea pertsonen eskubide funtsezkoen aurka joatea da. Kezkatuta gaude Espainiako fiskaltzak ere defentsa eskubideari muzin egin nahi diolako, gure argudioak eta helegiteak erantzun gabe egin nahi dute epaiketa, baita eskubide guztien gainetik pasa ere. Martxoan baino lehenago kondenazko sententzia lortu nahi dute. Preso hauek lau urte pasa dituzte sakabanatuta eta isolamenduan.

Noren esku dago orduan egoera aldatzea?

Fiskalaren eta Espainiako Gobernua-ren eskuetan. Guk PSOEri haxe esaten diogu: sumario hauek oztopoak dira gatazka gainditzeko, beste modu batez bideratu behar direla. Sumario honetan epaituko dena ez da delitu izan estatu demokratiko batean inoiz. Europar Espainiako Estatuan baino ez da egiten, ez dago inongo aurrekaririk. Epaiketa hauek arrazoi politikoengatik egiten ari dira, eta arrazoi hori nahikoa da sumario horiek artxibatzeke. Horretarako baina borondate politiko behar da, *talante* berria delakoa gauzatu dadila, alegia.

Zein da traba norabide horretan ez jarraitzeko?

Interes alderdikoiak eta elektoralak, beste behin ere. EAJk aurpegi bi ditu, edo hiru edo lau, nola gerta eta egoera politikoaren arabera. Ibarretxek euskaldunon eskubideak lortuko ditugula dio, eta segidan Josu Jon Imazek zehazten du: guk Estatutu Berrirako Proposamena eramanez dugu Madrilera. Hori negoziatu behar dugu. Alegia, bi

diskurtso darabiltzate: Ibarretxek diskurtsoa eskubideen inguruan kokatzen du, hau da, euskaldunok erabakitzeke eskubidea dugula dio, eta Imazek berriz: "Estatutu berri batez hitz egin behar dugu". EAJn filosofia eta arau joko desberdinak daude. Oso abilak dira joko bikoitzean. Batzuek autonomiaren eskumenak zabaltzearekin eta estatuko politika kudeatzeko ahalmenak handitzearekin aski dute. Ibarre-

«Gemma Zabaletarekin dudan harremana, oraindik ez da normaltzat hartzen, tamalez»

EAEko Legebiltzarrean Berdintasunerako lege proiektuaren ebazpena onartua da. Zergatik SAREN abstentzioa batzordean?

Hasieran osoko zuzenketa jarri genion proiektuari, legean jasotzen zena nahikoa ez zelako. Legea aztertzean hutsune asko ikusi genuen, baita emendakinen bidez hobetu beharra ere. Gure zuzenketa onartzea ez da erraza izan, eztabaida burutu eta gauzatu ahala gure jarrera egokituz joan da, eta eskubide horietako asko —oso funtsezkoak— onartuak izan dira. Legeak ez du hirukoak proposatu zuen bezala aurrera egin, legea hobetu da gure emendakinei esker. Orain, berau osoko bilkuran eztabaidatzea eta lantzea proposatu dugu. Horregatik gure abstentzioa. Osoko bilkuran 40 emendakin inguru aztertuko ditugu. Oraindik ere aldaketak sarraraziko ditugulakoan ari gara lanean.

PSE-EEekin bat egin duzue abstentzian.

Bai. PSEk abstentzioa planteatu du beste arrazoiengatik. Baina jarrera orokor bateratua ere bageneukan, osoko bilkuran emendakinak proposatzeko asmoa, adibidez. Guk negoziatzen segitu nahi dugu. Adibidez, Euskal Herria —kontzeptu bezala— sartu dugu legean lurraldez lurraldeko instituzioekin elkar-

lanean aritzeko. Hori onartzeaz gain, genero indarkeriaren inguruan neurri bereziak hartuko dira. Lan esparru horren barnean eta Euskal Herrian bakarrik egongo den Pentsio-fondoa- ren bidez tokian tokiko auzitegian emakumeen eskubideak gauza daitezen. Hala nola, hirugarren adineko osasun eta hezkuntza esparruan.

PSE-EEko Gemma Zabaletaren ondoren agertu zara beste behin ere heda-bideetan. Harreman ona duzue. Elkarlanean betiere?

Egia da harreman onak ditugula, eta ez bakarrik biok. Ez daukagu inongo arazorik edozein gauza hitz egiteko, are gehiago, gure lorpenak ez dira gehiegi zabalitzen —berari guri baino zailagoa baitzaio zerbait adostu dugula agertzea—. Joan den egunean, batzordeko zuzenketa egin baino lehen berak bere taldearen abstentzio jarrera azaldu zigun. Guk ere berdin egin genuen. Berak eta nik argi daukagu gauzak hitz egiten konpontzen direla, ez dugu hitz egiteko beldurrik, ezta arazoak elkarlanean bideratzeko. Dena den, gero eta gehiago elkarlanean ikusi izanagatik, gure harremanak ez luke gauza deigarria izan beharko. Tamalez, oraindik ez da harreman normaltzat hartzen.

txe, irudiz, harago joateko prest dago. EAJn ez daude ikuspuntu guztiz adostuak, EBBn garaile atera zirenek PSOEekin estatutu berri bat negoziatu nahi dute. Legebiltzarreko gure erabakiak EAJren estrategia apurtu zuen eta une batez tokiz kanpo geratu zen.

Ibarretxek hauteskundeak iragarri eta aurreratu zituen gero. Ustekabekorik?

Ibarretxek ez aurreratzeko aukera zeukan, ez zeukan arrazoi berezirik hauteskundeak aurreratzeko...

Zergatik aurreratu zituen orduan?

Ibarretxe tokiz kanpo geratu ostean, Espainiako Kongresuaren agerraldia olatu gisa hartu zuen hondartzara ondo iristeko. Legebiltzarrean ez zegoen arrazoirik ez arazorik ponentziak lantzen segitzeko. Baina, Kongresuan egon ostean presa sartu zitzaion.

Politikaren tempoak aldatu zen.

Jakina, erabakiak interes elektoral eta politikoengatik hartzen dira: “Guk nahi dugu zuek legalak izatea eta hauteskundeetan eskubide guztiekin parte-hartzea” diote. Baina ez dute ezer egiten horrela izan dadin. Bazuten hauteskundeak beranduago planteatzea, baina ez zaie interesatzen. Ibarretxek bere esku dagoen guztia egingo duela esan zuen, eta Iñigo Urkulluk berehala ez dagoela beren esku dio. EAJk aurpegi birekin jokutzen du. Jeltzaleek berehalako hauteskundeak nahi dituzte, aldeko emaitzak aurreikusten dituztelako. EAJk beti jokutzen du horrela.

Noren esku dago Batasunak hauteskundeetan parte-hartzea?

Guztionez esku eta ardura da, ez gurea soilik. Parte hartzeko eskubide eta aukera berdinak ditugula diote, baina

“Mugimendu guztiak, eta ETA ere sartzen da, ezker abertzalearen baitako eragileek eman dituzte. Gaineratikoek bat ere ez. Espainiako Estatuaren aldetik errepresioa besterik ez”.

ez da egia. Herritarren eskubideez hitz egiten dute, baina badakite hurrengo Legebiltzarrak ez dituela ezaugarri demokratiko horiek bilduko. Denok egin behar dugu zerbait arazoa konpontzeko, baina hasteko haiek hauteskundeak aurreratu egin dituzte.

Miren Azkaratek Batasunari azken kale borrokako erasoan aurrean jarrera hartzeko eskatu dio. Zer diozu?

Guk gertaera horien aurrean jarrera hartzen dugu. Herri honetako gertakari guztiak zein parametroetan kokatzen ditugun azaldu dugu behin eta berriro. Arazoaren 14an, Anoetako proposamenaren bidez, gure bidea argi eta garbi azaldu genuen: bide demokratikotik eta instituzionaletik goaz. Bide horretan zazpi konpromiso planteatu genituen. Horietako bat guztien eskubideak errespetatzea da. Beraz, horre-

lakoak gertatzen direnean ez dugula jarrera hartzen esatea ez da egia. Ez dugu esaten haiek gura dutena, baina esanda ere, ez lukete ontzat emango. Hemen kontua ez da zer esaten den. Hemen, une batez, Batasuna politikatik kanpo uztea erabaki zen, baina ez gertakari hori edo hura ez dituelako kondenatzen, Batasunak herri honen politikan planteatzen dituenak estatuarentzat oso arriskutsuak direlako baizik. Ikusi besterik ez dago, Ibarretxek esaten duena ezker abertzaleak iraganean planteatutakoa da, eta Madrilen beldur dira ideia horiek praktikara eramateko gauza garelako. PPK eta PSOEk erabakia hartu zuten eta gainerako alderdiek hemen instituzioak Batasunarik gabe osatzea onartu zuten. Eta datozen hauteskundeetan ere onartuko dute gu gabe. Hala ere, gu egotea nahi dutela diote. Bada hitz egin dezagun, konpon dezagun arazoa Batasuna egon dadin.

Artean, ezker abertzaletik mugimendu berriak espero al daitezke? ETArekin alderdi, kasu.

Hori entzuteak lur eta zur uzten nau. Hemen mugitu den bakarra ezker abertzalea da. Gehiago mugitu behar al dugu? Anoetan aditzera eman genuen nondik nora joan nahi dugun gatazka konpontzeko. Ondo baloratua izan bazen ere, ia inork ez zuen deus berezirik ekarri. Gero, ETak komunikatu bat atera zuen proposamena begi onez ikusten zuela eta proposamenaren bidean gatazka gainditzeko prest zegoela adierazteko. Legebiltzarreko erabakia eta Zapaterori bidalitako gutuna etorri ziren gero. Nahiz eta gu independentistak

garen, guk planteatzen dugun akordioa –autodeterminazioaren bidean– herri honen hitza errespetatua izatea da. Orduan, mugimendu guztiak, eta ETA ere sartzen da, ezker abertzalearen baitako eragileek eman dituzte. Gaineratikoei bat ere ez. Espainiako Estatuaren aldetik errepresioa besterik ez: presoek isolamenduak, epaiek, atxilotetak, euro-aginduak, torturak. Ilegalizazioak bestalde. Hitz egin behar dela diote mila bider, bada, gu prest gaude hitz egiteko, gatazka konpontzeko eta negoziazioaren bidean sartzeko. Haien esku ere badago.

“Batasuna politikatik at utzi zuten, baina ez gertakari hori edo hura kondenatzen ez dituelako, bere planteamenduak estatuarentzat arriskutsuak direlako baizik”

Herri plataformak onartzeko abagunea ikusten al duzu?

Legeaz interpretazio zabal eta ezberdinak egin daitezke. Are gehiago legea politikoa delarik. Alegia, plataforma bat planteatzen duzu –HZ, adibidez– eta gero bere aurkezpen batean Arnaldo Otegi azaltzen bada, bereak egin du. Beraz, abagunea gobernuaren borondate politikoen arabera izango da. Zer gertatuko den? Ramon Jauregik oso argi esan du: “Hauteskunde hauetan ez, baina udal hauteskundeetan bai”. Horrek ilegalizazioa guztiz politikoa dela frogatzen du.

Aralar prest agertu da Batasunarekin adosteko hauteskundeetara begira.

Ez dakit non eta nola kokatu eskaintza. Ez dakit azterketa politikoen edo haien interes politikoen arabera egina dagoen. Zer-nolako emaitza elektoralak izan dituzten ikusita, bada zer pentsatua. Haiek emaitza askoz hobeagoak espero zituzten, baina, antza konturatu dira arazoa ez dela hain sinplea. Dena den, interesak edo asmoak alde batera utzita, kontua ez da Aralarren zerrendan edo Elkarriren zerrendan joatea, behin aipatu zen bezala. Lehenetsuna Batasuna hauteskundeetan egotea da, eta hori gauzatzeko Aralarri ez ezik gaineratikoei alderdi eta eragileei eskatu behar zaie.

Batasuna eta PSOEren arteko harremanez espekulatzen ari da halaber.

Argi eta garbi gera dadin: ez dago Espainiako Gobernuak eta Batasunaren arteko elkarriketarik. Egotekotan, aldiro aldiro elkarriketa pertsonalak daude, besterik ez. Horren haren egin diren interpretazioak eta gizartearen aurrean zabaldu dena –edo zabaldu nahi dena– ez da egia. Alderdi batzuek “hemen dauden arazoak ez dagozkigu guri, PSOE eta Batasuna hitz egiten ari badira haiek konponduko dituzte” zabaldu dute. Hau da, sektore horiek harreman pertsonalak bere testuingurutik ateratzen dituzte beren interesengatik eta beren ardurak gainetik kentzeko. Guk ez dugu beste batzuek bezala, gauza bat esan eta alderantziz egin. Guk arazoak konpontzeko hitz egin behar dela diogu. Euskal Herriaren interesen alde egiteko mahai batean eseri behar dugu orain arte lortu ez duguna lortzeko. ■

**Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria**

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

kutxa

gizarte ekintza

Nola baloratuko du euskara etorkinak guk berea baloratzen ez badugu?

Hizkuntzak eta Immigrazioa
izenburua jarri zioten
UNESCO Etxeak eta Eusko
Jaurlaritzak otsailaren 8an eta
9an Bilbon egindako
kongresuari. Etorkinek arazo
ugari dute etxetik alde egin
eta bizileku arrotzean lur
hartzen dutenean: paperak,
lana, etxebizitza... baina baita
komunikazio arazoak ere,
hizkuntza arrotza edo
arrotzak. Kultura arrotza
edo arrotzak.
Adituen hausnarketak entzun
eta berea idatzi digu
Malores Etxeberria
euskara teknikariak.
Ondoren, Carme Junyent
katalanari egindako
elkarrizketa
aurkituko duzue.

MALORES ETXEBERRIA

UNIBERTSITATEKO irakasleek, halaxe
baitziren lehen eguneko lau hizlariak,
herri hartzaileetako eta bidaltzaileeta-
ko egoerak aztertu zituzten. Europako
herrialde hartzaileetan, iparraldeko
herrialdeetan eta Herbehereetan
nagusiki, etorkinen integratziorako
irakaskuntzan aplikatzen diren baliabide
eta esperientzien berri eman
zuten. Urte askotako esperientzia
dute herrialde hauetan, eta baliabide
ugari bideratzen dituzte zeregin
honetara, kultur eta hizkuntz aniztasuna
aberastasun iturri den uste osoarekin,
nahiz eta azken urteotako joe-

rek asimilaziorako gogo handiagoa
erakusten duten integratziorako
baino. Zalantza bera agertu dute bai
Suediako irakasleak eta baita Herbe-
hereetakoak ere.

Herrialde bidaltzaileen ordezkari,
Hector Muñoz, txiletarra, Mexikotik
Amerikako Estatu Batuetarako emi-
grazioaren garrantziaz eta honen
ondorio ekonomiko, politiko nahiz
hizkuntzazkoaz aritu zen. Hizkuntza-
ri dagokionean azpimarratzekoa da
egin zuen adierazpena, alegia, emi-
grazio honen eraginez indigenen hiz-
kuntzak, sorterrian azpiratuak eta
gutxietsiak, biziberritzen ari direla
jatorrizko lurraldetik kanpo, eta,
ondorioz, baita jatorrizko lurraldeetan
ere. Lanak eta bizimodua atera
beharrak elkartuta, talde oso egitura-
tuak eta dinamikoak sortu dira Ame-
rikako Estatu Batuetan eta berauek
dira hizkuntza indigenak sustatzen
eta indartzen ari direnak.

Mohand Tilmatine amazight
etniakoa (berberea), berriz, berbe-
reen integratzioaz eta identitateaz
aritu zen. Berbereak maiz arabiartzat
hartzen dira Europan eta ez zaie
aitortzen beren identitate eta hizkun-
tza, ezagutu ere ez dugu egiten asko-
tan, eta arabiar klasikoko eskolak
ematen dizkiegu beren ama-hizkun-
tza arabiera delakoan. Fenomeno
bera beste kultura eta herrialde asko-
tako etorkinekin ere gertatzen da,
Hego Ameriketakoekin esaterako.
Ekuadortik edota Boliviatik datozki-
gunak gaztelaniaz mintzo direla uste
dugu eta, aldiz, ketxuaz edo aimaraz
ari dira. Honek erakusten du zer
nolako informazio falta daukagun
datozkigun pertsona hauen jatorriz-
ko hizkuntzaz.

Informazio zuzena izatea funtsez-
kotzat jo zuten bigarren eguneko
hizlariak ere, Kataluniatik etorriak
asko, eta, berriro ere, hizlari trebeak

bezain didaktikoak direla erakutsi digutenek.

Artur Noguerol irakasleak integrazioaren bidean eskolak duen zeregin garrantzitsua azpimarratu zuen eta integrazioa etorkinari bertako hizkuntza irakastea ez ezik, bertakook beraien hizkuntzak ikastea ere badela adierazi zuen. Eta hitzun eleanitzak sortzeko helburuarekin Kataluniako eskola batzuetan hizkuntzez jabetzeko duten *Eylang* programaren berri eman zuen. Eskola bakoitzak bere proiektu berezitua izan behar duela adierazi zuen eskola horretan irakasten diren eta presente dauden hizkuntzak kontuan hartuta. Hizkuntzak, bestalde, ez dira bakoitza bere aldetik eta aparteko moduan irakatsi behar, elkarlotuta eta harreman estuan baizik.

Helduen hizkuntz integrazioari dagokionean, Dolors Solà hizkuntz normalkuntzarako teknikariak *Voluntaris per la llengua* programaren berri eman zuen oso modu sutsu eta erakargarrian. Euskal Herriko mintzalaguna, berbalaguna... antzeko programa da hau.

Amaitzeko, Carme Junyent-ek hitzun anitz hauen etorrerak hiltzorian dauden katalanari eta euskarari aukera berria ematen diotela adierazi zuen hizketaldi guztiz interesgarrian.

Grup d'Estudi de Llengües Amnades taldeko ordezkariaren esanetan, elebitasun egoerek hizkuntza gutxituaren ordezkapen prozesuan amaitzen dute, beti. Eta irauten duten hizkuntza gutxituak egoera anitzagotetan daudenak izaten dira. Horregatik, eta gure (katalana nahiz euskara) egoera elebidun hilgarritik salbatzeko

Hector Muñozek esan zuen Mexikotik Amerikako Estatu Batuetarako emigrazioaren eraginez indigenen hizkuntzak, sorterrian aspiratuak eta gutxietsiak, biziberritzen ari direla jatorrizko lurraldetik kanpo

aukera ikusten du berak etorkinen uholde hau. Hauek beren hizkuntza gutxituaren kontzientzia hartzen duten neurrian baloratuko dute gure

bierara edota gaztelaniara joko dute, beren hizkuntza baztertuz, eta, orduan, akabo beraien tamazight eta aimara eta akabo gure katalana eta euskara ere.

Euskaldunon errealitateari hurbilenetik heldu zion hizlaria izan zen Carme eta entzuleok eskertu genuen hurbilpen hori. Izan ere, ez da gauza bera hizkuntza normalizatua dagoen komunitatera datozen etorkinekin sortzen den egoera eta hauen integrazioa bideratzeko egin beharreko lana edota bertako hizkuntza oraindik normalizatu gabe egonda, beste hizkuntza bat nagusi den komunitate batean sortzen den egoera, Euskal Herrikoa kasu. Aurreko etorkin uholdeak eragindako egoera normaldu

gabe beste uholde bat datorkigu, lehenengoa baino ahulagoa, oraingoz, baina bigarren uholde honek badirudi batzuetan estali egiten duela lehenengoa, eta, haren balantze erabatekoa egin gabe egin nahi diogula aurre bigarren honi. Etorkinez osatutako mahai-inguruko amazight-ak gogorarazi digu: "Ni Bilbora Kataluniatik bueltan nentorren.

Katalunian hasia nintzen katalana ikasten, baina Bilbora etorri beharra egokitu zitzaidan. Buruan nekarren etorri bezain laster euskara ikasten hastea, Bilbon euskaraz hitz egiten zela uste bainuen. Bilbora iritsi eta konturatu nintzen jendea gaztelaniaz bizi zela. Urte mordoxka daramat hemen eta beti buruan dut euskara ikastea, baina oraindik ez dut ikasi. Bilbon ez da beharrezkoa eta ikasteko aukerak ere ez daude oso eskura. Haurrak ere askotan gaztelaniazko irakaskuntzara biderarazten dizkiguzue..." ■

DANI BLANCO

Espainiar etorkin uholdeak eragindako egoera normaldu gabe beste uholde bat datorkigu, lehenengoa baino ahulagoa, oraingo, baina bigarren uholde honek badirudi batzuetan estali egiten duela lehenengoa.

hizkuntza gutxitua ere. Baina, noski, guk beraien hizkuntza gutxitua baloratu egin behar dugu horretarako. Berberei edo aimarei gaztelaniaz hitz egiten badiegu, beraiek ere ara-

Babeslea: Emun

HIZKUNTZA AHOLKULARITZA ETA EUSKARAZKO ZERBITZUAK:

EE **EMUN**
LANA EUSKALDUNTZEKO
KOOPERATIBA

- Enpresa eta erakundeek premiei egokitutako euskara planen kudeaketa
- Itzulpenak
- Euskara formazioa

Uriburu, 9 behea 20500 Arrasate • emun@emun.com Tel. 943 711 847 • www.emun.com

Carme Junyent

M. Carme Junyentek linguistika orokorra irakasten du Bartzelonako Unibertsitatean, eta Grup d'Estudi de Llengües Amenacades-eko (Mehatxatutako Hizkuntzak Aztertzekeko Taldea) presidentea da. Hainbat lan argitaratu du hizkuntza aniztasunaz, munduko hizkuntzen egoeraz eta haien biziraupenaz. Kongresuan *Hizkuntza komunitate eleanitz berriak eta hizkuntza aniztasunaren etorkizuna* izeneko hitzaldia eman zuen. Euskal Herriko eragileek berriz, hemen go etorkinentzako programak aipatu zituzten.

UNAI BREA

«Immigrazioak mesede egiten die katalana edo euskara bezalako hizkuntzei»

Hizkuntza komunitate eleanitz berriak eta hizkuntza aniztasunaren etorkizuna. Zein mezu azaldu nahi izan duzu hitzaldian?

Kontuan izanda munduko hizkuntzen %95 mehatxatuta dagoela eta XXI. mendean zehar desager daitezkeela, eta horren arrazoi nagusietakoak migrazioak eta hizkuntzaren ganako jarrera negatiboak direla, guztiok elkarrekin konpondu beharreko arazoaren aurrean gaude. Nekez salbatuko ditugu hizkuntzak bakarrik. Euskadik edo Kataluniak bezala, menpeko hizkuntza –mehatxatutako hizkuntzatzat jo dezakeguna– daukaten erkidegoetan, migrazioek dakarten hizkuntza aniztasuna egoera aldatzeko giltza izan daiteke. Badirudi orain gizarte elebidunak osatzeko joera dugula, eta horiek hilgarriak dira menpeko hizkuntzarentzat. Oraingo aniztasunari etekina ateratzen badiogu, berriz, gizarte eleanitzak sortzeko joera sor dezakegu, eta horietan, agidanez, hobeto gordetzen da hizkuntza aniztasuna.

Migrazioak etorkinek beren hizkuntzaren ganako duten jarrerari ere eragiten dio, antza...

Konturatu gara Kataluniako etorki-

INIGO AZKONA

nen %70ak jatorrizko lurraldeetako egoerarekin parekotasunak bilatzen dituela. Batez ere katalanez egiten den eskualdeetan, euren hizkuntzari balio handiagoa ematen diote. Adibide argia berbereena da. Katalana normaltasunez erabiltzen dela ikusten dutenean, egoera biak parekatzen dituzte eta euren hizkuntzak ere balioa daukala pentsatzen dute. Beraz, gehiago erabiltzen hasten dira. Aldiz, gaztelania erabiltzen den lekuetan, mezu koloniala indartzen ari gara, "zure herrian jazotzen dena normala da, zilegia da", eta hori guztiz suntsigarria da hizkuntzarako. Gainera, bai euskarak, bai katalanak badaukate hiztun gutxi dauzkaten hizkuntzen abantaila bat: hitz egiteak taldean sar-

tzea ahalbidetzen du. Leku egokian jaio ez dena ez da sekulan ingelesa izango, ingelesez primeran hitz egin arren, nortasunik ematen ez duen hizkuntza delako. Beste hizkuntza batzuek, aldiz, lortu egiten dute hori. Kasu horietan, bertoko hizkuntza bereganatzen dutenek naziotasuna eskuratzen dute paperik ez eduki arren. Integratzeko aukera da eurentzat. Eta jakina, horrek lagundu egiten die egoera zailean dauden hizkuntzei.

Euskal Herrian behintzat etorkin gutxi ikasten du euskara. Ez dakit Katalunian gehiagok ikasten ote duten katalana...

Ez dira asko. Baina uste dut eredu hori zabalduz doala, beraiek ohartu egiten direlako katalanez hitz egiteak abantailak dakarzkiena. Gainera, umeen kasua dago. Ume batek ez dauka arazorik etorkina izanagatik; katalan egingo da hizkuntza bereganatuko duelako eskolan.

Hori orokorra da Katalunian?

Bai. Gainera badaude adibide politak. Oloten, katalanak oraindik indar handia daukan hirian, senegaldar asko dago, eta horien umeak

Euskara ikasle gutxi etorkinen artean

Euskal Herriko egoera. Nola sustatu norberaren hizkuntzari eustea euskara ikasiz? izenburuko mahai-inguruan etorkinekin lanean ari diren lau taldek (IPES, HABEren AISA Programa, AEK eta Durangoko Berritzegunea) hartu zuten parte. Mahai-inguruaren izenburuak egindako galderaz ia deus esan ez bazuten ere, etorkinen euskalduntzeari buruzko kontu interesgarriak aipatu zituzten.

Euskara ikasten duten etorkin kopurua oso murrizta dela nabarmendu zuten hizlariak. AISA Programako Begoña Martinezek 100 ikasle (gehienak hegoamerikarrak) baino ez dituztela azpimarratu zuen, bederatzi hiritan banatuta. Emaitza apala, HABEren ustez. AEK-ko Iñaki Amuategik, berriz, beraiekin 300 inguru zebiltzala aipatu zuen; gehienak eskola arruntetan dabilta, gainerako ikasleekin nahasita, Gastei-

INIGO AZKONA

zen sortu den sei laguneko taldea izan ezik. Ondarroan ere egon zen bat, baina desagertu zen. AEKren betidaniko joera ikasle guztiak elkarrekin jartzea izan bada ere –"azken batean, etorkinekin egin dugu lan beti"–, talde bereziak eratzek nolabaiteko harrera egiteko balio duela uste dute.

"Harrera" hitza, behin baino gehiagotan aipatu zen. Etorkinei euskara irakastea

ez da edozein hizkuntza irakastea bezala, han bildutakoen iritziz, Euskal Herria eta euskal kultura ezagutarazteko modua baizik. Ongi etorria egiteko modua, esan genezake. Horregatik, erabiltzen diren programetan berebiziko lekua daukate euskal gizartearen ezaugarriak. Hala da behinik behin AISAn, etorkinentzako asmatutako programan –AEK-k ere erabiltzen du–.

katalanak dira, bertan jaioak dira eta. Eskola batean gertatu zen futbol partida antolatu zutela eta berez sortu zirela talde bi, bata ume beltzek osatua eta bestea ume zuriek, modurik argienean esatearren. Epai-leari ez zitzaion hura gustatu eta nahastu egin nahi izan zituen, baina beltzek ezetz erantzun zioten, besteak "pijoak" zirelako eta gaztelaniaz egiten zutelako. Hizkuntzak identifikazioa ematen du, beraz.

Hala ere, gaztelania ez dakiten etorkinentzat, hizkuntza bi ikastea ez da, batzutan, gehiegizko ahalegina? Eta bakararra aukeratzekotan badakigu zein aukeratuko duten...

Prozesu desberdinak daude. Emakume askok, esaterako, ez dute bakar bat bera ere ikasten. Beste batzuek landan egiten dute lan, eta han daudenak katalanak badira aski dute katalanez ikastearekin. Hori bai, agiriak egiteko garaian gaztelania jakin dezaten eskatzen zaie, antza. Baina gehienentzat ez da inongo arazoa hizkuntza bi ikastea. Hona datozen afrikar gehienek bospasei hizkuntza menderatzen dituzte. Haiei nahiko sinplea iruditzen zaie hemengo egoera, euren etxeetan dagoenarekin alderatuta.

Orduan, zure ustez katalana edo euskara bezalako hizkuntzei immigrazioak ez die kalterik egiten?

Une hauetan mesede egiten die. Katalanak, adibidez, argi eta garbi

agertzen ditu ordezkapena jasaten ari den hizkuntzaren sintomak. Une erabakiorrean gaude, izan ere. Orain seme-alabak dauzkaten bikoteen %40k (gutxienez) ez badute katalana transmititzen, –eta ez dirudi joera hori denik– katalanari urte gutxi geratzen zaizkio. Baina, orain, Katalunia herri eleanitza dela aitortzen badugu, egoera berpizteko aukera daukagu, zein hizkuntzetan jardun behar dugun eztabaidatzeko unea hel daitekeelako. Elebitasunaz ari garen artean badakigu norantz goazen: katalana desagertzera. Arazoa norbanakoaren eskubideen arabera aurkezten da beti. Ederto ba, denok ditugu eskubide berak. Orain eztabaida ez da hori, zein hizkuntzetan elkar ulertu behar dugun baizik. Eta orduan bai, erabakiak hartu beharko dira. Beraz, migrazioak katalanaren alde jokatzen du.

Bestalde, hizkuntza bat, gure kasuan katalana, zergatik ez den berreskuratzen aztertzen denean, hizkuntza gutxituen hiztunengan ohikoa den arazoa sumatzen da: ezezagunari beti hitz egiten diogu hizkuntza menperatzailean. Katalunian, orain urte gutxi arte, espainolez egiten bazenuen ia seguru zen besteak ulertuko zizula. Baina hori aldatu egin da orain. Etorri diren etorkinetatik, baliteke heren batek espainola izatea ama-hizkuntza, baina gainerakoek ez. Berbarako, Ekuadorretik eta Perutik etorritakoen artean

ketxua eta aimara hiztun asko aurkitu ditugu. Beraiek ezkutuan gorde dute hizkuntza horiek dakizkitela. Jendeari ulertarazten badiogu pertsona horiek ez dutela zertan espainolez egin, ezezagunari beti gaztelaniaz hitz egiteko joera hori alda daiteke. Eta aldaketa horrek asko lagundu lezake hizkuntza, katalana kasu honetan, berpizten, baina horretarako besteen nortasuna eza-gutu behar da.

Zelan eragin aldaketa hori, nolabait bortxatu beharko litzateke?

Hara, bortxatu, bortxatu... Egoera ezagutarazi behar da. Katalunian Generalitateak arabiera itzultzaileak ipini ditu eskoletan, ume marokoarrek direlako gehien. Guztiek ematen zuten ziurtzat ume marokoarrek arabieraz egiten dutela, baina batzuk berberek dira, eta askotan euren ama berber hiztun elebakarra da. Tutoreak gurasoekin hitz egin behar izan duen askotan, ama baino ez da joan, eta orduan konturatu dira arabierako itzultzaileak eta amak ezin dutela elkar ulertu. Grup d'Estudi de Llengües Amençades erakusketa bat prestatzen dabil Katalunian hitz egiten diren hizkuntzez. 250 aurkitu dira eta gehiago direla uste da. Konparazio baterako, denok pentsatzen dugu Filipinetatik datozen guztiek tagaloz hitz egiten dutela, baina guk Filipinetako dozena bat hizkuntza topatu dugu. ■

Bero-beroan

Europako Konstituzioa: abstentzio mailari begira

Iazko Europako Legebiltzarrerako hauteskundeetan abstentzioa %54,56koa izan zen Hego Euskal Herrian, frankismoaren ondoren hauteskunde batzuetan inoiz izandako abstentzio mailarik handiena. Denak ematen du aditzera, datorren igandeko erreferendumean oraindik herritarren partehartzetxikiagoa izango dela. Europakoaz gain, dena den, beste kontu batzuk ere neurtuko dira erreferendumean, bi behintzat nabarmen. Batetik, ea Espainian zein partehartzetxiki maila dagoen eta horri ematen zaion zilegitasun maila, bistan da. Ibarretxe Plana dela eta iragarritako erreferenduma-rekin konparatzeko besteak beste. Bestetik, Hego Euskal Herrian ezezkioak lortzen duen maila interesgarria izango da, batez ere kontuan hartuta hiru alderdi nagusienak (EAJ, PSOE, PP-UPN) baiezkoaren aldeko jarrera agertu dutela. Konstituzio Itun hau onartzeko lehen erreferenduma izango da Europako Batasunean eta begi ugari izango dira Espainiara begira.

Euskara eztabaidagai Foru Legebiltzarrean

PSNko parlamentari Carlos

Cristobalek prestatu duen ponentzia atzera botako dute UPNren eta CDNren gehiengoak, baina datozen hilabeteetan euskararen gaiak une interesgarria bizi dezake. PSNk azken urteetan euskararekiko izan duen jarrera gogorragatik bitxia bada ere, indar abertzaleak, Ezker Batuak eta PSNk topatu dezakete osagai bateraturik euskararen garapenean aurrera egiteko.

J.C. RUIZ / ARGIAZKI PRESS

Defizit demokratikoa

EAEko hauteskunde autonomikoetarako Espainiako legediaren aurkako zerrenda aurkeztu du azkenean Batasunak, legalki aurkeztetik izango ez duela jakitun, baina aurkezteko duen zilegitasunari indar ahalik eta handiena emanez. Eta legez baliorik gabeko ahalik eta boto gehien biltzeko, jakina. Horretarako funtsezkoa da tentsio estrategia bat, hiruko gobernuko alderdiak eta PSE-EEren artean izango den lehiak botorik erakarri ez dezan. Datozen aste eta hila-beteetan hauteskundeetako aurretikoek eta ondorengoek irentsiko dute eta alde horretatik eszenatokia ez da berria, baina bai berau inguratzen duen testuingurua. Hauteskundeetako parentesia zabaldu da, eta berau noiz eta nola itxiko den oso garrantzitsua izango da gatazkaren konponbidearen norabidean. Eusko Legebiltzar berria defizit demokratiko oso garrantzitsuarekin jaioko da, baina egungo udalen eraketa lekuko horrek ez du behar beste asaldatzen gizartea. Hori ere oso esanguratsua da, guztiontzat.

Zer da...

SPRI

Industri Sustapen eta Birmoldaketarako Sozietatea, SPRI, Eusko Jaurlaritzak 1981ean sortu zuen agentzia da, xede duena EAEko enpresei garatzen laguntzea eta eremu horretako ehun industrialak babestea. Horrez gainera, enpresa-proiektu baten ideia erretzen denetik ezartzen den arte eskakizun diren erantzunak emateko egitekoa duen sozietate-talde baten burua da. Bestalde, gure enpresa txiki eta ertainei edo pymeei atal hauetan laguntzeko baliabideak ditu: informazioaren teknologiak eskura jartzeko, nazioarteko proiektuekin kanpora ateratzeko, sektore bakoitzaren behar partikularrekin bat dato-

zen enpresa-inguru egokietan kokatzeko eta proiektu berritzaile eta estrategikoetarako finantzazioa arrisku-kapitalaren bidez lortzeko. SPRI Eusko Jaurlaritzako Industria, Merkataritza eta Turismo Sailari atxikia dago. 150 langile ditu Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako elkarteetan. SPRIk lau jardun-lerro estrategiko ditu: berrikuntza, nazioartekotzea, garapen industrial eta informazioko sozietateak. Beste sozietate batzuk ere baditu: SPRI LUR, pabilioi industrial egokiak ematen dituen; parke teknologiko bana EAEko lurraldeetan; arrisku kapitaleko sozietatea eta enpresentzako eta berrikuntzarako zentroak EAEko hainbat lekutan.

Daniel Udalaiz

EGA azterketak on-line

INTERNET&EUSKADI elkarteak Euskararen Gaitasun Agiria lortzeko gairitu behar diren atariko frogak interneten jarri ditu: www.interneteuskadi.org/euskara/ega. Zazpi urtetako azterketak daude sarean eta aplikazioak galderen erantzun zuzenak zein diren jakitea ahalbidetzen du. Elkartearen asmoa EGAKo azterketaren beste atalak ere, idatzizkoa adibidez, sarean jartzea da.

Ereduzko Prosa Gaur euskarak sarean duen testu corpusik handiena da

EREDUZKO PROSA GAUR testu arakatzailak aurrea hartu dio XX. mendeko corpus estatistikoa izeneko euskarazko corpusik handienari. Ereduzko Prosa Gauren 87 liburu zeuden sartuta arakatu ahal izateko eta orain 152 liburu daude, zazpi milioi hitz, alegia. Dena den, kopuruz euskarazko corpusak urruti dabilta beste hizkuntza batzuenekin alderatuz. Bank of English-ek (ingelese) 300 milioi hitz ditu, Frantext-ek (frantsesa) 150 milioi hitz eta CORDE-k (gaztelania) 136 milioi hitz.

Euskal material Didaktikoaren I. Topaketak UEUren eskutik

UEUKO Pedagogia Sailak zenbait hezkuntza esparrutan euskal material didaktikoan hutsune handiak sumatu ditu eta martxoaren 4an eta 5ean hezkuntza premia berezien atalean gai hori jorratzea erabaki du. Asmoa ikastetxe, pertsona eta erakundeen indarrak bildu eta kalitatezko euskal material didaktikoa sortzeko zubiak egitea da.

Oinarriak-ek deituta manifestazioa

NAFARROAKO PARLAMENTUAK euskararen alorreko aurrekontuak aurkeztuta Oinarriak taldeak kanpaina hasi zuen. Euskara Nafarroa osoan ofiziala izan dadin eskatzen ari da Oinarriak eta otsailaren 26an manifestazioa egingo dute Iruñean. Bortzirietako Mankomunitateak ere bat egin du kanpainarekin.

Lanbide Heziketaren eskaria aztertzeari ezetz esan diote UPNk eta CDNk

EUSKO ALKARTASUNAK mozioa aurkeztua zuen eta bertan Lanbide Heziketako zenbat ikaslek euskaraz ikasi nahiko luketen galdetu nahi zuen. UPNk eta CDNk ez dute onartu EAKen mozioa. EAK emandako datuen arabera Lanbide Heziketako 235 ziklotatik 10 eskaintzen dira euskaraz, hau da, 8.000 ikasletik 200ek ikas dezake euskaraz.

Valentziera eta katalana hizkuntza bera da

VALENTZIERAREN HIZKUNTZA AKADEMIAK hala erabaki du. Katalunian, Andorran eta Balear Uharteetan hitz egiten den hizkuntza bera dela erabaki dute. Bestalde, Valentziako hizkuntzari katalana edo katalan-valentziera deitzea errefusatu dute eta valentziera onartu.

BAHEA

Iazko urrian Alec Reid apaiz irlandarra ETAREN zuzendaritzarekin bildu zela kaleratu zuen joan den igandean *E/Mundo* egunkariak eta, polizi iturriak aipatuz, aditzera ematen zuen Reid eta ETAREN zuzendaritzaren arteko kontaktua Belokeko monastegitik egin zela. Albistean Reid Ibarretxe lehendakariaren aholkularitzat jotzen da. Reid Gatazkaren Konponbidea Sustatzeko Batzordearen nazioarteko taldean dago gaur egun eta Irlandako gatazkan, Downing Streeteko akordioa gauzatu aurretik bere bitartekaritza lana funtsezkoa izan zen Irlandako abertzaleen arteko akordioan. Euskal Herriko alderdi abertzaleen aldetik onspen handia du. Iaz, esate baterako, LARRUNerako egindako elkarriketan, Xabier Arzalluze alderdi abertzaleen elkarlana laguntzeko bere perfila lukeen pertsona batean beharra zuela azpimarratu zuen.

Emaizta 'teknikoak' eta emaitza politikoak

ARCOn inaugurazio egunean

ETAK Madrilen lehertarazitako bomba-autoak hildako eta zauritu larriak gabeko atentatu politika baieztan du, baina jadanik politika hori bere muturrera eramanez. ETAREN historian jarritako bomba-auto ugariak erakusten dute, atentatu mota horrekin, une batetik aurrera gerta litekeena ez dagoela jadanik erakunde armatuaren esku. Indar agerpena, bestalde, agerikoa da eta lorturiko eragin mediatikoa ere bai. Molde horretan jarraituz gero, dena den, Anoetako ispirituen garra bertan behera geratuko da, berandu baino lehen gainera. Indar metaketak balizko negoziazio 'tekniko' batean zer eragina duen baloratzea aski zaila da; horren zaila ez dena zera da, Anoetako adierazpenak iradokitzen duenetik -edo gizartearen gehiengoak ulertu duenetik- ezin dela espero emaitza politiko azkarrik.

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

John Garang: Sudango gerrillaria geopolitikan igeri

Otsailaren 20tik aurrera John Garang izango da Sudango lehendakariordea, oraintsu sinatu den bake itunean hitzartuta dagoenez. 60 urteko gerrillaburu honek Afrikako Ekialdeko azken hamarkadotako aldaketa geopolitikoan artean mugitzen asmatu du. Bere erretratua aurkitu dugu.

URTARRIL HONEN 9AN bake sinadurarekin eman zitzaion —teorian bederen— amaiera Sudan hamarka urtez zigortu duen gerrari. Gatazka luze honek bi milioi herritarrez goiti hil ditu, eta beste lau milioi behartu ditu gerratik ihesi deserriara alde egitera. Sudango gerraren azken kapitulua, Darfur-ekoa, ezaguna zaigu Mendebaldean, herritarren artean eragin dituen kalamitateengatik. Baina Darfur-eko bonbaketa eta sarraskiak baino askoz zaharrago eta zabalagoa izan da Sudango gatazka.

Bi gizonen sinatu zuten urtarrilaren 9an bakea Kenyako Nairobín: Khartum-go erregimen islamistaren ordezkari Ali Osman Taha lehendakariordeak alde batetik, eta bestetik Sudango Herri Askapenerako Mugimenduaren (SPLA ingelesezko siglatan) buru John Garang-ek. Honen erretratua egin du Nicolas Michel kazetariak *Jeune Afrique-L'Intelligent* aldizkariaren web gunean.

Garangen historiak balio du azken hamarkada hauetan Afrikako eskualde horretan suertatu diren gorabehera geopolitikoak deskribatzeko.

1983tik Sudan hegoaldeko matxinadaren buru den John Garang gizon ederra dela dio Michele. Laster 60 urte beteko ditu. Bere belau-naldiko gerrilla buruzagiak, edo boterea indarrez hartzen zuten, (Issayas Afeworki Eritrean, Laurent-Désiré Kabila Kongon...) edo bala-

pean hiltzen ziren, Angolako Jonas Savinbi bezala. Oraingoek negoziatzea onartu ohi dute, bake itunen ondoren gobernuetan integratzen saiatzen dira. Garang belaunaldi zaharrekoa da, baina boterera sistema "modernoa" iristea lortuko duela dirudi.

Sudango Nilo Garaia eskualdean sortu zen John Garang 1945ean, dinka etniaren eskualdean. Erlijioz kristaua da. Hamar urte zituen Sudanek independentzia eskuratu zuenean, baina ordurako sutan zegoen Anyanya ("sugearen pozoia") jendearen matxinada. Gerrillariak gaztetxoak biltzen zituzten eskoletan gudara eramateko, baina aurreratueni ikasketak egiteko agintzen omen zieten. Gerra zibiletik ihesi, Tanzanian ikasi zuen, eta 1960ko hamarkada bukaeran AEBetako Iowan lortu zuen ekonomiko diploma.

Afrikara itzulita, Tanzaniako Dar-es-Salaam-go unibertsitatean enplegua eduki zuen, baina laster itzuli zen sorterrira, Anyanya Askapen Frontearekin borroka egitera.

1972an sinatu zen Addis-Abeba-ko bake ituna; honen bertutez, Garang Sudango armadako kapitain bihurtu zen, geroago koronel, eta berriro Estatu Batuetara joan zen. Hemen Georgiako Fort Benning-en egonaldia egin eta gero Iowako unibertsitatean nekazaritzako ekono-

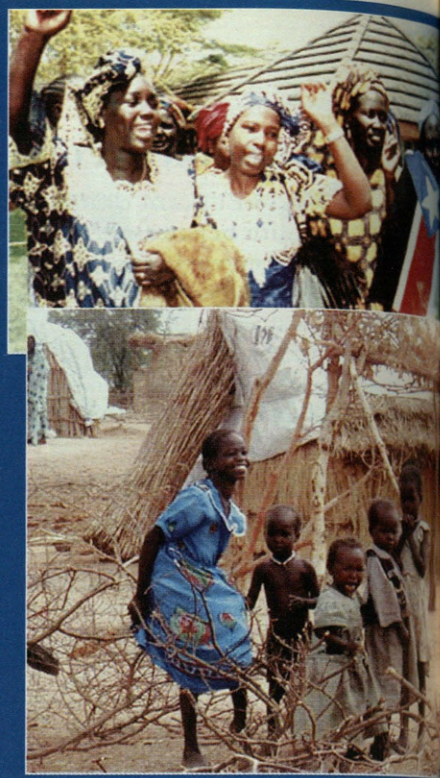
mia doktoregoa eskuratu zuen. Ezin esan John Garang ezjakin artaburua denik.

Gerra Hotza itzali zenean

1980ko hamarkada hasieran Khartumera itzuli zenean, gauzak berriro aldatuta aurkitu zituen John Garang-ek: Gaafar el-Nimeiri lehendakaria komunistengandik hurbil ibilia zen baina orain islamista fundamentalisten laguntzarekin ari zen agintzen. 1972ko bake itunak bizitza laburra eduki behar zuen. 1983an hasi ziren berriro mugimenduak.

El-Nimeirik Sudan osoan lege islamiko estua ezartzea erabaki zuenean, hegoaldeko hainbat kasernatan militarrek oldartu egin ziren eta haiek bakeratzera nor eta Garang bidali zuten. Oker galanta: John Garang aste batzuetan desagertuta egon ondoren Sudango Herri Askapen Armadaren buru azaldu zen berriro. Hamaika urteko bakea eten da, joan den urtarrila arte iraun duen gerra zibila piztu zen.

SPLAk hasieran 12.500 gizon zeuzkan 12 batailoitan, gehienak soilik eskuko armaz hornituta. 1990eko hamarkadan 50.000 jendetara iritsiko zen. Borrokaren hasieran, oraindik indarrean zegoen mundu osoa hartzen zuen Gerra Hotza. John Garangen babesle handia garai hartan Mengistu Haile Mariam zen, Etiopiako gobernu komunistako buruzagia. Alde zeuzkan

Lerroon ondoan John Garang gerrillaria (bieten eskuinean): goian Khartum-go lehendakariorde Ali Osman Taha-rekin bakea sinatzen Nairobin, joan den urtarilean, eta behean AEBetako senatari bati Sudango hegoaldeko herri bat erakusten 2002an. Ezkerrean, Sudango emakume taldea bake sinatu berria ospatzen bandera eta guzti, eta behekoan Darfur eskualdetik ihes egindako haur errefuxiatuak.

Muammar Kaddafi libiarra eta Ugandan agintea eskuratu berria zuen Yoweri Museveni. Aldiz Estatu Batuek El-Nimeiri eta bere islamistak babesten zituzten, Afganistanen talibanei sostengua ematen zieten moduan.

Baina Gerra Hotza bukatu egin zen, eta geopolitika aldaketa handiak jazo ziren munduan. Etiopian Mengisturen erregimen komunista hankaz gora joan zen. Mendebaldearentzako ordura arte hain praktikoak izan ziren fundamentalista islamikoak arazo bihurtu ziren, eta aldiz Sudango hegoaldeko gerrilla -"kristau" labela daukana- erakargarriago egin zen. John Garangek aliatu berriak egiteko aukera ikusi zuen. Laster hasiko zen Estatu Batuen laguntza jasotzen.

Hautu hori indartu zen 2001eko irailaren 11ko atentatuaren ondoren. Khar-

tumen agintzen duen Omar el-Bechir-ek badu bekatu handi bat bere historian: Osama Ben Laden babestuta eduki zuela Sudanen. Gainera AEBentzako interes handia daukanez Sudango petrolioak, Washington kezkatuta dago hor India eta Txinako konpainiek hartu duten indarragatik.

Amerikarrek diplomazia lanean jarrita, John Danforth senatari ohia bidali zuten Sudaneko hegoaldera Garang armak uzteko konbentzitu zezan. 2002ko martxoan joan zen Garang Washingtonera, eta han Colin Powell eta Paul Wolfowitzekin elkarriketatu zen. Bi urteko negoziaketaren ondoren, urtarilaren 9an sinatu zen Sudango bakea Kenyako Nairoibiko Nyayo estadioan.

Bake itunean idatzita dagoenez, otsailaren 20an John Garang Sudango

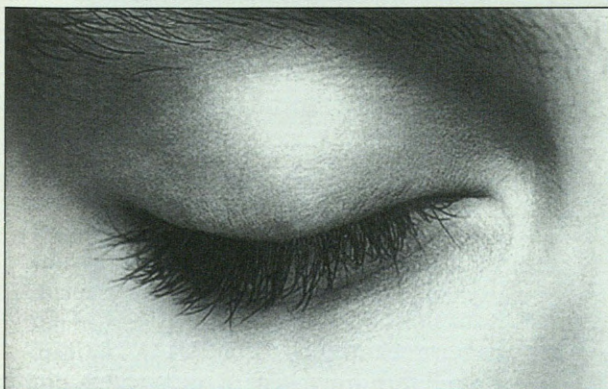
• TERMOMETROA •

lehendakariorde izendatuko dute. Gobernu probisonala antolatuko da eta postuen %28 SPLAko jendeen esku egongo da. Sei urteko trantsizio aldia ireki da 2011 arte. Garai honetan, estatuko hegoaldeak jasoko du Sudanek esportatzen duen petrolioaren ordainaren %50 eta ez du lege islamikoa bete beharko. 2011n hegoaldeko biztanleek (gaur 8 milioi dira Sudanek denetara dituen 33,5 milioien artean) autodeterminazio erreferenduma edukiko dute.

Orain arte elkarriketa gutxi emana da John Garang. Nicolas Michel kazetariak dioenez, Garangen aldekoek aipatzen omen zuten Clauswitz, Mao Zedong eta Sun Tzu irakurtzea maite zuela, Napoleon, De Gaulle eta Montgomery miresten zituela, Erromako inperioaz eta faraoien Egiptoz irakurtzea plazer zuela. Kazetariak aldiz, gizonaren umore alaia ukatu gabe, Afrikako buruzagi militar tipiko eta topikoaren ezaugarriak marraztu ditu: karismaduna, handinahia, erostezina, krudela, manipulatzaila, eztabaidarik onartzen ez duena, lotsagabe jarri zaiona erraz preso hartu edo akabatuarazten duena, haurrak soldadu hartu eta laguntza humanitarioa ostu duena, giza eskubiderik ezagutzen ez duena...

Orain ziurrenik gehiagotan ikusiko dugu komunikabideetan John Garang, Sudango lehendakariorde gisa dotore jantzita. Hori... tartean balaz akabatzen ez badute, bere belaunaldiko beste gerrillaburu batzuei gertatu zaien bezala. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

G A R A N T I A

**Konfiantza
delako
garrantzitsuena**

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 · DONOSTIA

Josemari Velez de Mendizabal

Diferentzia guztien defentsan

Espainiarra ideia batek menderatua bizi izan da, nire iritziz zeharo kaltegarria, eta hori batasunari dagokiona da. Beste ezer hoberik ez dela sinetsi du eta batasun erlijioso, politiko edo beste edozein zeinukoa lortzeagatik itzelkeriarik handienak eta era guztietako jazarpenak buru daitezkeela pentsatu du. Amesturiko batasuna ez da erdietsi, baina –aldiz– etsipen kolektiboaren maila batera iritsi da, noizean behin berpizten dena.

Nire bizitzan zehar batasunaren izenean egin dena nahikoa da –ikerketa historiko gehiago egin gabe– batasunzale bat ikusten dudanean –erlijioso, politiko zein kulturala izan– hura nire areriotzat hartzeko. Zehazkizunaren, desberdintasunaren, eta –nahi bada– salbuespenaren defendatzailea naiz, eta uste dut gizakiak guzzen jatorri eta xedeen pluralismoko ideiarekin argitan berreraiki beharko duela bere bizitza. Ez naiz politeista, ahal ez dudalako, baina antimonoteista nauzue eta politikoen nahiz irakasleen sermoiek –ezker edo eskuin kutsukoak diren ere– hotz uzten naute. Zertara heltzen gara ideia horiek eta horien korolararioak aplikatzean? Gizon eta emakume ergelak sortzera, batere interesik gabeak, koldarrak eta, aldi berean, espirititu inkisitorialekoak, ortodoxia batetik bestera igaroko direnak. Niretzat ez dago ezer higuinargiagorik sekta eta alderdi politikoen moral errepresiboa baino, dogma ukiezine erantsita.

Aurreko hitzak nire egiten ditut, nireak ez direlako. Julio Caro Barojak idatzi zituen 1970 inguruan, eta *Los Baroja* liburu bikainean argitaratu zituen bi urte beranduago. Sarritan pentsatu dut nola arraio utzi zioten Don Juliori aipatutako testu horretako hainbat eta hainbat ideia bikain eta baieztapen gordin azaltzen. Garaiko zentsura toreatu zuen poligrafoak, itxura denez.

Diodan moduan, beraz, munduko kulturaren sinesten dut, baina ez kultura bakar batean baizik eta kultura guztien batuketa bezala. Gauza bera aitor dezaket politikari eta giza zientziek zein aplikatuek adieraz

DANI BLANCO

dezaketene aldaera desberdinei dagokienez. Ez zait interesatzen uniformitatea, militar usain kirastua gogorarazten dit eta. Caro Barojak, dena den, espainiarren artean kokatzen zituen euskaldunak ere eta nik ez diot –sailkapen hori dela eta– aurka egingo, hildakoetako inor ez baita –orain arte bederen– defendatu ahal izan. Nolanahi ere, irakurleetakoren batek euskaldunak espainiarrak ez garela konbentzitura dagoela esango balit, barojarraren goiko adierazpenak euskaldunen kasuan ere bete betearen aplikatzekeelakoan nagoela erantzungo nioke. Eta eztabaida, kasu horretan, edukiaz piz genezake, edukiontziaz aritu gabe.

Ez dut uste estatuak direnik munduko gizarte desberdinetarako irtenbidea. Badakit mintzatzen ari naizela txiki eta ahul izatezko eskema mugatu eta laburretik, baina egun ez da ezelako estatu zeharo unibertsala. Eta ez dut uste inoiz egongo denik, batasuna –nahiz eta nire hitzak gogorak irudi daitezkeen– inoiz inon ezarri ahal izango ez delako, ez politiko ezta ekonomikoki ere; komunitaterik txikienak izan arren, batasuna kontzeptu helezina baita. Zorionez, denak desberdinak gara. Horregatik, espainiarrek, frantziarrek edo euskaldunek garbi eduki beharko lukete –nork bere burua sailkapen horretako edozein ataletan jar beza– indarraren erakuspen guztiak soberan daudela eta bide bakarra –elkarren ondoan bakean bizi ahal izateko– landetza dela. Eta bakoitzak bere txokotxotik –batzuen handiagoa besteena baino– lagun hurkoaren bizimodua ahalik eta hoberena bilakarazten jardutean guztiontzako garapen osoari urrezko zubiak ipiniko zaizkio.

Beti iruditu zait eskailerako auzoketikiko elkarkidetzari irtenbidea emanda gero kaleko lagunetikikoarekin hasteko garaia dela; eta hortik aurrerako lasterketa ordura arte garaitutakoa bezain konplikatu dela. Baina ez zailagoa, batez ere ahalegi-nean borondatea jarriz gero. Bai, badakit handiagoez egingo dugula topo bidean. Hain zuzen horrexegatik pentsatzen dut pentsatzen dudana moduan. ■

Irakurleetakoren batek
euskaldunak espainiarrak
ez garela konbentzitura
dagoela esango balit,
barojarraren goiko
adierazpenak euskaldunen
kasuan ere bete betearen
aplikatzekeelakoan
nagoela erantzungo nioke.
Eta eztabaida, kasu
horretan, edukiaz piz
genezake, edukiontziaz
aritu gabe

Euskal Kultura josteko Hari@

Albisteak,
adierazpenak, iritziak...
Euskal kulturaren aktualitatea
ezagutzeko buletina duzu Hari@.

Egin ezazu harpidetza
dokum@argia.com helbidean eta
egunero dohainik jasoko duzu posta elektroniko.
www.argia.com atarian ere aurkituko duzu Hari@.

izan zaitez zu ere

korrikalaguntzailea ni ere bai!

Eskuratu
beherapenak
Euskal Herriko
300
komertziotan,
12 euroren
truke

AFRIKA (KANTARIA), TOTI Mtz. de LEZEA (IDALEA), JULIO IBARRA (KAZETARIA), AMORRORTU (ENTRENATZAILEA), Mtz. de IRUJO (PILOTARIA)

^{14.}
korrika **dek**
Euskal Herria euskalduntzen ORREAGA-BILBO'05

 ARGIA